

Załącznik
do Uchwały nr .....
Rady Gminy Rytró
z dnia .....r.

***Gminny Program Rewitalizacji
Gminy Rytró
na lata 2016-2023***

Aktualizacja styczeń 2019

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	6
2.	Charakterystyka gminy w aspektach społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzennym i technicznym	8
2.1.	Zjawiska społeczne	9
2.2.	Zjawiska gospodarcze	16
2.3.	Zjawiska środowiskowe	18
2.4.	Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne	18
2.5.	Zjawiska techniczne	19
2.6.	Pozycja rozwojowa gminy Rytró na tle powiatu i województwa	19
3.	Metodologia wyboru obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	21
4.	Uwarunkowania społeczne, gospodarcze, przestrzenne, środowiskowe i techniczne jednostek urbanistycznych	23
4.1.	Diagnoza zjawisk społecznych	23
4.1.1.	Czynniki związane z ubóstwem i wykluczeniem społecznym	23
4.1.2.	Czynniki bezpieczeństwa	28
4.1.3.	Czynniki demograficzne	31
4.1.4.	Aktywność mieszkańców	31
4.2.	Diagnoza zjawisk techniczno-środowiskowych	32
4.2.1.	Czynniki gospodarcze	32
4.2.2.	Czynniki przestrzenne	33
4.2.3.	Czynniki techniczno-środowiskowe	33
4.3.	Jakość życia i dostępność usług	36
4.4.	Wybór obszaru zdegradowanego wraz z uzasadnieniem	37
5.	Charakter potrzeb rewitalizacyjnych	39
5.1.	Wskazanie obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem	39
5.1.1.	Podobszar 1: Rytró – Centrum	41
5.1.2.	Podobszar 2: Sucha Struga – centrum	43
5.2.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji	45
5.3.	Wskazanie kluczowych potrzeb rewitalizacyjnych	48
6.	Wizja obszaru po rewitalizacji	50
7.	Cele rewitalizacji oraz kierunki interwencji	51
7.1.	Cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej	51
7.2.	Cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	52
7.3.	Cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej	54
8.	Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	55
8.1.	Lista podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	55
8.1.1.	Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola	56
8.1.2.	Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy	57
8.1.3.	Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze	58
8.1.4.	Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe	60
8.1.5.	Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu	61
8.1.6.	Modernizacja Ośrodka Wypoczynkowego „Słoneczny Stok” -w gminie Rytró	62
8.1.7.	Rewitalizacja obiektu hotelarskiego Ryterski Raj usytuowanego w Rytrze 302 celem nadania nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz wzrostu zatrudnienia w regionie	64
8.1.8.	Adaptacja budynku gospodarczego na cele turystyki wiejskiej	66
8.1.9.	Budowa budynku usługowo-produkcyjnego	67
8.1.10.	Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró	68
8.1.11.	Podniesienie kompetencji uczniów Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Rytrze	69
8.1.12.	Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	69
8.2.	Charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych	74

8.3.	Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	77
8.4.	Plan finansowy	78
	Rewitalizacja obiektu hotelarskiego Ryterski Raj usytuowanego w Rytrze 302 celem nadania nowych funkcji społeczno - gospodarczych oraz wzrostu zatrudnienia w regionie.....	78
9.	Kompleksowość i komplementarność Gminnego Programu Rewitalizacji	80
9.1.	Mechanizmy zapewnienia komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi	80
9.1.1.	Komplementarność przestrzenna	80
9.1.2.	Komplementarność problemowa	81
9.1.3.	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna.....	81
9.1.4.	Komplementarność międzyokresowa	81
9.1.5.	Komplementarność źródeł finansowania	82
9.2.	Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym	82
10.	System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji	87
10.1.	Harmonogram realizacji procesu rewitalizacji.....	87
10.2.	Struktura zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji	88
10.3.	System obiegu informacji w instytucji odpowiedzialnej za zarządzanie programem	89
10.4.	Promocja i informacja	89
10.5.	System monitoringu i oceny skuteczności działań	90
10.6.	Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	91
10.6.1.	Monitoring rzeczowy	91
10.6.2.	Monitoring finansowy	91
10.6.3.	Sprawozdawczość	92
10.7.	Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania	93
10.8.	Ocena Gminnego Programu Rewitalizacji.....	94
10.8.1.	Ocena przed realizacją programu (ocena <i>ex-ante</i>)	94
10.8.2.	Ocena w połowie okresu realizacji (ocena <i>mid-term</i>).....	94
10.8.3.	Ocena na zakończenie Programu (ocena <i>ex-post</i>)	94
10.8.4.	Ocena bieżąca (ocena <i>on-going</i>).....	95
10.8.5.	Kryteria oceny	95
10.9.	Określenie niezbędnych zmian w uchwałach.....	95
10.9.1.	Określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 15 ust 1 pkt 10) ...	95
10.9.2.	Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7, ust. 3	95
10.9.3.	Specjalna Strefa Rewitalizacji	95
10.9.4.	Zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	96
10.9.5.	Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	96
10.9.6.	Niezbędne zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej	96
11.	Partycypacja społeczna	97
11.1.	Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	97
11.1.1.	Diagnozowanie obszaru zdegradowanego.....	97
11.1.2.	Wyznaczanie obszaru rewitalizacji.....	98
11.1.3.	Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji	100
11.1.4.	Tworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji	100
11.1.5.	Aktualizacja <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	101
11.2.	Partycypacja społeczna na etapie realizacji <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	101
11.2.1.	Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	101
11.2.2.	Komitet Rewitalizacji	101
11.2.3.	Partnerstwo – zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym	102
11.2.4.	Instrumenty wsparcia beneficjentów działań rewitalizacyjnych.....	103
11.2.5.	Instrumenty włączające społeczność lokalną w działania rewitalizacyjne	103
11.3.	Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	104
Załącznik	.....	105

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w gminach powiatu w 2014 roku	8
Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w 2014 roku.....	10
Rysunek 3. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2014 roku	11
Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku .	15
Rysunek 5. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób prawnych w 2014 roku.....	17
Rysunek 6. Udział osób korzystających z wodociągu w ogóle ludności w 2014 roku.....	18
Rysunek 7. Liczba zapisanych czytelników do biblioteki na 100 mieszkańców	32
Rysunek 8. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tysiąc ludności w 2014 roku	33
Rysunek 9. Stężenie pyłu zawieszonego PM10 – kryterium ochrony zdrowia	34
Rysunek 10. Stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 – kryterium ochrony zdrowia	34
Rysunek 11. Zagrożenie azbestem	35
Rysunek 12. Liczba zabytków wpisanych do gminnego rejestru zabytków na 1 km ²	35
Rysunek 13. Dostępność komunikacyjna oraz dostęp do oświaty i kultury w opinii mieszkańców	37
Rysunek 14. Obszar zdegradowany w Gminie Rytyro.....	38
Rysunek 15 Mapa koncentracji problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-technicznych na obszarze gminy Rytyro – badanie focusowe.....	40
Rysunek 16. Podobszar rewitalizacji <i>Rytyro – centrum</i> z uwzględnieniem działek (1:5 000) oraz zdjęcie satelitarne obszaru	42
Rysunek 17. Podobszar rewitalizacji Rytyro – centrum – zabudowania przy drodze krajowej w okoli dworca PKP.....	43
Rysunek 18. Podobszar rewitalizacji Rytyro – centrum miejscowości	43
Rysunek 19. Podobszar rewitalizacji <i>Sucha Struga – Centrum</i> z uwzględnieniem działek (1:5 000) oraz zdjęcie satelitarne obszaru	44
Rysunek 20 Podobszar rewitalizacji Sucha Struga – Centrum - widok na Słoneczny Stok, wjazd do obiektu, zabudowania w ścisłym centrum miejscowości	45
Rysunek 21. Ogłoszenia dot. zbierana kart zadań do <i>Gminnego Program Rewitalizacji</i>	55
Rysunek 22. Wizualizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze.....	59
Rysunek 23. Oddziaływanie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	81
Rysunek 24. Ćwiczenie dot. jakości życia w poszczególnych jednostkach urbanistycznych.....	98
Rysunek 25. Ogłoszenia dot. konsultacji umieszczone na stronach BIP Urzędu Gminy Rytyro i stronie internetowej Rytra	99
Rysunek 26. Praca nad celami i kierunkami interwencji w trakcie warsztatu rewitalizacyjnego w remizie OSP w Rytrze	100
Spis WykresówWykres 1. Piramida wieku w 2014 roku	9
Wykres 2. Wskaźnik obciążenia demograficznego	10
Wykres 3. Saldo migracji ogółem na 1 tys. ludności.....	11
Wykres 4. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych.....	12
Wykres 5. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych.....	13
Wykres 6. Liczba udzielonych porad na jednego mieszkańca	13
Wykres 7. Zasięg korzystania z pomocy społecznej	14
Wykres 8. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	15
Wykres 9. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	16
Wykres 10. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób prawnych na jednego mieszkańca.....	17
Wykres 11. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności	19
Wykres 12. Liczba korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców.....	24
Wykres 13. Liczba korzystających z pomocy społecznej w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku poprodukcyjnym.....	24
Wykres 14. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym	25
Wykres 15. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców.....	25
Wykres 16. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	26
Wykres 17. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na jedno dziecko w wieku 3-5 lat	26

Wykres 18. Liczba przestępstw na 1 tys. ludności	28
Wykres 19. Liczba kolizji drogowych na 1 tys. ludności	28
Wykres 20. Liczba kradzieży i rozbojów na 1 tys. ludności	29
Wykres 21. Udział osób w wieku 65 i więcej w ogóle ludności	31
Wykres 22. Liczba interwencji OSP na 1 tysiąc ludności	36

SPIS TABEL

Tabela 1. Porównanie wskaźników charakteryzujących analizowane zjawiska w 2014 r.	19
Tabela 2. Wskaźniki z zakresu społecznego.....	27
Tabela 3. Wskaźniki z zakresu czynników bezpieczeństwa.....	30
Tabela 4. Wskaźniki z zakresu czynników demograficznych	31
Tabela 5. Wskaźnik z zakresu aktywności mieszkańców	32
Tabela 6. Wskaźniki z zakresu zjawisk techniczno-środowiskowych	36
Tabela 7. Wartości wskaźnika sum standaryzowanych dla zjawisk społecznych	37
Tabela 8. Wartości wskaźnika degradacji	38
Tabela 9. Kluczowe wskaźniki obrazujące stan kryzysu obszaru rewitalizacji z powodu koncentracji problemów.....	40
Tabela 10. Kluczowe zjawiska – negatywne i potencjały na obszarze <i>Rytko</i>	41
Tabela 11. Przesłanki wyboru podobszaru rewitalizacji <i>Rytko – centrum</i>	42
Tabela 12. Kluczowe zjawiska – negatywne i potencjały na obszarze <i>Sucha Struga</i>	43
Tabela 13. Przesłanki wyboru podobszaru rewitalizacji	45
Tabela 14. Kluczowe problemy poszczególnych podobszarów rewitalizacji wraz z ich hierarchizacją.....	46
Tabela 15. Kluczowe problemy społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji	47
Tabela 16. Cel strategiczny 1. <i>Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej</i>	51
Tabela 17. Cel strategiczny 2. <i>Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej</i>	53
Tabela 18. Cel strategiczny 3. <i>Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej</i>	54
Tabela 19. Kryteria oceny projektów rewitalizacyjnych	55
Tabela 20. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	72
Tabela 21. Wskaźniki oddziaływania <i>Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rytko na lata 2016-2023</i>	73
Tabela 22. Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	74
Tabela 23. Harmonogram rzeczowo – finansowy przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytko na lata 2016-2023	78
Tabela 24. Podsumowanie uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych w odniesieniu do celów <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i>	79
Tabela 25. Powiązanie celów <i>Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytko na lata 2016-2023</i> do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego gminy, regionu i kraju.....	83
Tabela 26. Ramowy program realizacji procesu rewitalizacji w latach 2016-2023.....	88
Tabela 27. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników	93

1. WSTĘP

Przemiany społeczno-gospodarcze na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza – wywołane procesem globalizacji oraz transformacją ustrojową i wyzwaniem gospodarki wolnorynkowej – spowodowały szereg niekorzystnych zjawisk i procesów na obszarach jednostek samorządu, takich jak degradacja tkanki materialnej oraz narastające problemy w sferze społeczno-gospodarczej. W takiej sytuacji szczególnego znaczenia zaczęło nabierać **planowanie** oraz **realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych**, obejmujących sferę przestrzenną, społeczną, gospodarczą, środowiskową i kulturową, a tym samym odpowiadających na indywidualny zestaw zidentyfikowanych problemów danego obszaru.

Rewitalizację należy rozumieć jako: **wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.**

Udział w takim procesie jest ważny dla wielu osób i podmiotów z obszaru nim objętym – dla samorządu gminy, której dotyczy, mieszkańców tego miejsca, organizacji społecznych, przedsiębiorców, zaś w szczególności w sposób wszystkich grup społecznych zagrożonych kryzysem na obszarze objętym procesami rewitalizacyjnymi.

Opracowanie *Gminnego Programu Rewitalizacji* zostało, w pierwszej kolejności, poprzedzone szczegółową diagnozą w szeroko rozumianym obszarze zagadnień **społecznych**, a w drugiej kolejności także **gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych** (diagnoza została opracowana zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku [Dziennik Ustaw 2015, poz. 1777, tom 1] oraz *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* opracowanymi przez Ministra Infrastruktury i rozwoju [MIiR/H 2014-2020/20(01)/07/2015] w lipcu 2015 roku). Dopiero tak przeprowadzona analiza pozwoliła dokonać pełnej diagnozy problemów i zagrożeń, wskazać obszary o największej koncentracji zjawisk kryzysowych, a w konsekwencji wyznaczyć **obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji**. To na nich ostatecznie zdefiniowano katalog działań, które – konsekwentnie wdrażane i realizowane – będą prowadziły do sukcesywnego wydzwignięcia się z sytuacji kryzysowej lub przynajmniej minimalizowania jej skutków. W programie ujęto działania, które w najbliższych latach winny być realizowane z wykorzystaniem **środków unijnych** (EFRR, EFS, EFRROW), ale co równie ważne także działania, które finansowane będą z innych **środków publicznych** oraz **prywatnych**. Połączenie aktywności wielu osób i instytucji, także różnych środków, w tym właśnie zarówno publicznych, jak i prywatnych pozwoli w sposób **kompleksowy** rozwiązać wszystkie zdiagnozowane w dokumencie problemy.

Szeroka partycypacja społeczna i współdecydowanie mieszkańców o kształcie *Gminnego Programu Rewitalizacji* był nadrzędnym celem dla koordynatorów procesu. To właśnie mieszkańcy mają największą wiedzę na temat potrzeb i problemów swojego otoczenia, a zatem to oni są najlepszym źródłem informacji dla lokalnych władz o tym co trzeba zrobić, aby stworzyć lepsze warunki życia w gminie. Do udziału w opracowywaniu *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytyro na lata 2016-2023* zaproszono osoby i instytucje, które są odpowiedzialne za rozwiązywanie problemów na obszarze gminy Rytyro, a także osoby i instytucje, które chcą w tym procesie uczestniczyć i czują się za niego odpowiedzialne. Zaproszenie do udziału w procesie wypracowywania programu było otwarte i dostępne dla wszystkich, m.in. poprzez zaproszenie publikowane na stronie internetowej gminy, ale też zaproszenia docierające za pośrednictwem instytucji zaufania społecznego.

Bezpośrednie włączenie społeczności lokalnej w proces rewitalizacji stwarzało możliwość dyskusji na otwartym forum, wymianę poglądów, czy zaproponowanie innowacyjnych i niesablonowych rozwiązań dla obszarów kryzysowych. Warunkiem dobrej dyskusji jest jednak świadomość społeczeństwa o procesie rewitalizacji, o jego znaczeniu i skutkach, jakie za sobą niesie. Z tego względu dużą wagę przykładano do przekazania, jak największej liczbie mieszkańców, informacji o rewitalizacji w sposób zrozumiały i wyczerpujący. Uruchomiono podstronę na stronie internetowej gminy dot. rewitalizacji, wyznaczono osobę odpowiedzialną za

informowanie mieszkańców o zachodzących procesach i ich konsekwencjach, informacje o prowadzonych pracach pojawiały się w lokalnych gazetach, na urzędowych tablicach ogłoszeń, a także na spotkaniach organizowanych przez urząd (m.in. spotkania sołeckie), a także inne organizacje i instytucje w gminie.

Istotnym elementem partycypacyjnego tworzenia *Programu* był cykl spotkań i warsztatów począwszy od tych wstępnych prowadzonych dla całej gminy, aż po kolejne przybliżenia – czyli warsztaty poświęcone obszarom zdegradowanym, obszarowi rewitalizacji, których zwieńczeniem była praca nad konkretnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Mieszkańcy także szeroko wypowiedzieli swoją opinię za pośrednictwem realizowanych ankiet, które dotyczyły jakości życia i problemów na terenie jednostek urbanistycznych, konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i ich hierarchizacji oraz zbierających zadania rewitalizacyjne.

Na każdym etapie i w wielu różnych formach umożliwiono szerokiej grupie mieszkańców i zainteresowanych podmiotów **włączyć** się w proces, a całość działań, które doprowadziły do opracowania dokumentu miała głęboko **partycypacyjny** charakter.

Analizując cały proces należy podkreślić, iż w sposób kompleksowy dotykał on w równej mierze zarówno zagadnień społecznych, jak i ekonomicznych, przestrzennych, technicznych, środowiskowych i kulturowych. Tak prowadzony proces tworzenia *Programu* pozwolił wybrać te obszary i działania rewitalizacyjne, które **koncentrują** się na najbardziej zdegradowanych obszarach w gminie, tj. tych, w których skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa. Co więcej, takie podejście do całości problemów zagwarantowało w ostatecznym rozrachunku pełną **komplementarność** w stosunku do postawionych na początku kwestii i to zarówno w wymiarze przestrzennym, jak i problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, a także w zakresie różnych źródeł finansowania (zarówno od strony dostępnych środków, jak i zaangażowanych stron).

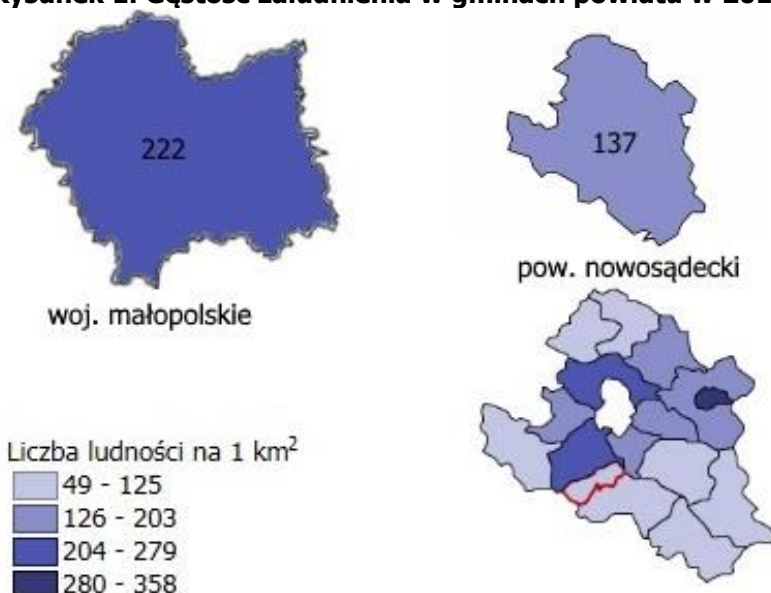
2. CHARAKTERYSTYKA GMINY W ASPEKTACH SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM, ŚRODOWISKOWYM, PRZESTRZENNYM I TECHNICZNYM

Na potrzeby *Gminnego Programu Rewitalizacji* (GPR) charakterystyka gminy Rytko została przygotowana w sześcioletnim horyzoncie czasowym, dla lat 2009-2014. Ponadto, w celu lepszego zobrazowania zjawisk tło analiz stanowią analogiczne wskaźniki dla powiatu nowosądeckiego oraz województwa małopolskiego, w tym samym okresie. Charakterystyka gminy składa się z analizy pięciu obszarów wyróżnionych zgodnie z definicją zawartą w *Ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015* i *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* przygotowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Obejmują one kwestie społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe.

Całościowe spojrzenie na gminę, a także odniesienie się do wartości średnich z poziomu powiatu i województwa pozwoliło w dalszej części prac nad dokumentem lepiej rozumieć i diagnozować procesy zachodzące wewnątrz gminy, a także ich skalę i na tej podstawie wyciągać wnioski co do istotności zdarzeń zachodzących w poszczególnych jednostkach urbanistycznych zdefiniowanych na poziomie gminy Rytko. Pomimo, iż dokument odnosi się do sytuacji wewnętrznej gminy w prowadzonej analizie zjawisk nie można abstrahować od wartości średnich dla porównywalnych jednostek, bowiem tylko wtedy możliwe jest rzetelne wskazywanie czy dane zjawisko rzeczywiście jest, czy nie jest, problemem i przesądza o obiektywnych czynnikach obniżających jakość życia mieszkańców danej jednostki urbanistycznej.

Gmina Rytko położona jest w centrum Beskidu Sądeckiego, w dolinie Wielkiej Roztoki i Popradu, obejmuje powierzchnię 41,92 km². Praktycznie przez środek gminy przebiega droga krajowa DK87. Czas połączenia drogowego z Krakowem wynosi 104 minut oraz 19 minut z Nowym Sączem. Przez gminę Rytko przebiega również linia kolejowa, która umożliwia dojazd do stolicy subregionu w 18 minut¹. W gminie Rytko mieszka obecnie 3,9 tys. mieszkańców, a ich liczba systematycznie rosła od 2009 roku. Przełożyło się to także na rosnącą gęstość zaludnienia, która w 2014 roku wynosiła 92 osób na km².

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w gminach powiatu w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

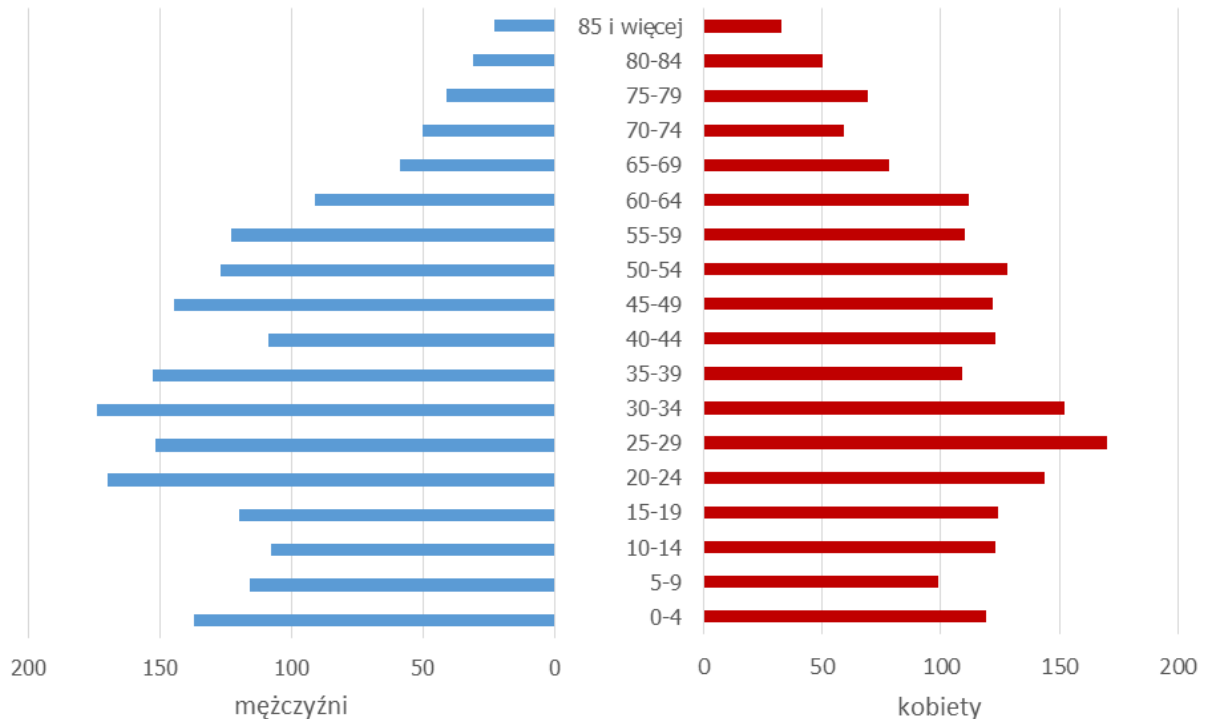
W gminie Rytko proporcja liczby kobiet do mężczyzn była wyrównana (na 100 kobiet przypadało 100 mężczyzn). Zmiany demograficzne mające miejsce w całym kraju można było

¹ Na podstawie Bazy Informacji Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

również zauważyć w gminie Rytró. Wykres przedstawiający piramidę wieku zwraca uwagę na niekorzystne jej zężenie się w dolnej części, co jest związane z systematycznie malejącym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym – w roku 2009 było to 23,6%, a w roku 2014 spadło do zaledwie 21,9%.

Wykres 1. Piramida wieku w 2014 roku

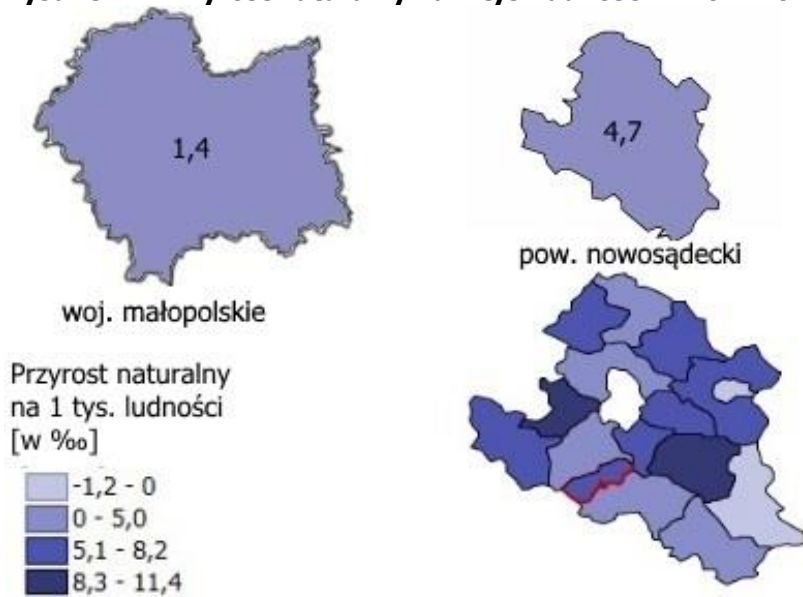

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.1. Zjawiska społeczne

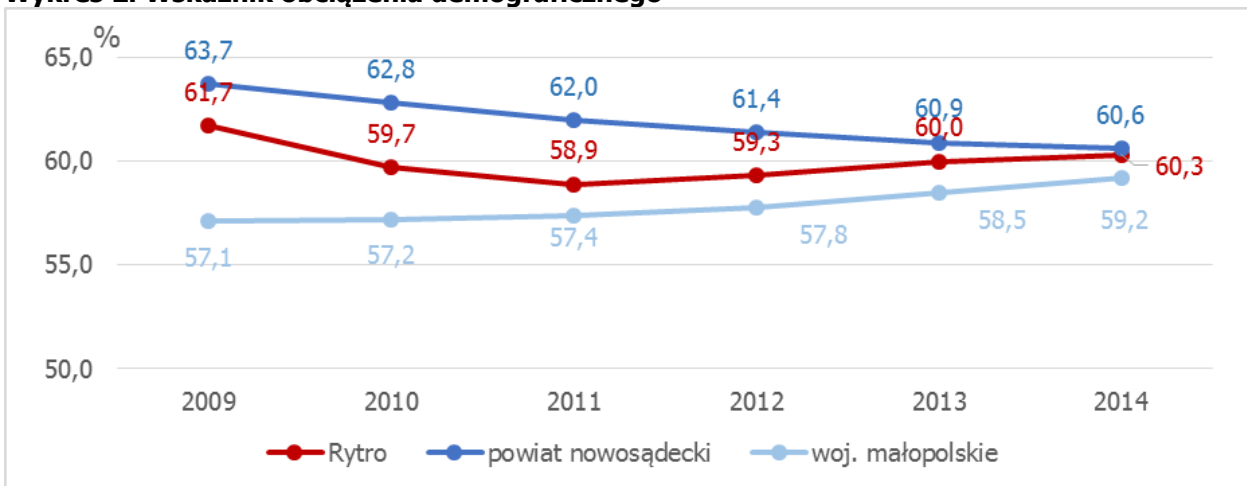
Najbardziej istotnym w kontekście GPR zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji* i ministerialnymi wytycznymi są zjawiska społeczne, a w szczególności takie kwestie jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego oraz niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto do obszaru społecznego zostały przypisane również zagadnienia z zakresu demografii. Poniżej zaprezentowano syntetyczny przegląd podstawowych danych:

- Podobnie jak w województwie małopolskim i powiecie nowosądeckim, w gminie Rytró w ostatnich latach liczba mieszkańców systematycznie rosła. Ma to związek z trzymającym się, dodatnim przyrostem naturalnym, którego wartość w latach 2009-2014 była wyższa od wartości tego wskaźnika dla Małopolski. Relacja pomiędzy przyrostem naturalnym dla gminy Rytró i dla powiatu nowosądeckiego w tym czasie była zmienna. W 2013 roku wartości te wynosiły odpowiednio 2,1‰ i 4,8‰, natomiast w 2014 roku 5,5‰ i 4,7‰.

Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1 tys. ludności w 2014 roku

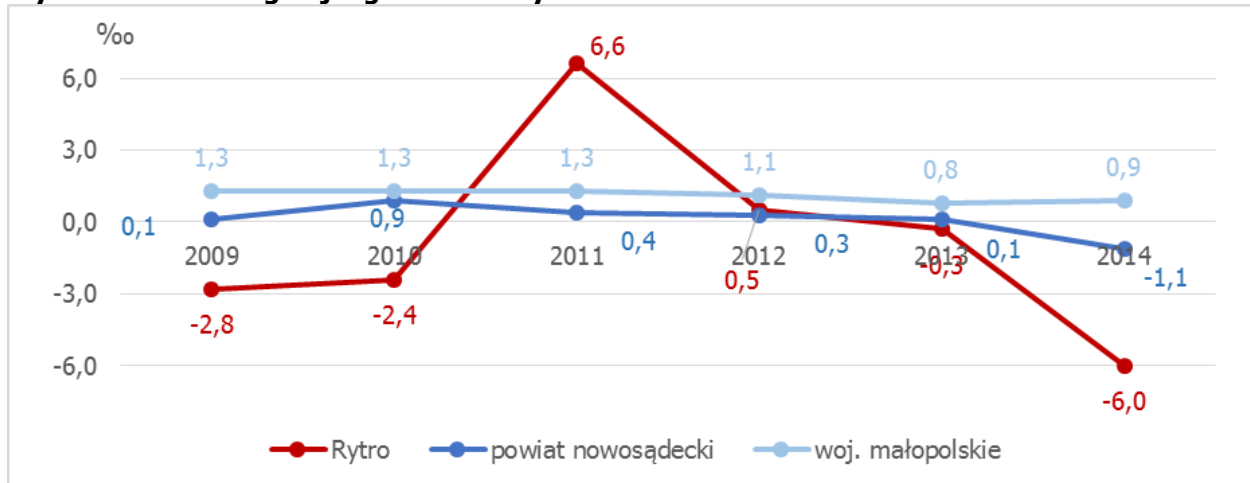
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- W latach 2009-2011, podobnie jak w powiecie, w gminie odnotowano korzystne zjawisko malejącego wskaźnika obciążenia demograficznego, czyli liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W następnych latach, gdy w gminie wskaźnik ten wzrastał, to w powiecie malał. W przypadku Małopolski wskaźnik ten systematycznie wzrastał.

Wykres 2. Wskaźnik obciążenia demograficznego

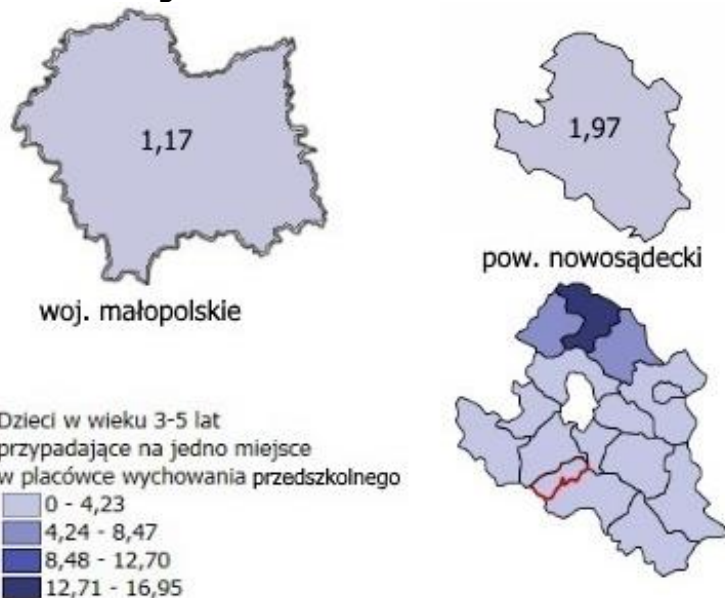
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- W latach 2009-2014 saldo migracji, czyli różnica pomiędzy liczbą osób przyjeżdżających i wyjeżdżających na stałe do Rytró, wahało się pomiędzy wartościami dodatnimi i ujemnymi – największy odpływ ludności miał miejsce w roku 2014. W tym samym czasie w Małopolsce saldo to było cały czas dodatnie, a w powiecie tylko w 2014 roku było ujemne.

Wykres 3. Saldo migracji ogółem na 1 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

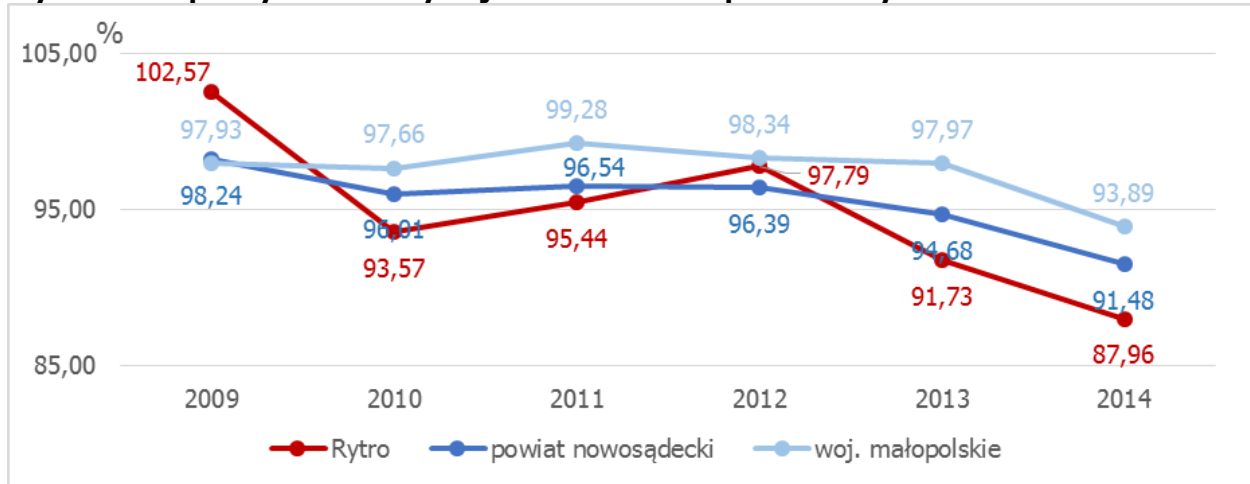
- Na obszarze gminy funkcjonują obecnie 2 przedszkola. W analizowanym okresie: liczba przedszkoli wzrosła o 1 placówkę (w 2013 roku).
- Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego do roku 2013 rosła. W 2014 roku nastąpił spadek i liczba dzieci na miejsce wyniosła 1,35 i była najkorzystniejsza w porównaniu do poprzednich lat, jednak ciągle na wyższym poziomie niż średnia liczba dostępnych miejsc dla całego województwa. W powiecie nowosądeckim sytuacja była niekorzystniejsza niż w gminie Rytyro i liczba dzieci w wieku 3-5 lat na jedno miejsce w placówce była wyższa.

Rysunek 3. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- W całym badanym okresie liczba szkół podstawowych w gminie Rytyro utrzymuje się na stałym poziomie 1 placówki, w tym okresie liczba szkół w województwie i powiecie wahała się.
- W 2012 roku do użytku uczniów szkół podstawowych przeznaczone były 63 komputery, wszystkie miały dostęp do Internetu. Na jeden komputer z dostępem do Internetu przypadało średnio 9,46 ucznia, czyli o 0,24 więcej w porównaniu do Małopolski i 0,41 więcej niż w powiecie.

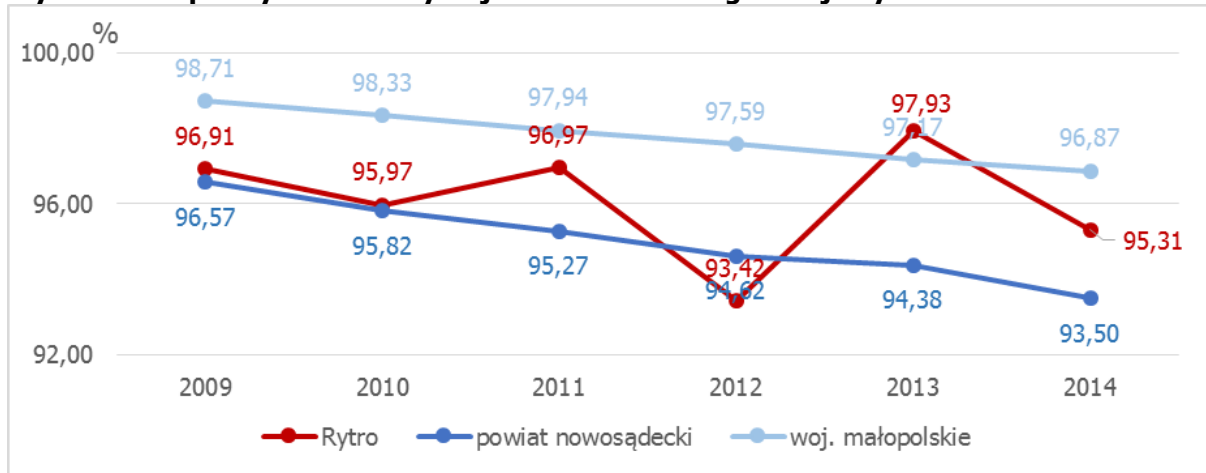
- W 2014 roku współczynnik skolaryzacji brutto² dla szkół podstawowych wyniósł 87,96% i spadł o 3,77 punktu procentowego w porównaniu z rokiem poprzednim. W tym czasie spadek odnotowano również w porównywanych jednostkach terytorialnych i wynosił on odpowiednio 4,08 punktu procentowego dla Małopolski i 3,20 punktu procentowego dla powiatu. W całym analizowanym okresie współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w gminie Rytró przyjmował wartości niższe niż w województwie. Relacje wskaźnika dla gminy i powiatu były zmienne.

Wykres 4. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- Średni wynik sprawdzianu w szkołach podstawowych w gminie Rytró w 2014 roku wyniósł 56,8%, a w 2013 roku 53,1%. W obu przypadkach wyniki te były niższe niż średni procentowy wynik dla całego województwa małopolskiego oraz powiatu.
- W latach 2009-2014 liczba szkół gimnazjalnych utrzymywała się na stałym poziomie (1 placówka), natomiast w Małopolsce tym okresie odnotowano wzrost liczby szkół. W powiecie nowosądeckim nastąpił spadek o 1 szkołę w porównaniu z 2013 rokiem.
- W 2012 roku do użytku uczniów szkół gimnazjalnych przeznaczone było 28 komputerów, wszystkie z dostępem do Internetu. Na jeden komputer z dostępem do Internetu przypadało średnio 4 uczniów, czyli o 6 osób mniej w porównaniu ze średnią dla Małopolski i o ponad 5 osób mniej niż w powiecie.
- W 2014 roku współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych wyniósł 95,31% i spadł o 2,62 punktu procentowego w stosunku do roku poprzedniego. Spadek o niecały punkt procentowy odnotowano natomiast w porównywanych jednostkach terytorialnych. W całym analizowanym okresie współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych w gminie Rytró przyjmował niższe wartości niż w województwie (wyjątek w 2013 roku).

² Udział wszystkich osób uczących się na danym poziomie do ogółu osób będących w wieku przypisanym temu poziomowi kształcenia.

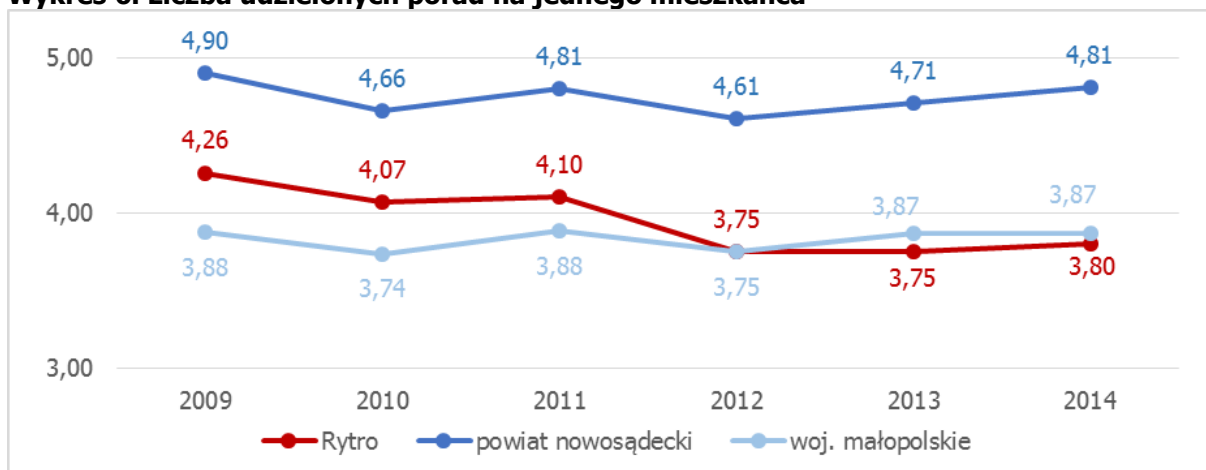
Wykres 5. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- Wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminie Rytró były wyższe od średniej dla powiatu, we wszystkich zakresach przedmiotowych (wyjątek wiedza o społeczeństwie). W zestawieniu z wynikami dla województwa prezentowały się różnie:
  - o język polski: Rytró – 77,6%, powiat – 69,3%, województwo – 70,3%,
  - o matematyka: Rytró – 51,9%, powiat – 46,6%, województwo – 50,33%,
  - o historia i wiedza o społeczeństwie: Rytró – 57,8%, powiat – 59,1%, województwo – 61,1%,
  - o przedmioty przyrodnicze: Rytró – 54,1%, powiat – 51,5%, województwo – 54,5%,
  - o język angielski poziom podstawowy: Rytró – 65,4%, powiat – 60,7%, województwo – 67,9%.

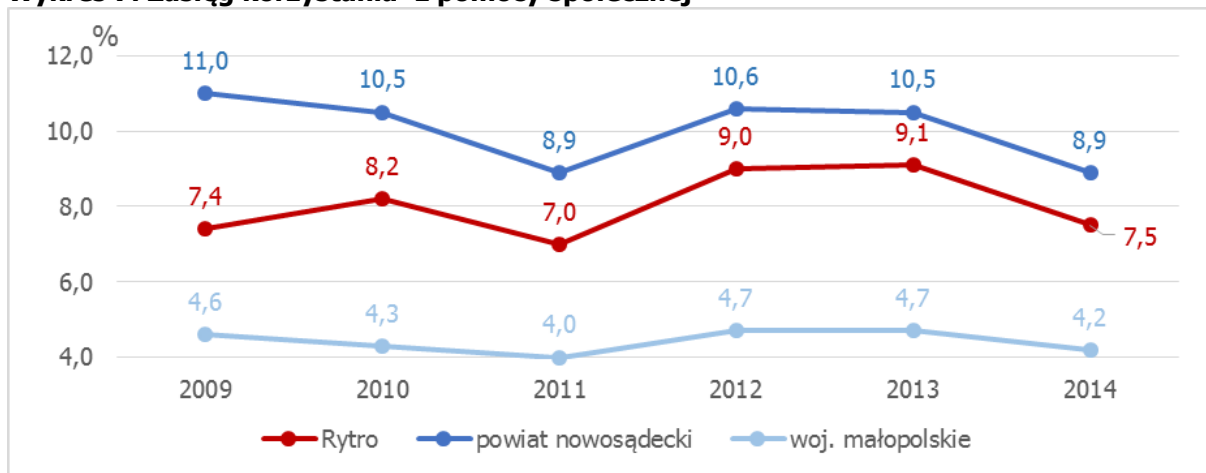
Podobnie w 2013 roku średnie procentowe wyniki egzaminu gimnazjalnego były wyższe niż wyniki w powiecie (wyjątek stanowiła historia i wiedza o społeczeństwie oraz przedmioty przyrodnicze).

- W gminie Rytró w 2014 roku wg danych GUS w 2014 roku działały 2 kluby sportowe (podobnie jak w 2012 roku), w których liczba ćwiczących wzrosła ze 161 osób do 188 osób.
- Na terenie gminy działała 1 przychodnia (w 2013 roku działały 2), w których udzielono łącznie 15,9 tys. porad medycznych – wzrost o 0,2 tys. w porównaniu z rokiem poprzednim. Liczba udzielonych porad na jednego mieszkańca oscylowała od 3,75 do 4,26 i była mniejsza od liczby porad udzielonych na jednego mieszkańca powiatu oraz województwa (od 2013 roku).

Wykres 6. Liczba udzielonych porad na jednego mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

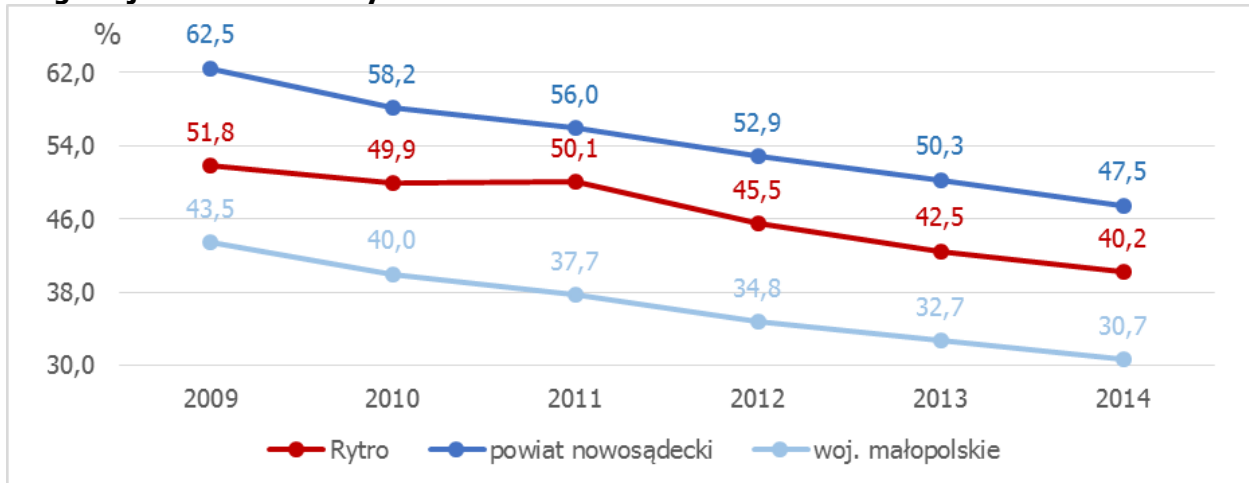
- W latach 2010-2013 mieszkańcy gminy mieli do dyspozycji 2 apteki, a w 2014 roku już tylko 1. Jej obciążenie liczbą osób w 2014 roku wzrosło dwukrotnie w stosunku do roku poprzedniego do poziomu 3,8 tys. osób. W porównaniu z województwem było większa 0,9 tys. osób a z powiatem mniejsze o blisko 1 tys. mieszkańców.
- W gminie nie funkcjonowała żadna placówka stacjonarnej pomocy społecznej.
- W latach 2011-2014 spadła liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, a od 2010 roku liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, w tym liczba gospodarstw poniżej kryterium dochodowego. W 2014 roku w województwie i powiecie odnotowano spadek wszystkich trzech wartości.
- W gminie Rytko w latach 2010-2014 zmniejszył się udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem. Udział ludności poniżej kryterium dochodowego spadł tylko w ostatnim roku.

Wykres 7. Zasięg korzystania³ z pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

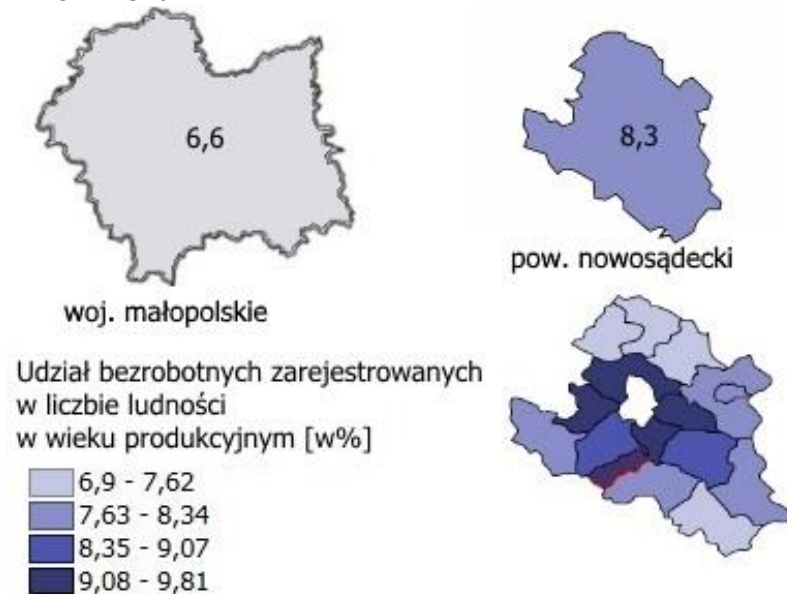
- W przypadku wszystkich trzech analizowanych jednostek terytorialnych nastąpił spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci do lat 17 oraz spadek udziału dzieci w wieku do lat 17, które otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (wyjątek dla gminy Rytko w 2011 roku). Udział ten, dla gminy Rytko w latach 2009-2014, był zawsze wyższy o kilka do kilkunastu punktów procentowych od średniej dla województwa, a niższy od średniej dla powiatu.

³ Zasięg korzystania z pomocy społecznej to udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.

Wykres 8. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- W roku 2013 i 2014 spadła liczba zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy oraz ich udział w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Od dwóch lat wystąpił spadek obu wartości z poziomu 285 do poziomu 236 bezrobotnych (tj. udział bezrobotnych z 11,8% do 9,8%). Analogicznie prezentowała się sytuacja w powiecie nowosądeckim. Podobnie jak w Małopolsce i powiecie nowosądeckim, kobiety stanowiły nieznacznie liczniejszą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych.

Rysunek 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

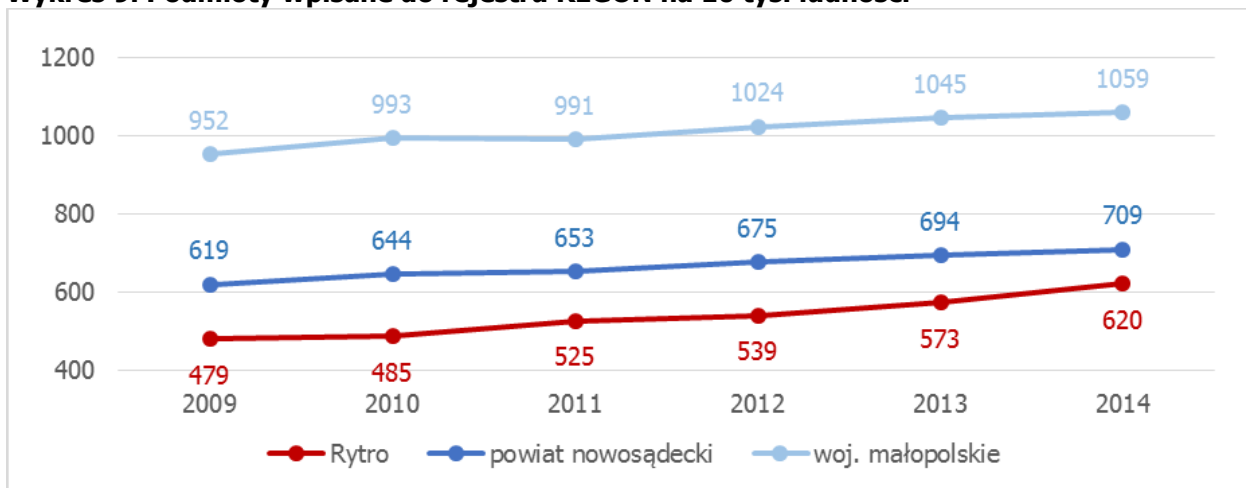
- W 2014 roku w gminie Ryty działała 1 biblioteka, w pełni przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W ciągu ostatnich lat liczba czytelników rosła szybciej, niż wielkość księgozbioru, co oznacza mniejszą liczbę książek dostępnych dla jednego czytelnika biblioteki. Jednocześnie mieszkańcy gminy Ryty mieli gorszy „dostęp” do księgozbioru od przeciętnego mieszkańca województwa czy też powiatu – na przestrzeni analizowanych lat liczba woluminów przypadających na 1 tys. ludności w Małopolsce i w powiecie była nieznacznie wyższa.

2.2. Zjawiska gospodarcze

Kolejnym obszarem, który został wytypowany zgodnie z *Ustawą* do analizy jest obszar gospodarczy. Koncentruje się on na zjawiskach związanych z przedsiębiorczością oraz kondycją lokalnych przedsiębiorstw. Sytuacja gminy Rytko przedstawia się w tym zakresie w sposób następujący:

- W 2014 roku na terenie gminy do rejestru REGON były wpisane 620 podmioty gospodarcze – nastąpił wzrost w porównaniu z 2009 rokiem. Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w Sekcji F, w Dziale 41 – *roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków* (55 podmiotów) a następnie w Sekcji G, w Dziale 47 – *sprzedaż detaliczna* (19 podmiotów). Pod względem wielkości dominowały mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 0-9 osób. Podobnie prezentowała się sytuacja w województwie i powiecie, tzn.: liczba podmiotów systematycznie rosła, przeważały podmioty w Sekcji F w Dziale 41 (dla powiatu) i Sekcji G w Dziale 47 (dla województwa) oraz o wielkości zatrudnienia 0-9 osób. W całym badanym okresie, w porównaniu z województwem i powiatem, w gminie Rytko wskaźnik przedsiębiorczości przyjmował niższe wartości.

Wykres 9. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

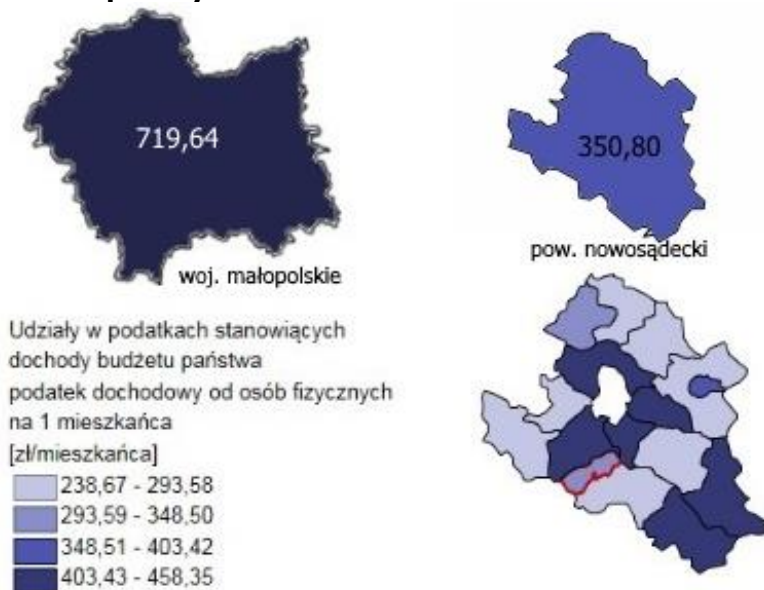

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Ze względu na brak dostępnych danych przedstawiających wprost kondycję finansową przedsiębiorstw na poziomie gmin, do analizy wykorzystana została informacja o podatku dochodowym od osób prawnych⁴, która jest pochodną wyników finansowych przedsiębiorstw.

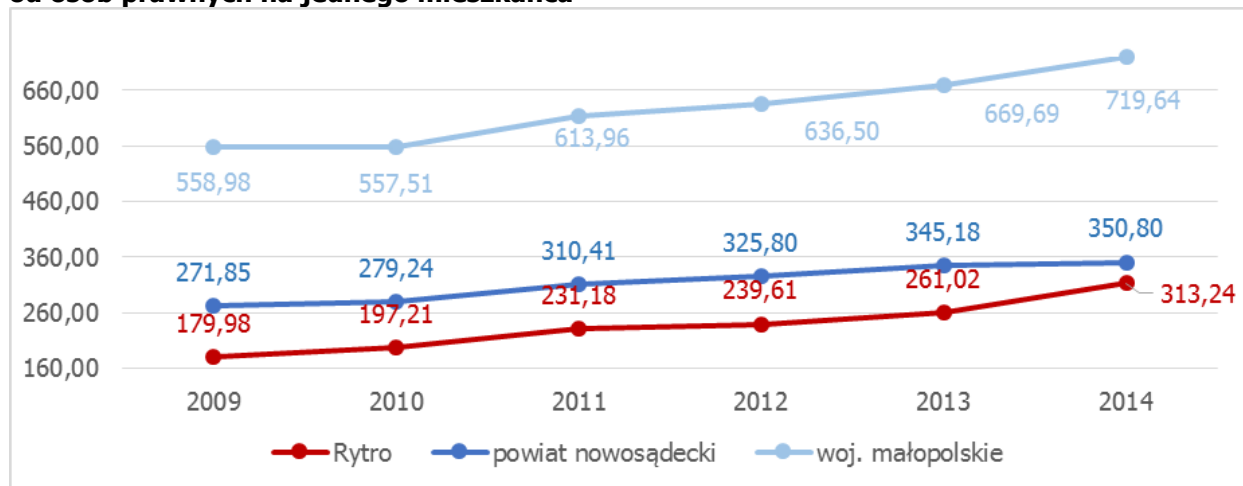
⁴ Pozycja z dochodów własnych gmin – udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT).

Rysunek 5. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób prawnych w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- W 2014 roku pozycja ta w dochodach własnych gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiła 313,24 zł, średnia dla gmin w powiecie jest 1,1 razy większa, natomiast przeciętna dla gmin w Małopolsce⁵ jest 2,3 razy większa. Zwrot do budżetu gminy z tytułu podatku CIT w gminie Rytyro na jednego mieszkańca malął z poziomu 3,27 zł w 2009 roku do poziomu 1,24 zł w 2014 roku.

Wykres 10. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, podatek dochodowy od osób prawnych na jednego mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

⁵ Z miastami na prawach powiatów.

2.3. Zjawiska środowiskowe

Kolejnym obszarem zdefiniowanym w *Ustawie i Wytycznych*, w którym należy badać zjawiska kryzysowe, są kwestie związane z jakością środowiska. Obszar ten powiązany jest ze standardami środowiska, w tym z gospodarką odpadami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub stanu środowiska. Podstawowe dane dotyczące tego obszaru są następujące:

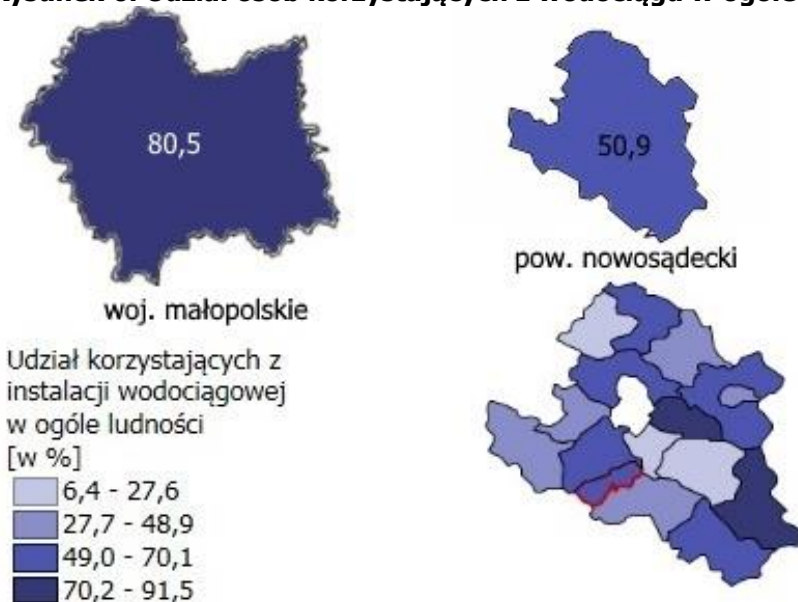
- Praktycznie cała powierzchnia gminy objęta jest różnymi formami prawnej ochrony środowiska naturalnego: Popradzki Park Krajobrazowy (77,5% powierzchni gminy), rezerwat przyrody Baniska (3,4% powierzchni gminy), a także liczne pomniki przyrody (4).
- Na terenie gminy znajduje się obszar Natura 2000: Ostoja Popradzka PLH120019.
- W gminie działała 1 oczyszczalnia ścieków, która obsługuje 58,9% ludności, czyli 25,0 punktu procentowego więcej niż w przypadku tego udziału dla powiatu i 3,8 punktu procentowego więcej niż odsetek ten w województwie.
- W 2014 roku aż 71,5% powierzchni gminy stanowiły lasy, dla województwa wskaźnik ten wynosił 43,9%, a dla powiatu 28,7%.

2.4. Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Czwartym z wytypowanych obszarów są zjawiska przestrzenno-funkcjonalne, które charakteryzują: wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz stan tej infrastruktury, dostęp i jakość podstawowych usług, dostępność komunikacyjna:

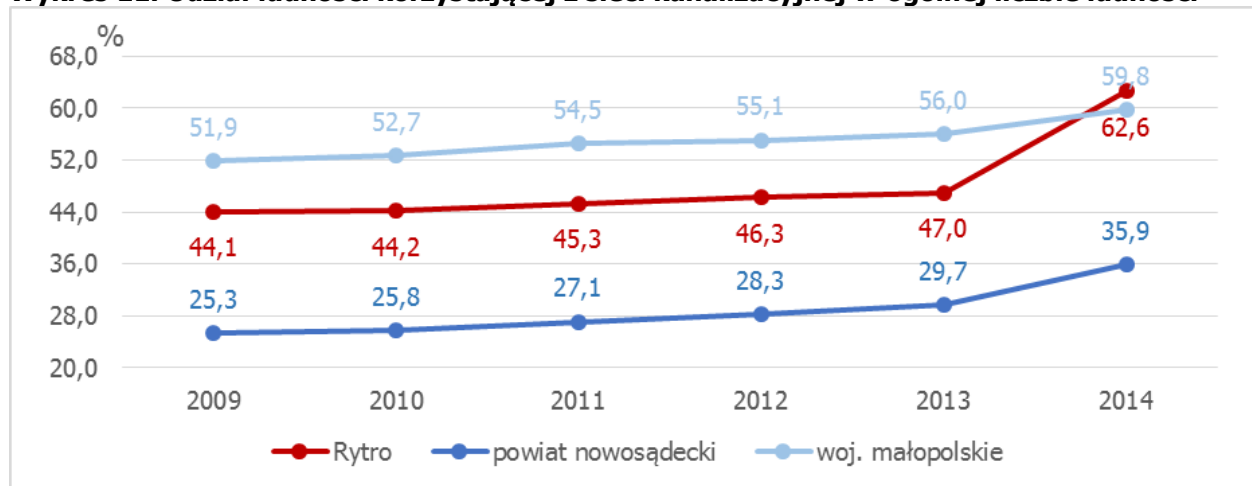
- W 2014 roku udział osób korzystających z wodociągu w ogólnej liczbie ludności wynosił 49,6%, natomiast wartość tego wskaźnika dla Małopolski wynosiła 80,5%, a dla powiatu nowosądeckiego 50,9%.

Rysunek 6. Udział osób korzystających z wodociągu w ogólnej liczbie ludności w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

- Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na 100 km² od roku 2009 systematycznie rosła do poziomu 77,3 km na km². W województwie wartość tego wskaźnika wynosiła 89,0 km na km², a w powiecie 55,7 km na km², również rosnąc od 2009 roku. Udział mieszkańców gminy korzystających z sieci kanalizacyjnej wynosił 62,6% (59,8% województwo, 35,9% powiat) i wzrósł w porównaniu z 2009 rokiem o 18,5 punktu procentowego. W tym samym czasie w powiecie odnotowano wzrost o 10,6 punktów procentowych, a w województwie o 7,9 punktów procentowych.

Wykres 11. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.5. Zjawiska techniczne

- W gminie było 872 mieszkań w 847 budynkach mieszkalnych (wzrosty od 2009 r.). Na jedno mieszkanie przypadały ponad 4 osoby. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 90,5 m², czyli 20,5 m² na osobę. Gmina dysponuje obecnie 3 mieszkaniami socjalnymi.
- W październiku 2015 roku do rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego wpisany był 1 obiekt:
  - Rytko – ruiny zamku.

2.6. Pozycja rozwojowy gminy Rytko na tle powiatu i województwa

Tabela 1. Porównanie wskaźników charakteryzujących analizowane zjawiska w 2014 r.

Wskaźnik	Rytko	woj. małopolskie	powiat nowosądecki
Gęstość zaludnienia	92	222	137
Współczynnik obciążenia demograficznego	60,3	59,2	60,6
Kobiety na 100 mężczyzn	100	106	101
Przyrost naturalny na 1 tys. ludności	5,5	1,4	4,7
Saldo migracji na pobyt stały na 1 tys. ludności	-6,0	0,9	-1,1
Współczynnik skolaryzacji brutto – szkoły podstawowe	87,96	93,89	91,48
Współczynnik skolaryzacji brutto – szkoły gimnazjalne	95,31	96,87	93,50
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,35	1,17	1,97
Porady lekarskie ogółem na 1 mieszkańca	3,8	3,9	4,8
Ludność na 1 aptekę (w tys.)	3,9	3,0	4,8
Zasięg korzystania z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego (%) ⁶	9,0	6,4	12,2
Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	40,2	30,7	47,5

⁶ Zasięg korzystania z pomocy społecznej to udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.

Ludność na 1 placówkę biblioteczną (w tys.)	3,9	4,4	3,6
Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności	3 788,5	3 252,4	3 507,4
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 000 ludności	149	195	148
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	8,2	15,6	19,7
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	9,8	6,6	8,3
Udział pracujących mężczyzn na terenie gminy ⁷	41,4	51,1	51,5
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	620	1 059	709
Lesistość ⁸	71,5	28,7	43,9
Udział ludność korzystająca z oczyszczalni w ludności ogółem	58,9	62,8	33,9
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – wodociąg	49,6	80,5	50,9
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – kanalizacja	62,6	59,8	35,9
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na 100 km ²	77,3	89,0	55,7
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	90,5	77,6	89,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	20,5	26,1	22,2
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	226,3	336,1	248,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Jeżeli wskaźnik negatywnie odbiega od średniej dla województwa małopolskiego jest zaznaczany kolorem czerwonym.

⁷ Dane dla roku 2013.

⁸ Wskaźnik lesistości (lesistość) – stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geograficznej kraju (danej jednostki terytorialnej: województwa, powiatu, gminy).

3. METODOLOGIA WYBORU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opracowano diagnozę, która została przeprowadzona na podstawie wiarygodnych i mierzalnych danych pozyskanych z: Urzędu Gminy Rytró i jednostek organizacyjnych m.in. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze, Gminnej Biblioteki Publicznej w Rytrze oraz Komendy Powiatowej Policji, Głównego Urzędu Statystycznego, Starostwa Powiatowego w Nowy Sączu. Ponadto w *Diagnozie* wykorzystano wyniki badań ankietowych mieszkańców i liderów lokalnych dotyczących oceny jakości życia i kluczowych problemów, postrzeganych przez mieszkańców, wyniki badania focusowego i warsztatów rewitalizacyjnych z kluczowymi interesariuszami w gminie Rytró.

Dla przestrzennego określenia problemów i potencjałów gminę podzielono zgodnie ze strukturą jednostek pomocniczych na **sołectwa**. Jest to podział naturalny dla mieszkańców gminy, a także umożliwia przeprowadzenie analizy zróżnicowania wewnątrzgminnego.

Biorąc pod uwagę, że rewitalizacja ma w pierwszej kolejności służyć poprawie jakości życia mieszkańców, uznano, że kwestie społeczne mają kluczowe i nadrzędne znaczenie dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego. Dla wyznaczonych obszarów przeprowadzono diagnozę wskaźników opisujących negatywne zjawiska społeczne takie jak: zakres korzystania z pomocy społecznej, ubóstwo, przestępczość, niski poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, niewielka dostępność podstawowych usług w dziedzinie oświaty, zdrowia, kultury.

W celu wskazania obszarów wymagających rewitalizacji, na podstawie szeregu wskaźników opisujących problemy społeczne zbudowano tak zwany **wskaźnik syntetyczny**.

Pierwszym etapem budowy wskaźnika syntetycznego jest normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali tzw. skali niemianowanej, czyli nie związanej z jednostką miary. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń, ponieważ dzięki niemu różne rozpiętości zmiennych nie będą sztucznie nadawały wagi, czynnikom przyjmującym wartość z wyższych przedziałów. W trakcie normalizacji zmiennych przekształcono również destymulanty w stymulanty. Jako stymulanty, na potrzeby wskazania obszaru zdegradowanego, przyjęte zostały zmienne, których wyższa wartość występowała w obszarach gminy kwalifikujących się jako obszar zdegradowany (np. liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 mieszkańców). Natomiast destymulantami były zmienne, których niższa wartość oznaczała bardziej problemowy obszar (np. liczba przedsiębiorstw na 1 000 mieszkańców). Obliczeń dokonano wg następujących wzorów:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i\{x_{ij}\}}{\max_i\{x_{ij}\} - \min_i\{x_{ij}\}} \text{ dla stymulant}$$

$$z_{ij} = \frac{\max_i\{x_{ij}\} - x_{ij}}{\max_i\{x_{ij}\} - \min_i\{x_{ij}\}} \text{ dla destymulant}$$

gdzie:

X_{ij} – to wartość i -tego obszaru (np. sołectwo) dla j -tej zmiennej,

Z_{ij} – to zmienna po normalizacji.

Syntetyczną miarę, odzwierciedlającą sytuację obszarów w poszczególnych zakresach, utworzono przy użyciu metody sum standaryzowanych. Metoda sum standaryzowanych należy do grupy metod bezwzorcowych porządkowania liniowego, zgodnego ze wzorem:

$$S_i = \sum_{j=1}^k Z_{ij} \quad i = 1, \dots, n$$

Wskaźnik sum standaryzowanych został skonstruowany na bazie wskaźników cząstkowych zaprezentowanych w rozdziale 4. Wskaźniki cząstkowe zsumowano.

Dla każdego obliczonego dla sołectwa wskaźnika syntetycznego, zasadniczo daną referencyjną jest średni wskaźniki sum standaryzowanych dla całej gminy, obliczony jako średnia arytmetyczna wskaźników syntetycznych dla sołectw. W analizie uwzględniono również pod uwagę

rozrzut wskaźników syntetycznych, biorąc jako wielkość porównawczą 50% wartości maksymalnej wskaźnika syntetycznego.

Najwyższe wartości obliczonego wskaźnika sumarycznego oznaczają największą koncentrację negatywnych zjawisk społecznych na tych obszarach. Za obszar objęty kryzysem społecznym uznano wszystkie jednostki, w których wartość wskaźnika sumarycznego była wyższa niż zmienna referencyjna, w tym przypadku 50% wartości maksymalnej wskaźnika syntetycznego dla zjawisk społecznych.

Jednostki urbanistyczne, dla których **społeczny** wskaźnik syntetyczny będzie wyższy niż 50% wartości maksymalnego wskaźnika mogą być potencjalnie uznane za zdegradowane, pod warunkiem występowania w nich dodatkowo co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk techniczno-środowiskowych:

- **gospodarczych** – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- **środowiskowych** – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;
- **przestrzenno-funkcjonalnych** – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;
- **technicznych** – w szczególności złego stanu obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, przede wszystkim w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Analizy zjawisk techniczno-środowiskowych dokonano w oparciu o: czynniki techniczne, środowiskowe, gospodarcze i przestrzenne. Analogicznie, jak w przypadku zjawisk społecznych, został skonstruowany wskaźnik syntetyczny, a wskaźniki cząstkowe, poddano standaryzacji. Otrzymano sumaryczny wskaźnik czynników techniczno-środowiskowych, który określał koncentrację zjawisk negatywnych.

- Ostatnim etapem diagnozy było wskazanie obszaru zdegradowanego, które wykazują kumulację negatywnych zjawisk społecznych, a dodatkowo w analizowanych czynnikach techniczno-środowiskowych wykazują nagromadzenie negatywnych cech. Na bazie wcześniej obliczonych wskaźników sum standaryzowanych skonstruowano **wskaźnik degradacji obszaru**, wyliczony jako suma dwóch wcześniej uzyskanych wskaźników.

4. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE, GOSPODARCZE, PRZESTRZENNE, ŚRODOWISKOWE I TECHNICZNE JEDNOSTEK URBANISTYCZNYCH

Przedmiotem niniejszego rozdziału jest analiza czynników społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych i środowiskowych gminy Rytró i wskazanie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na obszarze gminy. Analizy dokonano zgodnie z zaleceniami wynikającymi z *Ustawy rewitalizacyjnej*, to znaczy w pierwszej kolejności dokonano pogłębionej analizy zjawisk społecznych, w tym w szczególności związanych poziomem bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji, niskiego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym czy kulturalnym. Ponadto przeanalizowano pozostałe zjawiska (gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne i techniczno-środowiskowe). Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych z jednoczesnym występowaniem jednego lub więcej negatywnych zjawisk w pozostałych obszarach pozwoliła wskazać i wyznaczyć obszary o największej kumulacji zjawisk kryzysowych.

4.1. Diagnoza zjawisk społecznych

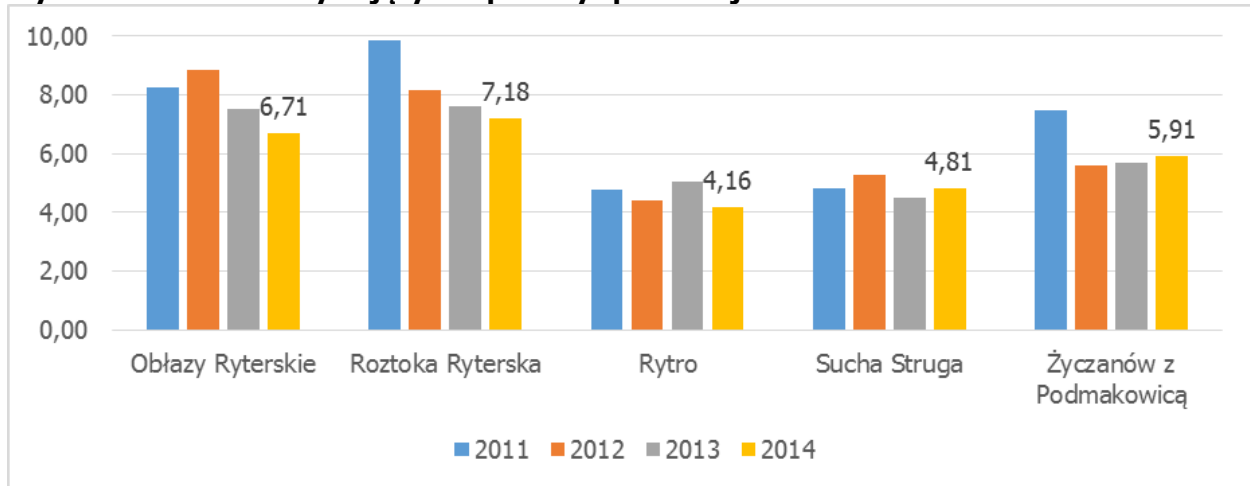
Diagnoza uwarunkowań społecznych w gminie Rytró opierała się na zestawie wskaźników dotyczących:

- czynników związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
- czynników bezpieczeństwa;
- czynników demograficznych;
- aktywności mieszkańców.

4.1.1. Czynniki związane z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

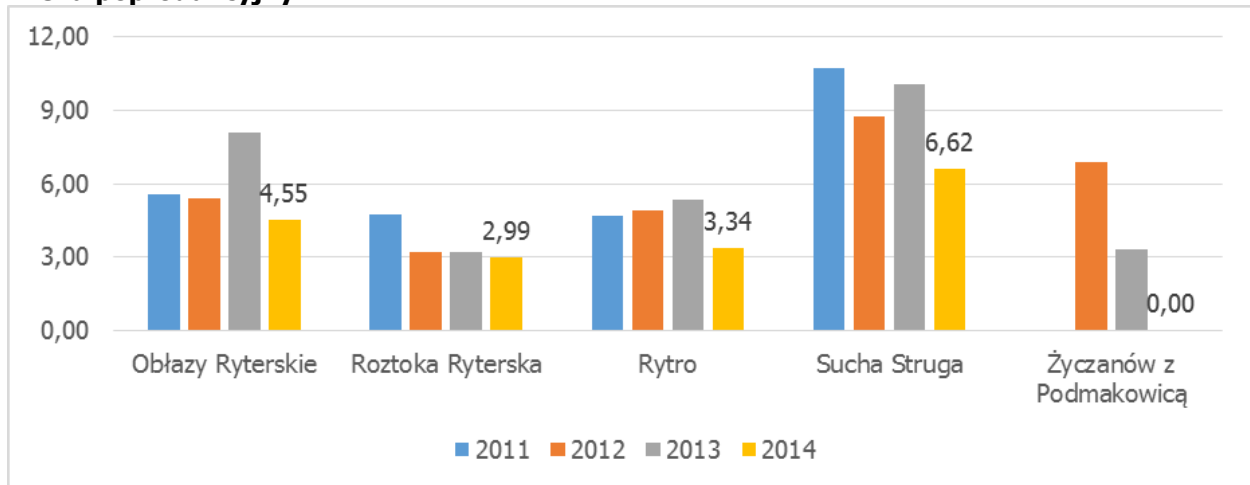
W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego wytypowano listę 9 wskaźników (8 wskaźników pochodzi z informacji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie Rytró), które poddano analizie w wymiarze terytorialnym i czasowym. Diagnoza uwzględniała wpływ wszystkich zmiennych, natomiast komentarz analityczny koncentruje się na kluczowych wskaźnikach.

W latach 2011-2014 liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców wahała się od 4,2 do 9,8. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przeliczona na jednego mieszkańca, mówi o skali tego zjawiska i obrazuje sytuację materialno-bytową ludności danego sołectwa. W całym badanym okresie negatywnie pod względem omawianego wskaźnika wyróżniały się sołectwa: Obłazy Ryterskie i Rostoka Ryterska.

Wykres 12. Liczba korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Wśród wskaźników związanych z korzystaniem ze środków pomocy społecznej bardzo wyróżnia się wskaźnik akcentujący problemy demograficzne gminy, czyli liczba osób w wieku 65 lat i więcej sięgających po środki z pomocy społecznej na 100 osób w wieku poprodukcyjnym. Wykorzystanie tej formy wsparcia było bardzo zróżnicowane wewnątrz gminy, przyjmując wartości od 0 do blisko 11 osób na 100 mieszkańców. Najgorzej prezentowała się w tym zakresie sytuacja w sołectwach Sucha Struga i Obłazy Ryterskie.

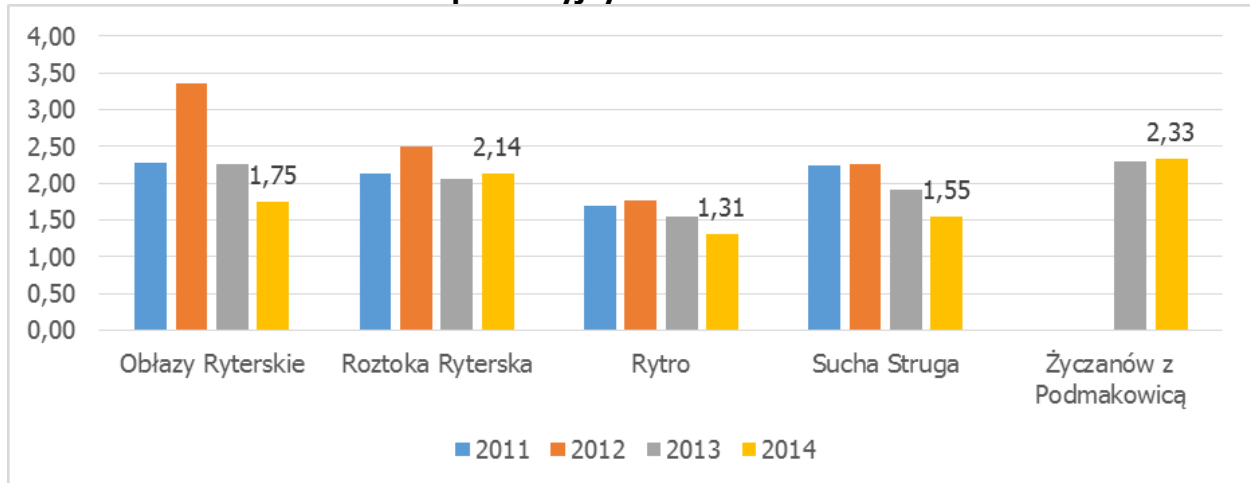
Wykres 13. Liczba korzystających z pomocy społecznej w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku poprodukcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Jednocześnie należy podkreślić, iż w odniesieniu do całej gminy najczęstszymi powodami korzystania z pomocy społecznej jest ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. Natomiast najrzadszym powodem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w gminie Rytrze jest wielodzietność, objęcie niebieską kartą czy alkoholizm.

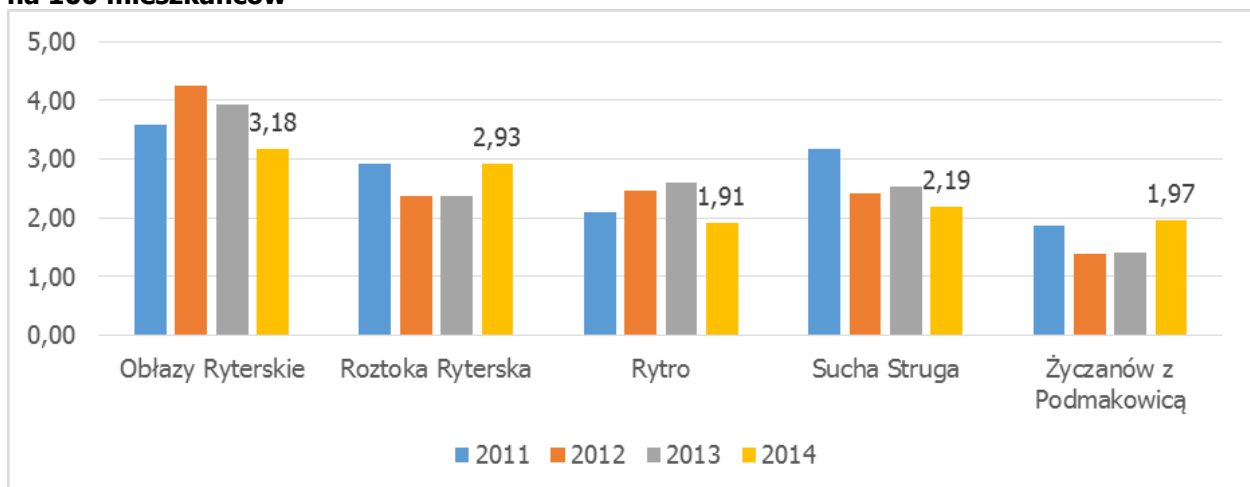
Osoby mające status bezrobotnych nie są w stanie zapewnić gospodarstwu stałego źródła dochodu z pracy zarobkowej, co może przekładać się na kondycję finansową wszystkich członków danego gospodarstwa domowego. W przypadku liczby korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym w roku 2014 największą wartość tego wskaźnika odnotowano w sołectwach: Roztoka Ryterska, Życzanów, a w latach 2011-2013 w Obłazach Ryterskich. W badanym okresie wskaźnik ten przyjmował wartości od 0,0 do 3,4.

Wykres 14. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym

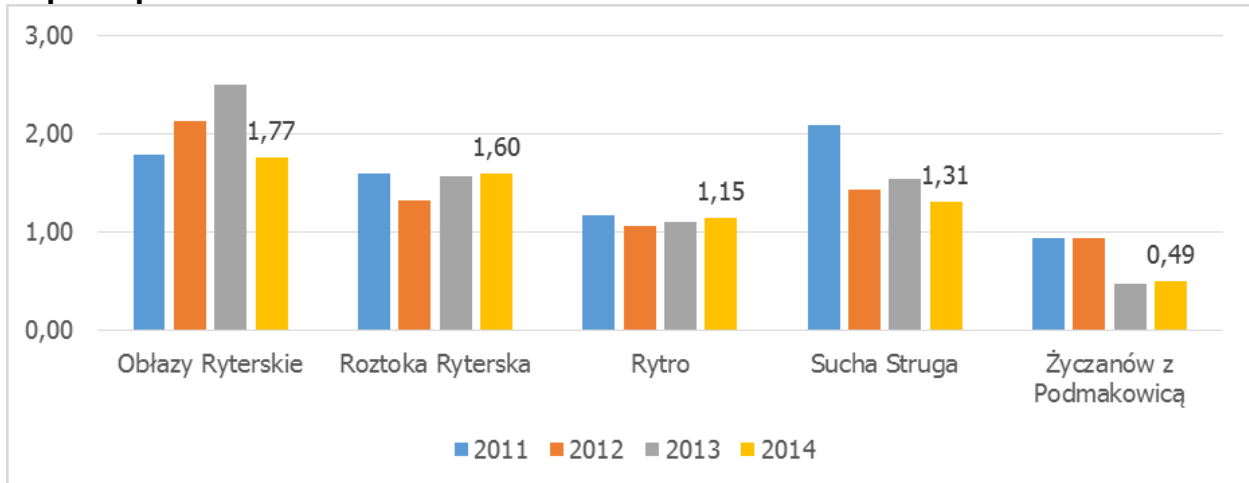
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Ubóstwo jest pojęciem związanym z niemożliwością zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych. W przypadkach skrajnego ubóstwa może wystąpić biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W latach 2011-2014 liczba korzystających ze wsparcia z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców przyjmowała wartości od 1,5 do 4,3. W całym badanym okresie najwyższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w sołectwie Rytrze, natomiast w dwóch ostatnich latach ze względu na wysokość tego wskaźnika, negatywnie wyróżniało się również sołectwo Obłazy Ryterskie, a w ostatnim roku dodatkowo Roztoka Ryterska.

Wykres 15. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców

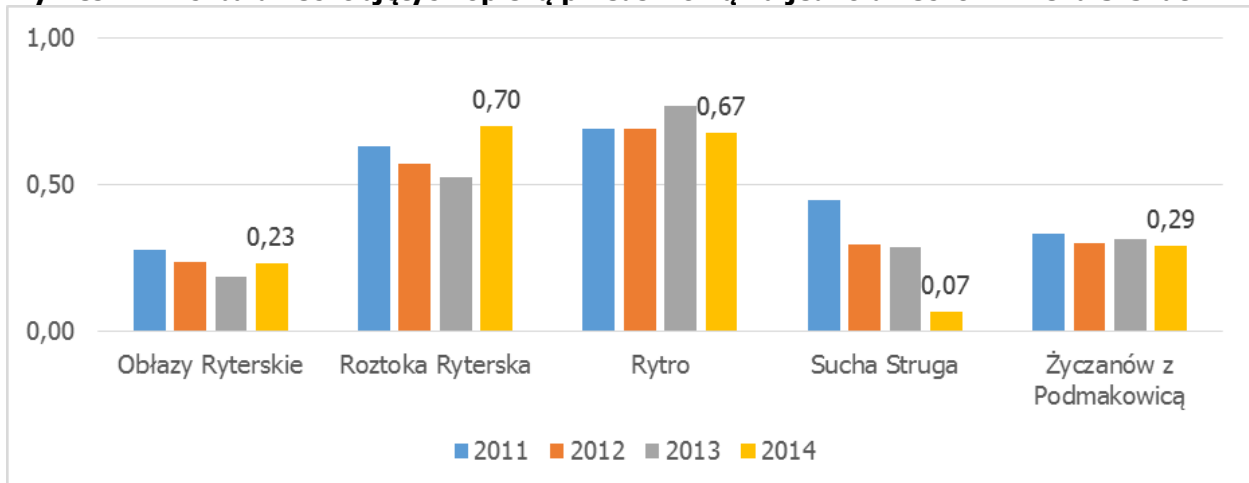
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Osoby mające status niepełnosprawnych są to ludzie, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy powoduje trwałe albo okresowe utrudnienia, ograniczenia, bądź uniemożliwia samodzielną egzystencję. Osoby te mogą mieć problem z podejmowaniem normalnej pracy zarobkowej, często też należą do grup objętych wykluczeniem społecznym. W przypadku liczby korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców, w całym badanym okresie najwięcej beneficjentów było w sołectwach: Obłazy Ryterskie i Roztoka Ryterska. Natomiast w badanym okresie wskaźnik przyjmował wartości od 0,5 do 2,5.

Wykres 16. Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Decyzja pozostawienia dziecka w domu, pod opieką członków rodziny może wynikać z różnych przesłanek. Natomiast objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym daje możliwość rodzicom aktywnego powrotu na rynek pracy i podjęcia pracy zarobkowej. Najmniej dzieci korzystało z wychowania przedszkolnego na terenach Roztoki Ryterskiej i Rytra.

Wykres 17. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na jedno dziecko w wieku 3-5 lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

Tabela 2. Wskaźniki z zakresu społecznego

Jednostka urbanistyczna	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Obłazy Ryterskie	8,24	8,87	7,50	6,71	0,36	0,00	0,00	0,00	0,00	0,71	1,07	1,06	2,29	3,35	2,26	1,75
Rozтока Ryterska	9,84	8,18	7,61	7,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,27	0,00	0,26	0,27	2,14	2,49	2,07	2,14
Rytrze	4,76	4,43	5,04	4,16	0,19	0,10	0,10	0,10	0,44	0,77	0,72	0,67	1,69	1,76	1,54	1,31
Sucha Struga	4,82	5,26	4,50	4,81	0,00	0,11	0,22	0,22	1,54	1,21	1,32	1,09	2,23	2,25	1,92	1,55
Życzanów z Podmakowicą	7,48	5,58	5,69	5,91	0,00	0,00	0,00	0,00	0,47	0,00	0,47	0,49	0,00	0,00	2,29	2,33

Jednostka urbanistyczna	Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu długotrwałej bądź ciężkiej choroby na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu przemocy na 100 mieszkańców				Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Obłazy Ryterskie	1,79	2,13	2,50	1,77	0,72	0,35	0,71	0,35	0,00	0,00	0,00	0,00	3,58	4,26	3,93	3,18
Rozтока Ryterska	1,60	1,32	1,57	1,60	0,80	0,53	0,79	1,33	0,00	0,00	0,00	0,00	2,93	2,37	2,36	2,93
Rytrze	1,17	1,06	1,10	1,15	0,34	0,53	0,43	0,53	0,00	0,00	0,00	0,00	2,09	2,45	2,59	1,91
Sucha Struga	2,08	1,43	1,54	1,31	0,55	0,44	0,77	0,44	0,00	0,00	0,22	0,22	3,18	2,41	2,52	2,19
Życzanów z Podmakowicą	0,93	0,93	0,47	0,49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,87	1,40	1,42	1,97

Jednostka urbanistyczna	Liczba dzieci z danego obszaru objętych opieką przedszkolną na jedno dziecko w wieku 3-5 lat			
	2011	2012	2013	2014
Obłazy Ryterskie	0,28	0,24	0,18	0,23
Rozтока Ryterska	0,63	0,57	0,52	0,70
Rytrze	0,69	0,69	0,77	0,67
Sucha Struga	0,45	0,30	0,29	0,07
Życzanów z Podmakowicą	0,33	0,30	0,31	0,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytrze

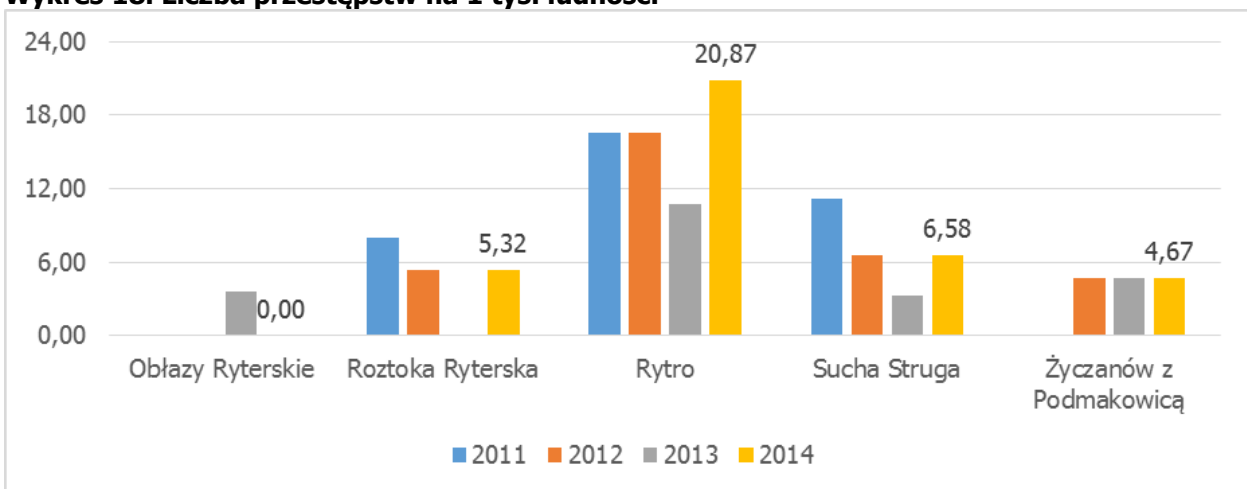
4.1.2. Czynniki bezpieczeństwa

Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przepięczność stanowi ważny czynnik wpływający na jakość życia mieszkańców. W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego wykorzystano 7 wskaźników z zakresu statystyk policyjnych (omówione zostaną tylko 3 najistotniejsze):

- liczbę przestępstw na 1 tys. ludności;
- liczba kolizji drogowych na 1 tys. ludności;
- liczba kradzieży i rozboje na 1 tys. ludności.

Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców pokazuje zagrożenie przestępczością w układzie terytorialnym. Najniższe poczucie bezpieczeństwa w całym analizowanym okresie mogli mieć mieszkańcy sołectwa Rytyro.

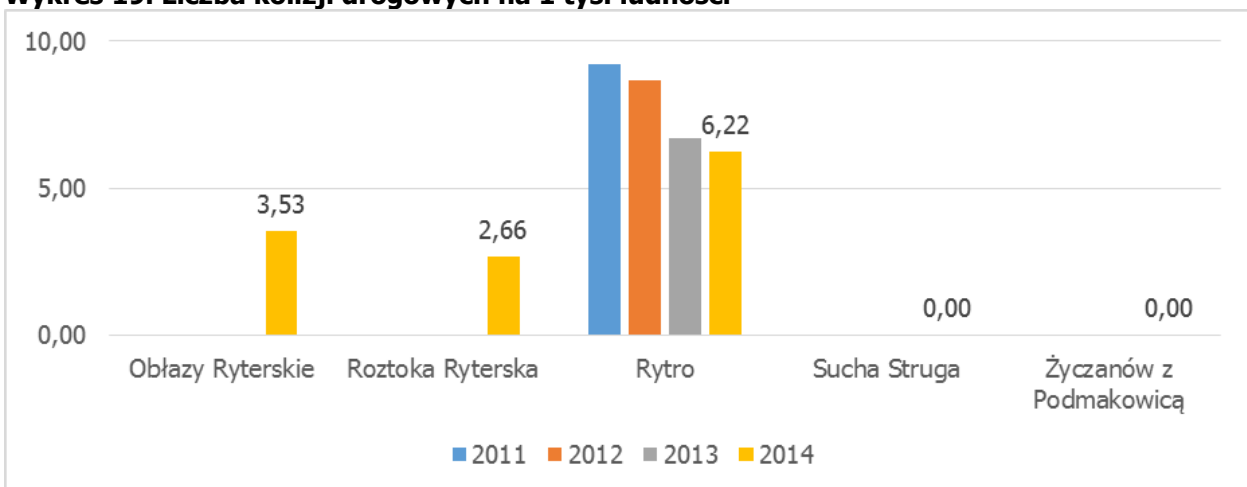
Wykres 18. Liczba przestępstw na 1 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Nowym Sączu

Przez środek gminy przechodzi jedna droga kategorii krajowej, głównie przez sołectwo Rytyro i w nim w latach 2011-2014 odnotowano najwięcej kolizji drogowych. Kolizja jest to wypadek drogowy, w wyniku którego uszkodzeniu ulega jedynie mienie, a nie osoby w nim uczestniczące. W badanym okresie wskaźnik ten przyjmował wartości od poziomu 0 do ponad 9 na 1 tys. mieszkańców.

Wykres 19. Liczba kolizji drogowych na 1 tys. ludności

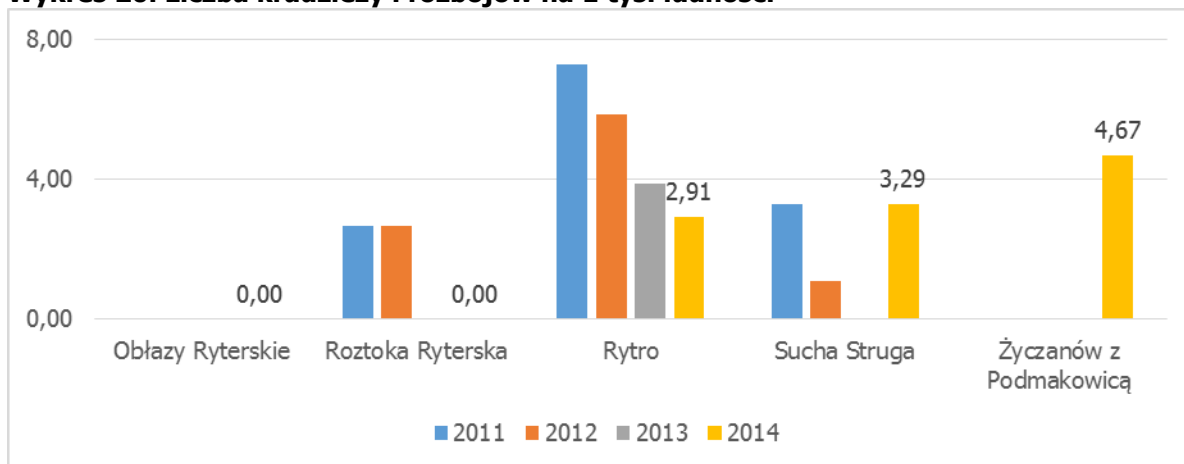

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Nowym Sączu

Ostatnim wskaźnikiem opisującym kwestie bezpieczeństwa jest liczba kradzieży i rozbojów na 1 tys. ludności. Kategoria kradzieży i rozbojów obejmuje: kradzież cudzej rzeczy, kradzież

z włamaniami, rozbój i wymuszenie rozbójnicze. Kradzież według Kodeksu Karnego jest zaborem cudzej rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia. Kategorie związane z rozbojem oznaczają, że w trakcie zaboru jest: użyta przemoc wobec osoby, groźba natychmiastowego użycia przemoc lub doprowadzenie osoby do stanu nieprzytomności czy bezbronności. Najbardziej narażeni w latach 2011-2013 na to przestępstwo byli mieszkańcy Rytra, a w 2014 roku mieszkańcy sołectw: Życzanów i Sucha Struga.

Wykres 20. Liczba kradzieży i rozbojów na 1 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Nowym Sączu

Tabela 3. Wskaźniki z zakresu czynników bezpieczeństwa

Jednostka urbanistyczna	Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców				Kradzieże i rozboje na 1 tys. mieszkańców				Bójka, pobicie na 1 tys. mieszkańców				Uszczerbek na zdrowiu na 1 tys. mieszkańców			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Oblazy Ryterskie	0,00	0,00	3,58	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rozтока Ryterska	7,98	5,32	0,00	5,32	2,66	2,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rytro	16,50	16,50	10,68	20,87	7,28	5,83	3,88	2,91	0,49	0,48	0,00	0,00	0,00	0,96	0,00	0,00
Sucha Struga	11,18	6,58	3,29	6,58	3,29	1,10	0,00	3,29	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Życzanów z Podmakowicą	0,00	4,67	4,67	4,67	0,00	0,00	0,00	4,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

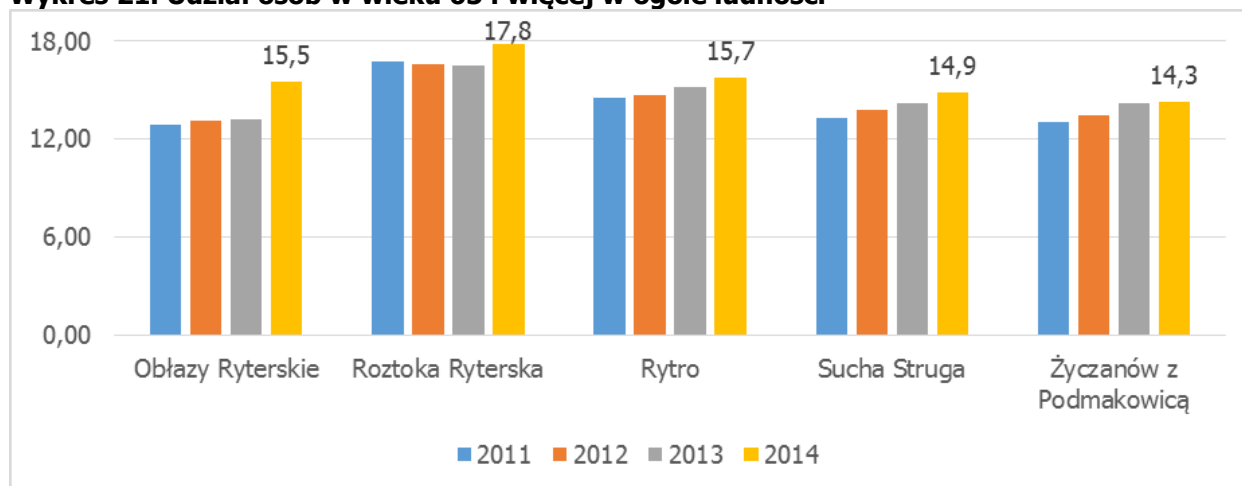
Jednostka urbanistyczna	Uszkodzenie mienia na 1 tys. mieszkańców				Wypadki drogowe na 1 tys. mieszkańców				Kolizje drogowe na 1 tys. mieszkańców			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Oblazy Ryterskie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,53
Rozтока Ryterska	0,00	2,64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,66
Rytro	1,46	2,41	14,40	1,91	2,43	0,48	1,44	1,91	9,22	8,66	6,72	6,22
Sucha Struga	0,00	2,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Życzanów z Podmakowicą	0,00	0,00	4,74	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Nowym Sączu

4.1.3. Czynniki demograficzne

Ze względu na szeroko dyskutowane problemy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, w analizie zjawisk społecznych uwzględniono również dwa wskaźniki z tej dziedziny: wskaźnik obciążenia demograficznego oraz udział osób starszych. Pierwszy z nich wskazuje na niekorzystną tendencję nadmiernego obciążenia ludności w wieku produkcyjnym w ostatnim roku w sołectwie Obłazy Ryterskie i Rytyro.

Wykres 21. Udział osób w wieku 65 i więcej w ogóle ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytyro

Drugi wskaźnik, tj. zwiększający się udział osób starszych, które w przyszłości mogą wymagać odpowiednio dostosowanych placówek do swoich potrzeb, przyjmuje najwyższe wartości w całym badanym okresie w Rozтоce Ryterskiej.

Tabela 4. Wskaźniki z zakresu czynników demograficznych

Jednostka urbanistyczna	Wskaźnik obciążenia demograficznego				Udział osób starszych w ogóle ludności			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Obłazy Ryterskie	59,43	57,54	58,19	65,50	12,90	13,12	13,21	15,5
Rozтока Ryterska	60,68	57,26	57,44	60,68	16,76	16,62	16,54	17,8
Rytyro	58,46	59,43	60,85	61,56	14,56	14,67	15,22	15,7
Sucha Struga	56,70	58,06	58,71	57,76	13,27	13,82	14,16	14,9
Życzanów z Podmakowicą	60,90	64,12	61,07	57,36	13,08	13,49	14,22	14,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytyro

4.1.4. Aktywność mieszkańców

Aktywność społeczności lokalnej może mieć istotny wpływ na zmiany zachodzące w ich otoczeniu. Jednym z przejawów aktywności jest liczba aktywnych czytelników korzystających z bibliotek publicznych z danego sołectwa i obszaru gminy. Analizując ten wskaźnik można stwierdzić, że najmniej aktywni są mieszkańcy sołectw Życzanów i Obłazy Ryterskie.

Rysunek 7. Liczba zapisanych czytelników do biblioteki na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytyro

Tabela 5. Wskaźnik z zakresu aktywności mieszkańców

Jednostka urbanistyczna	Liczba zapisanych czytelników do bibliotek na 1000 mieszkańców
	2014
Obłazy Ryterskie	81,0
Rostoka Ryterska	160,0
Rytyro	174,0
Sucha Struga	136,0
Życzanów z Podmakowicą	74,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytyro

4.2. Diagnoza zjawisk techniczno-środowiskowych

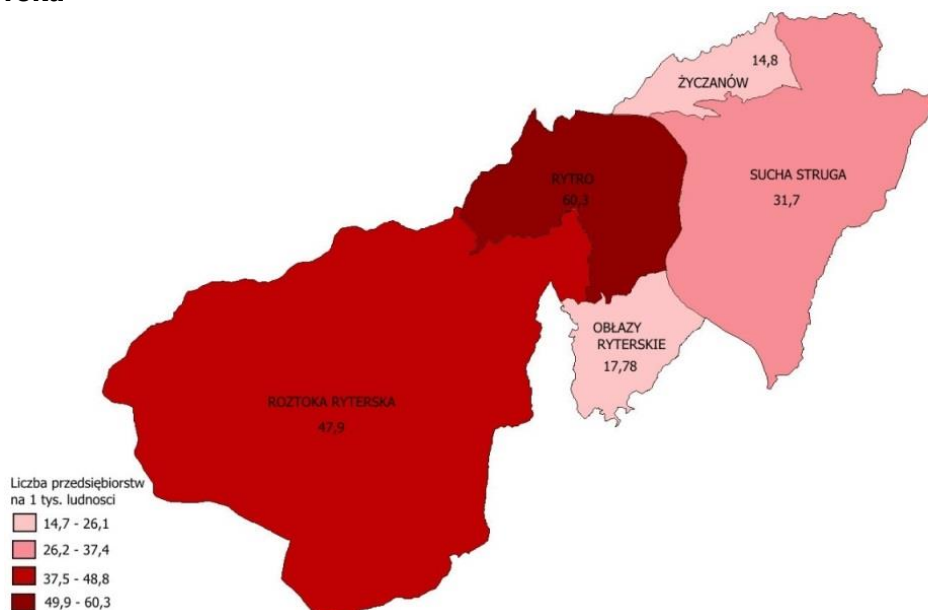
Analizy zjawisk dokonano w oparciu o czynniki gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe.

4.2.1. Czynniki gospodarcze

Zgodnie ze wskaźnikami uwzględnionym w *Ustawie o rewitalizacji*, sytuacja kryzysowa w danym obszarze może być również związana z niskim poziomem przedsiębiorczości na analizowanym terenie. Dobrze rozwinięta sfera działalności gospodarczej jest wypadkową wielu czynników: począwszy od kapitału ludzkiego, przez położenie gminy, na wsparciu władz lokalnych kończąc. Poziom przedsiębiorczości jest mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tysiąc mieszkańców. Wskaźnik przedsiębiorczości w sołectwach w 2014 roku wahał się od blisko 15 podmiotów do ponad 60 podmiotów na 1 tysiąc mieszkańców.

Rysunek 8. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 tysiąc ludności w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytko

W gminie Rytko najniższy poziom przedsiębiorczości odnotowano w sołectwach Życzanów z Podmakowicą i Oblazy Ryterskie.

4.2.2. Czynniki przestrzenne

Czynniki przestrzenno-funkcjonalne charakteryzowane są poprzez: wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz stan tej infrastruktury w danym obszarze. W dalszej analizie wykorzystano dwa wskaźniki z tego zakresu:

- dostępność infrastruktury komunalnej – wodociągi;
- dostępność infrastruktury komunalnej – kanalizacja.

Wskaźniki opisujące dostępność infrastruktury pokazują, jaki procent sołectwa jest wyposażony w sieć wodociągową i sieć kanalizacyjną. W całej gminie Rytko występują istotne braki w dostępie ludności do sieciowej infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, a także gazowej. W 2014 roku w dwóch sołectwach: Roztoka Ryterska i Sucha Struga brak było jakiegokolwiek sieci wodno-kanalizacyjnych, natomiast w sołectwie Życzanów z Podmakowicą do komunalnej infrastruktury kanalizacyjnej dostęp miało zaledwie 88% mieszkańców sołectwa, natomiast infrastruktury wodociągowej na tym obszarze nie było. W całej gminie Rytko nie ma dostępu do instalacji gazowej.

4.2.3. Czynniki techniczno-środowiskowe

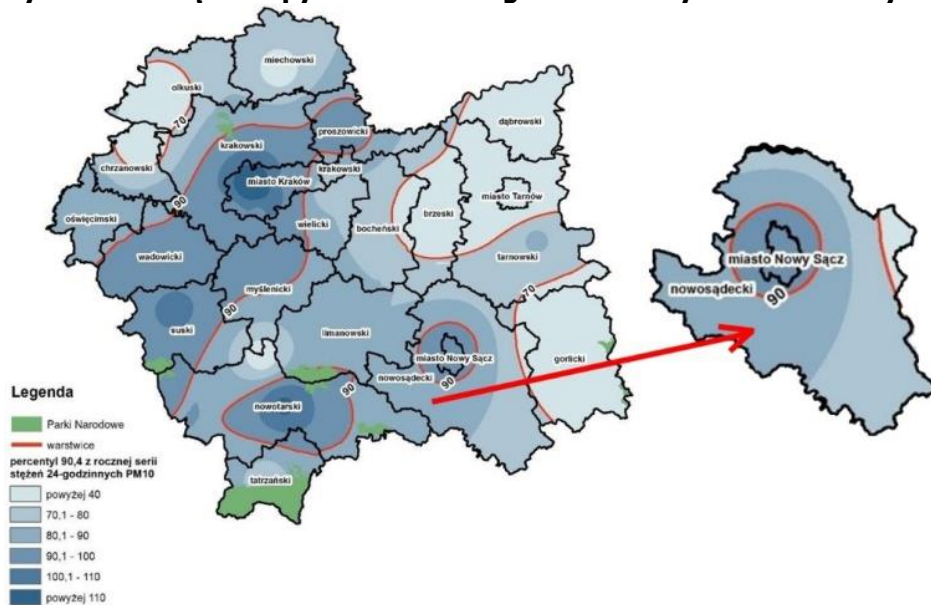
Kolejną badaną grupą czynników, o której mowa w *Wytycznych* Ministerstwa są czynniki związane ze stanem technicznym zabudowy znajdującej się na terenie gminy oraz ze standardami środowiska, w tym gospodarką odpadami stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub stanu środowiska. W dalszej analizie wykorzystano cztery wskaźniki z tego zakresu:

- poziom zanieczyszczenia pyłami z palenisk domowych;
- zagrożenie azbestem;
- liczba zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków na 1 km²;
- liczba interwencji Ochotniczej Straży Pożarnej na 1 tys. mieszkańców.

Dodatkowo diagnozę wzbogacono o analizę treści raportu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie pod tytułem *Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku*. Wskazuje on na przekroczenie emisji PM10 oraz PM2,5 (emisja pyłu

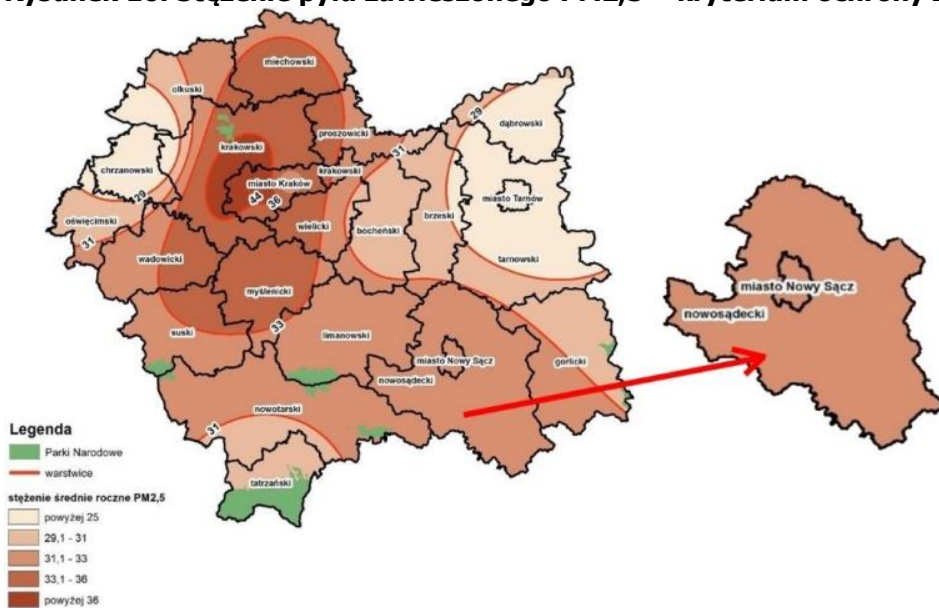
zawieszonych o najdrobniejszych frakcjach mogących łatwo przedostać się do dróg oddechowych) z palenisk lokalnych.

Rysunek 9. Stężenie pyłu zawieszonego PM10 – kryterium ochrony zdrowia

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Rysunek 10. Stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 – kryterium ochrony zdrowia

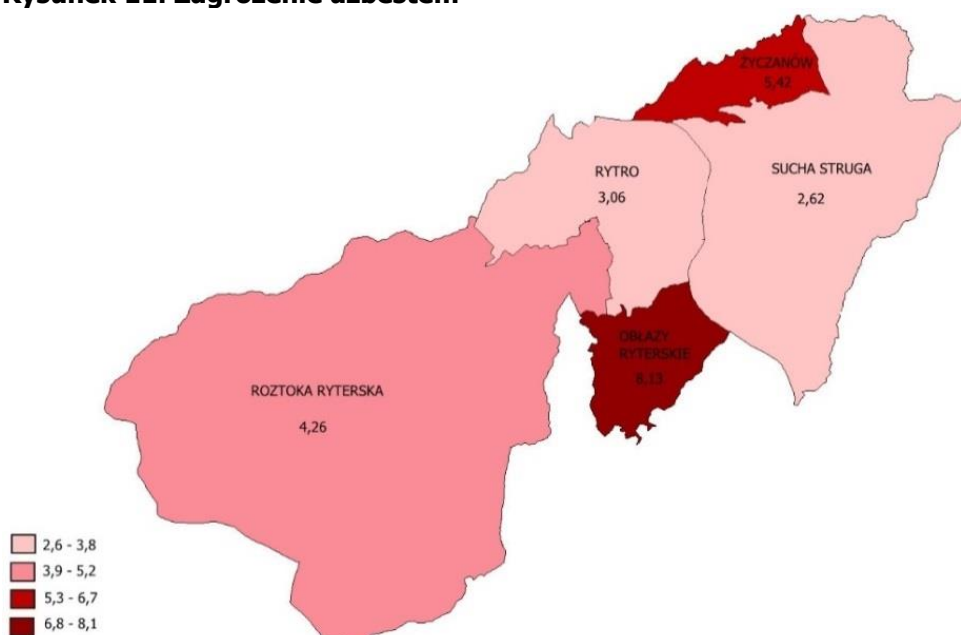

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Mieszkańcy całej gminy Rytró są równomiernie narażeni na emisję pyłów zawieszonych PM10 oraz PM2.5. Wysokie stężenie pyłów zawieszonych ma wpływ na zachorowalność mieszkańców na choroby układu oddechowego, alergie oraz choroby nowotworowe. Częstsze zapadanie na choroby układu oddechowego wiąże się z większą liczbą porad udzielanych przez lekarzy oraz istotnym zagrożeniem dla życia i zdrowia mieszkańców.

Wskaźnikiem również związanym ze środowiskiem, w którym przebywają mieszkańcy gminy jest wskaźnik narażenia na szkodliwe działanie budynków zawierających wyroby z azbestu. Dowiedziono, że azbest ma oddziaływanie rakotwórcze, dlatego powinien być niezwłocznie usuwany z budynków, jednakże usuwanie azbestu jest czynnością skomplikowaną i generującą znaczne koszty. W 2014 roku najwięcej osób było wystawionych na niekorzystne działanie azbestu w Obłazach Ryterskich.

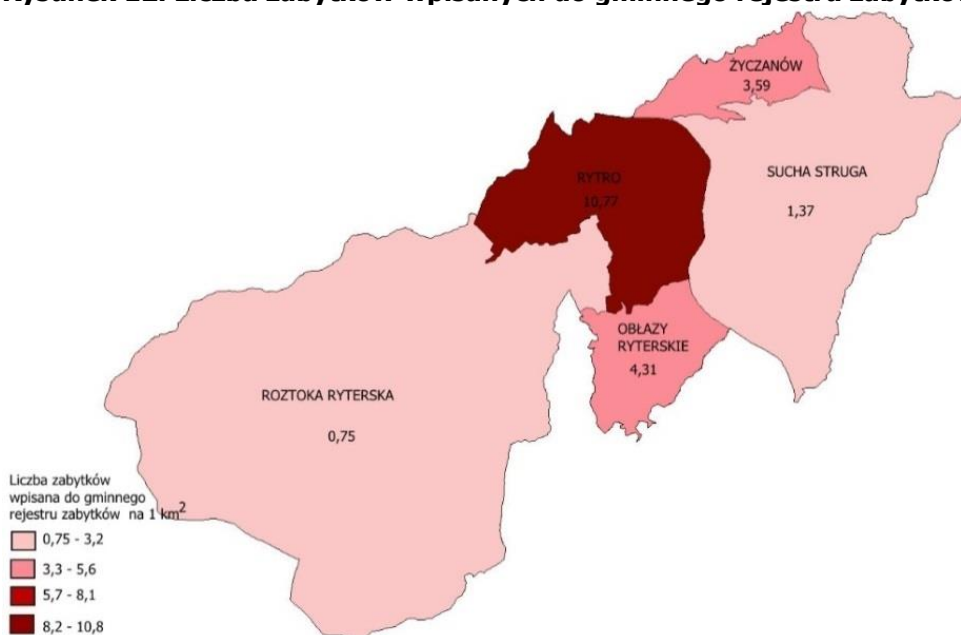
Rysunek 11. Zagrożenie azbestem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytró

Kolejnym wskaźnikiem z zakresu czynników techniczno-środowiskowych jest liczba zabytków na 1 km². W 2014 roku najwięcej zabytków ujętych w gminnej ewidencji było w sołectwach Rytró i Obłazy Ryterskie. Obiekty te – często o funkcjach mieszkaniowych – są bardzo często w złym stanie technicznym, co przekłada się na obraz stanu zasobu mieszkaniowego na obszarze gminy.

Rysunek 12. Liczba zabytków wpisanych do gminnego rejestru zabytków na 1 km²

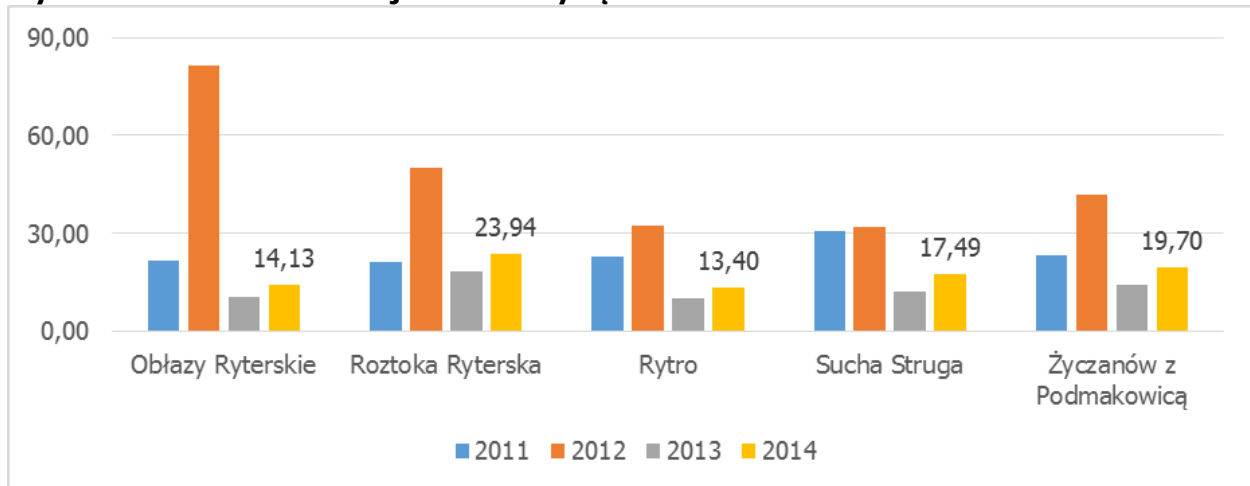
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytró

Kolejny wskaźnik to uciążliwości powodowane hałasem. Głównym źródłem hałasu na terenie gminy Rytró są linie drogowe oraz linia kolejowa. Wzdłuż dróg i linii kolejowej okresowo może następować przekroczenie obowiązujących norm natężenia hałasu. Przebiegający przez gminę szlak kolejowy to linia Nowy Sącz – Muszyna (C30/1) – granica polsko-słowacka. Na hałas spowodowany pociągami narażeni są mieszkańcy miejscowości: Rytró, Obłazy Ryterskie. Układ drogowy gminy Rytró opiera się na ciągu komunikacyjnym wyznaczonym przez drogę krajową nr 87, łączącą gminę ze Starym Sączem oraz Piwniczną, a w dalszej kolejności ze Słowacją. Ponadto na terenie gminy występuje sieć dróg powiatowych i gminnych, wokół których kształtuje się życie społeczno-gospodarcze Rytra. Na terenach zabudowy mieszkaniowej

znajdującej się w bliskiej odległości od jezdni progowej poziom hałasu w środowisku (77.0 dB (A)) może być przekraczany, przede wszystkim w miejscowościach przez które przebiega droga krajowa tj. Rytro, Obłazy Ryterskie oraz drogi powiatowe tj. Rytro, Obłazy Ryterskie, Sucha Struga.

Ostatnim wskaźnikiem z analizowanych czynników jest związany z działalnością Ochotniczej Straży Pożarnej. Liczba interwencji Ochotniczej Straży Pożarnej może wynikać między innymi ze stanu urządzeń grzewczych, wypalania pól oraz innych zdarzeń losowych. W latach 2011-2014 wskaźnik ten przyjmował wartości z przedziału od ponad 21 do blisko 82 interwencji na tysiąc mieszkańców. W 2014 r. najwięcej interwencji na jednego mieszkańca było w Roztoce Ryterskiej.

Wykres 22. Liczba interwencji OSP na 1 tysiąc ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ochotniczej Straży Pożarnej

Tabela 6. Wskaźniki z zakresu zjawisk techniczno-środowiskowych

Jednostka urbanistyczna	Zjawiska gospodarcze	Zjawiska przestrzenne		Zjawiska techniczne				Zjawiska środowiskowe	
	Liczba przedsiębiorstw na 1 tys. ludności	Dostępność infrastruktury komunalnej – wodociągi	Dostępność infrastruktury komunalnej – kanalizacja	Liczba interwencji OSP na 1 tys.				Liczba zabytków wpisana do gminnej ewidencji zabytków na 1 km ²	Zagrożenie azbestem na 100 osób
	2014	2014	2014	2011	2012	2013	2014	2014	2014
Obłazy Ryterskie	17,7	1,00	1,00	21,51	81,56	10,71	14,13	4,31	8,13
Rozтока Ryterska	47,9	0,00	0,00	21,28	50,13	18,37	23,94	0,75	4,26
Rytro	60,3	1,00	0,91	22,82	32,23	10,08	13,40	10,77	3,06
Sucha Struga	31,7	0,00	0,00	30,70	31,80	12,07	17,49	1,37	2,62
Życzanów z Podmakowicą	14,8	0,00	0,88	23,36	41,86	14,22	19,70	3,59	5,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytro

4.3. Jakość życia i dostępność usług

W trakcie analiz badano dostępność usług społecznych i technicznych oraz subiektywne odczucie mieszkańców dotyczące jakości życia w poszczególnych jednostkach urbanistycznych. 28% mieszkańców uważa, że jakość życia w gminie jest raczej dobra, 40% uważa, że jest przeciętna, zaś źle i bardzo źle ocenia ¼ osób. Najgorzej oceniana jest w Roztoce Ryterskiej, Suchoj Strudze i Ryrtrze.

W trakcie analiz badano dostępność usług społecznych i technicznych oraz subiektywne odczucie mieszkańców dot. jakości życia w poszczególnych jednostkach urbanistycznych.

Mieszkańcy podkreślali, że jednym z największych barier rozwoju jest **słaba dostępność komunikacyjna**, która jest na poziomie niskim, zbliżonym do przeciętnego poziomu

charakterystycznego dla całego regionu Sądeckizny. Rytyro położone jest wzdłuż drogi krajowej nr 87, zapewniającej bezpośrednie połączenie ze Starym i Nowym Sączem oraz Piwniczną i dalej ze Słowacją. Dodatkowo przez Rytyro biegnie linia kolejowa oferująca bezpośrednie połączenie na trasie pomiędzy Nowym Sączem a Krynicą. Mieszkańcy podkreślają bardzo słabe połączenia ze stolicą województwa. Bolączką mieszkańców jest także niedostateczna komunikacja publiczna – niska częstotliwość kursowania i złe dopasowanie rozkładów jazdy do potrzeb mieszkańców.

W wywiadach i spotkaniach uczestnicy podkreślali **brak dostępności infrastruktury kultury i niewystarczającą ofertę kulturalną**. Mieszkańcy odczuwają, że jest niewystarczające wsparcie aktywnych form zachowania kultury, kultywowania tradycji i folkloru ludowego, a to właśnie funkcjonowanie zespołów lokalnych, twórców ludowych i artystów lokalnych świadczy o unikalności i wyjątkowości społeczności lokalnej, aktywizuje mieszkańców i wpływa pozytywnie na budowanie lokalnej tożsamości.

Rysunek 13. Dostępność komunikacyjna oraz dostęp do oświaty i kultury w opinii mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie opinii mieszkańców gminy Rytyro

4.4. Wybór obszaru zdegradowanego wraz z uzasadnieniem

Ostatnim etapem diagnozy jest wskazanie obszaru zdegradowanego, który wykazuje kumulację negatywnych zjawisk społecznych oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych zjawiskach wykazują nagromadzenie negatywnych cech.

Na podstawie uzyskanego wskaźnika sum standaryzowanych dla zakresu **społecznego**, jako obszary o szczególnej koncentracji problemów w tym obszarze można wytypować następujące sołectwa: **Rytyro, Sucha Struga, Obłazy Ryterskie, Roztoka Ryterska**. W wymienionych sołectwach na uwagę zasługiwały problemy związane z ogólnym korzystaniem ze środków pomocy społecznej, bezrobociem, ubóstwem. Również bezpieczeństwo w tych sołectwach, było na niezadowalający poziomie, szczególnie w miejscowości Rytyro. Niepokojąca jest kwestia związana z niekorzystnymi zmianami demograficznymi, a w szczególności stale rosnący udział osób starszych, który najwyższy był w sołectwach Roztoka Ryterska i Rytyro.

Tabela 7. Wartości wskaźnika sum standaryzowanych dla zjawisk społecznych

Sołectwo	Zjawiska społeczne	Zjawiska techniczno-środowiskowe
Rytyro	40,98	1,3
Sucha Struga	34,55	4,3
Obłazy Ryterskie	33,37	3,5
Roztoka Ryterska	26,17	4,9
Żyćzanów z Podmakowicą	17,14	4,4

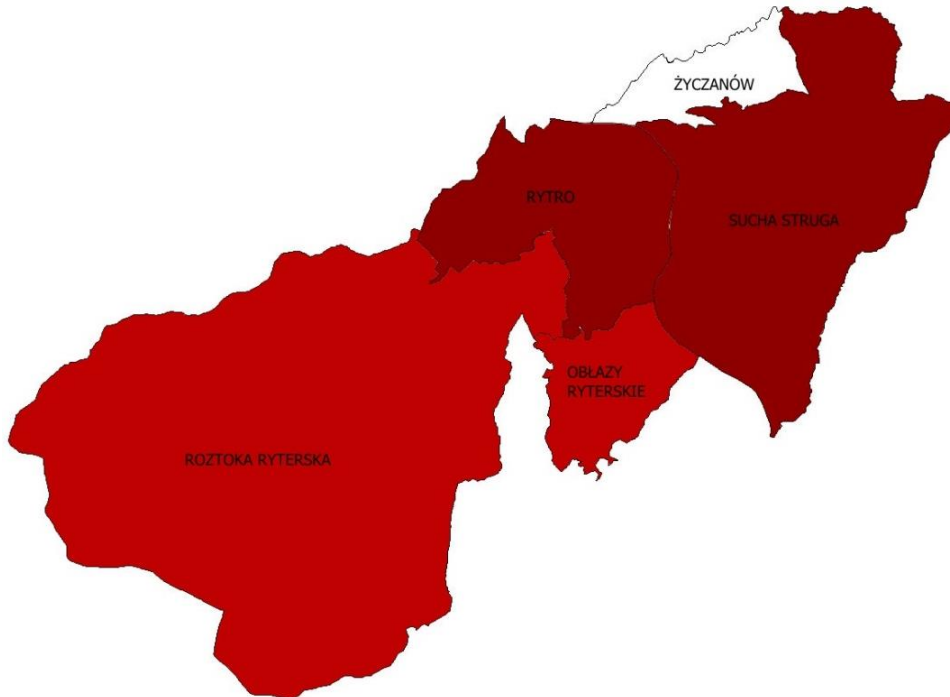
Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Opierając się na tak przeprowadzonym postępowaniu badawczym możliwe było wyznaczenie **czterech sołectw: Rytyro, Sucha Struga, Obłazy Ryterskie, Roztoka Ryterska**, które charakteryzują się koncentracją negatywnych zjawisk, tj. noszą znamiona obszaru zdegradowanego w pierwszej kolejności w oparciu o czynniki społeczne, a następnie pozostałe.

Tabela 8. Wartości wskaźnika degradacji

Jednostka urbanistyczna	Wskaźnik degradacji	Skala degradacji (stan jednostki urbanistycznej)	Zdiagnozowane problemy w poszczególnych aspektach rewitalizacji				
			społeczny	gospodarczy	przestrzenno- funkcyjny	środowiskowy	techniczny
Rytro	42,32	bardzo zły	x		x	x	
Sucha Struga	38,87	zły	x		x	x	x
Oblązy Ryterskie	36,83		x	x	x	x	x
Roztoka Ryterska	31,11		x		x	x	x
Życzanów z Podmakowicą	21,57	dobry		x			x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pozyskanych danych

Rysunek 14. Obszar zdegradowany w Gminie Rytro

Źródło: Opracowanie własne

5. CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

5.1. Wskazanie obszaru rewitalizacji wraz z uzasadnieniem

Synteza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz badań ilościowych i jakościowych obecnej sytuacji w gminie Rytro, a także oczekiwania i potrzeby lokalnej społeczności wyrażone podczas warsztatów rewitalizacyjnych, doprowadziły do wyodrębnienia obszaru rewitalizacji na terenie gminy, który cechuje się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów.

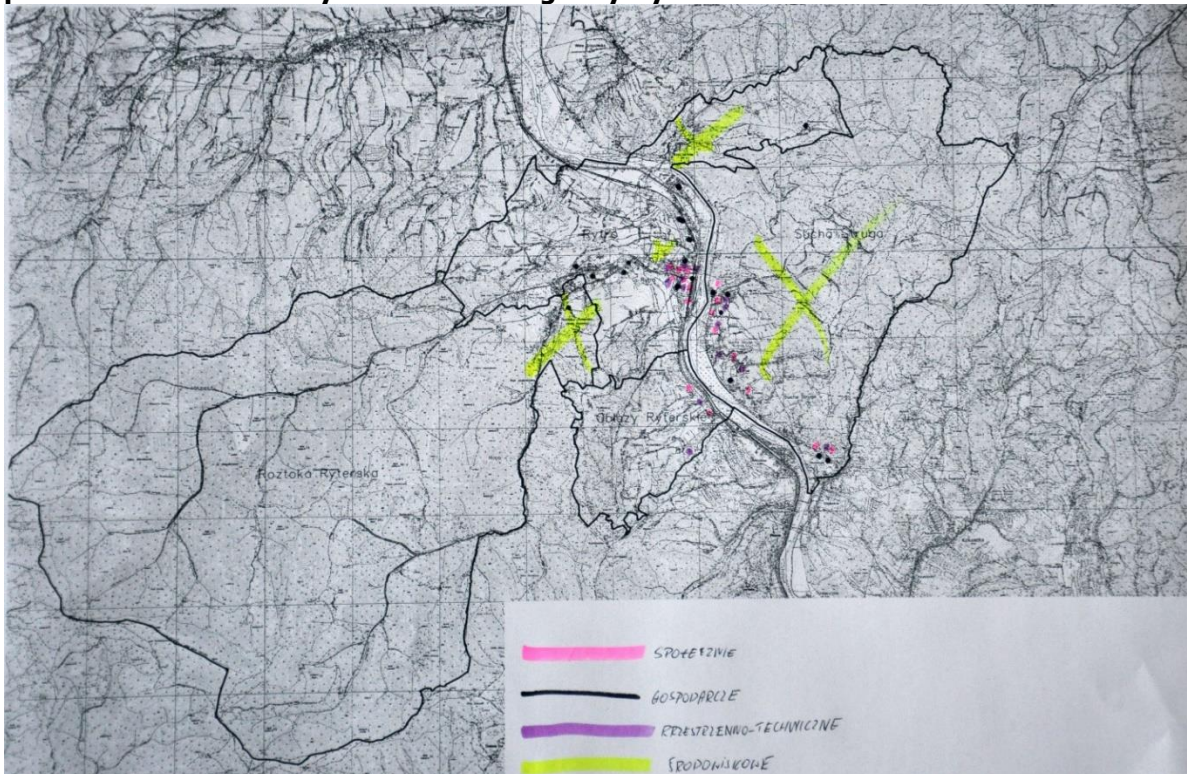
Specyfika pracy w mniejszych gminach sprawia, iż przy określaniu obszaru rewitalizacji najistotniejszym czynnikiem są indywidualne opinie mieszkańców. W procesie tworzenia dokumentu najistotniejsze dla wspólnoty samorządowej było uwzględnienie wewnętrznej różnorodności obszarów wiejskich, bowiem specyfika problemów jest inna w przysiółku obejmującym kilka domów, inna w centrum dużej wsi. Różnice w wielkości i gęstości zaludnienia jednostek urbanistycznych są niezmiernie ważne, gdyż szczególnie na terenach wiejskich gęstość zamieszkania zupełnie zmienia relacje społeczne i dlatego przy wyznaczaniu obszaru rewitalizacji kluczowe znaczenie miały opinie wyrażone przez mieszkańców. Poglądy te zostały wyrażone w trakcie badań fokusowych, szerokiej ankietyzacji oraz spotkań z mieszkańcami. Opinie zebrane w czasie badań, wskazujące koncentrację i charakterystykę problemów, były podstawą do ostatecznego definiowania granic podobszarów rewitalizacji, a najistotniejsze z nich znalazły się w opisie każdego z podobszarów rewitalizacji z podziałem na problemy społeczne i pozostałe (por. tabela *Przesłanki wyboru podobszaru rewitalizacji*).

Analiza danych zastanych (*desk reaserch*), która opierała się na analizie danych i wskaźników w aspektach społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzennym i technicznym jako czynników obrazujących jakość życia na terenie jednostek urbanistycznych stanowiła punkt odniesienia do badań jakościowych i ilościowych. Wybór powyższych metod i technik badawczych podyktowany został specyfiką problematyki rewitalizacji

Badania ilościowe obejmowały:

- badania metodą CAWI mieszkańców dot. jakości życia w gminie Rytro i poszczególnych sołectwach (liczba wypełnionych ankiet: 85 ankiet, czas badania: 2015.12.29-2016.02.15)
- badania metodą CAWI liderów lokalnych dot. problemów i potencjałów sołectwa w gminie Rytro (liczba wypełnionych ankiet: 16 ankiet, czas badania: 2016.01.11-2016.02.15). Do wyrażenia swoich opinii w badaniach zaproszono osoby mieszkające lub pracujące na obszarze gminy Rytro, pełniące w różnych organizacjach i instytucjach zlokalizowanych na terenie gminy znaczące funkcje.

Badania jakościowe przeprowadzono z wykorzystaniem techniki zogniskowanych wywiadów grupowych. Na potrzeby wyznaczenia obszaru rewitalizacji przeprowadzono wywiad grupowy, w którym uczestniczyło łącznie 6 osób – przedstawiciele GOPS, urzędnicy, sołtysi.

Rysunek 15 Mapa koncentracji problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-technicznych na obszarze gminy Rytró – badanie focusowe

Źródło: Mapa z badania focusowego w Urzędzie Gminy Rytró

Proces badawczy pozwolił określić lokalizację kluczowych problemów, a w konsekwencji wyznaczyć obszar rewitalizacji, **tylko tam gdzie na obszarze zdegradowanym była kumulacja problemów społecznych i minimum jeden kluczowy czynnik - gospodarczy, środowiskowy, przestrzenny lub techniczny.**

Tabela 9. Kluczowe wskaźniki obrazujące stan kryzysu obszaru rewitalizacji z powodu koncentracji problemów

Problematyka	Wskaźnik	Gmina	Wskazany obszar rewitalizacji
Ubóstwo	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	5,75	5,99
Bezrobocie	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców wieku produkcyjnym	1,81	1,94
Przestępczość	Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców	7,49	13,72
Niski poziom kapitału społecznego	Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców	0,71	0,88
Poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym	Aktywność czytelnicza (liczba zapisanych czytelników do bibliotek na 1000 mieszkańców)	125	108
Kluczowy czynnik (gospodarczy, środowiskowy, przestrzenny, techniczny) z kategorii pozostałych zjawisk negatywnych decydujący o wskazaniu obszaru	Jako kluczowe zjawisko negatywne dla obszaru wskazano zanieczyszczenie środowiska, głównie spowodowane niską emisją, które we wskazanym obszarze jest szczególnie duże z racji koncentracji zabudowy i ruchu komunikacyjnego (droga krajowa).		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rytrze

Szeroki udział mieszkańców na każdym etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gwarantuje, że wybrane obszary są **odpowiedzią na rzeczywiste zapotrzebowanie mieszkańców gminy Rytyro**. Trafne dopasowanie do dostrzeganych i wskazywanych przez mieszkańców problemów pozwoli na podjęcie działań naprawczych, które dadzą oczekiwane przez społeczeństwo efekty.

Wyznaczono obszar rewitalizacji o **łącznej powierzchni 170,07 ha** (tj. **4,06%** powierzchni gminy), **zamieszkałe przez 1 150 osób** (tj. **29,85%** populacji gminy Rytyro). Składa się on z **2 podobszarów**:

- podobszar 1. Rytyro – Centrum;
- podobszar 2. Sucha Struga – Centrum.

5.1.1. Podobszar 1: Rytyro – Centrum

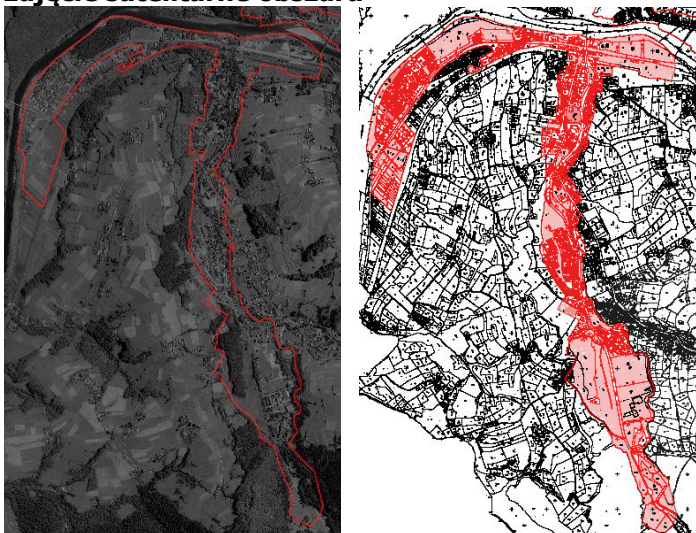
Diagnoza przeprowadzona w rozdziale 4, wsparta wynikami warsztatów oraz analizą ankiet zbieranych w trakcie konsultacji społecznych wskazuje na następujące deficyty i potencjały obszaru oraz jego otoczenia:

Tabela 10. Kluczowe zjawiska – negatywne i potencjały na obszarze Rytyro

Kluczowe zjawiska	Negatywne	Potencjały
Społeczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Relatywnie duża liczba osób korzystająca ze wsparcia z powodu długotrwałej bądź ciężkiej choroby. 2. Relatywnie duża liczba klientów pomocy społecznej mających problem z nadużywaniem alkoholu. 3. Dużo rodzin wielodzietnych, z których część objęta jest wsparciem opieki społecznej. 4. Relatywnie wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego i duży udział osób starszych. 5. Najwyższy w gminie wskaźnik przestępstw, w tym w szczególności kradzieży, rozbojów, bójek, uszkodzenia mienia. 6. Dużą liczbą zdarzeń komunikacyjnych (wypadki, kolizje, ranni). 7. Brak warunków do prowadzenia działalności kulturalnej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoka aktywność społeczna mierzona aktywnością w organizacjach pozarządowych. 2. Wysoki udział w kulturze mierzony aktywnością czytelnictwem. 3. Duża liczba dzieci objętych opieką przedszkolną. 4. Koncentracja usług (centrum administracyjne). 5. Silna motywacja mieszkańców w kierunku aktywnego rozwoju gminy. 6. Inicjowanie działań społecznych. 7. Dobrze działający zespół regionalny. 8. Naturalne centrum integracji.
Pozostałe (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzennie-funkcjonalne)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak wyraźnej dominanty w postaci jasno zdefiniowanego centrum miejscowości. 2. Brak zagospodarowanego, centralnego miejsca imprez kulturalno-sportowych co przekłada się na małą ilość miejsc rozrywkowo – kulturalnych. 3. Duża liczba starszych budynków, niektóre w złym stanie technicznym. 4. Niezagospodarowane brzozi rzeki Poprad. 5. Niewykorzystane tereny pod działalność gospodarczą wzdłuż drogi krajowej. 6. Niewykorzystane tereny przy wygaszanej stacji PKP. 7. Problem z zanieczyszczeniem powietrza – niska emisja.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobra dostępność. 2. Wysoki wskaźnik przedsiębiorczości. 3. Wysoki wskaźnik dostępności infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. 4. Centrum usług. 5. Stacja narciarska – Ryterski Raj wraz z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną. 6. Rozwinięta infrastruktura hotelowo-konferencyjna (kompleks hotelowy Perła Południa). 7. Rozwinięta oferta agroturystyczna. 8. Walory krajobrazowe (możliwość rozwoju agroturystyki). 9. Dobry dostęp do komunikacji publicznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych oraz wyników konsultacji społecznych (ankiety, warsztaty)

Jednocześnie podobszar **Rytyro – Centrum** wskazany jako rewitalizowany charakteryzuje się największymi deficytami na obszarze zdegradowanym: **sołectwo Rytyro**, ale także stwarza realną możliwość kreowania pozytywnych zmian, które wpłyną zarówno na poprawę sytuacji na tym terenie, jak również będą pozytywnie oddziaływać na cały obszar zdegradowany.

Rysunek 16. Podobszar rewitalizacji *Rytro – centrum* z uwzględnieniem działek (1:5 000) oraz zdjęcie satelitarne obszaru

Źródło: Urząd Gminy Rytro

RYTRO – Centrum**Tabela 11. Przesłanki wyboru podobszaru rewitalizacji *Rytro – centrum***

Aspekty społeczne	Aspekty pozostałe (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostateczna liczba miejsc, które spełniałyby na obszarze funkcje integracyjne dla mieszkańców. 2. Duża liczba osób korzystająca z pomocy społecznej. 3. Niskie poczucie dobra wspólnego i małe zaangażowanie mieszkańców obszaru w sprawy lokalne. 4. Wzrost zagrożenia patologiami społecznymi (uzależnienia, przemoc, ubóstwo itd.). 5. Odpływ uczniów ze szkół na obszarze. 6. Niedostateczny rozwój gospodarczy w miejscowości powodujący konieczność podejmowania pracy poza nią i związane z tym negatywne zjawiska społeczne. 7. Brak infrastruktury kultury. 8. Duża liczba wypadków komunikacyjnych na obszarze. 9. Rosnące ujemne saldo migracji. 10. Malejący przyrost naturalny.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak zdefiniowanego centrum miejscowości. 2. Niedostateczna estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej. 3. Droga wojewódzka i powiatowa o dużym natężeniu ruchu przebiegająca przez podobszar rewitalizacji. 4. Nieład architektonicznych szczególnie w rejonie dworca i terenów usług. 5. Brak sieci wodociągowej. 6. Zbyt wysoki poziom niskiej emisji. 7. Niewykorzystany potencjał Popradu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników konsultacji społecznych (ankiety, warsztaty, badania fokusowe)

Położenie podobszaru: obszar obejmujący tereny zabudowane położone wzdłuż DK 87 od cmentarza do mostu na Popradzie oraz wzdłuż drogi powiatowej Rytro – Roztoka Wielka od przejazdu kolejowego do Hotelu Perła Południa. Obszar obejmuje: osiedle nad Popradem, nowe osiedle, osiedle przy stadionie, obszar centrum od zajazdu do stacji PKP, zabudowania wzdłuż drogi powiatowej od przejazdu kolejowego do szkoły podstawowej, zabudowania wzdłuż drogi powiatowej Rytro – Roztoka Wielka, osiedle za szkołą, Wilkówkę, obszar pod Hotelem Perła Południa do Parku linowego Ab-landia.

Powierzchnia podobszaru: 101,90 ha.

Ludność podobszaru: 880 osób.

Opis podobszaru: Podobszar obejmuje zasadniczą część miejscowości Rytro. Wzdłuż DK 87 obszar o funkcjach w przeważającej części usługowo-handlowych (sklepy, zajazd, obiekty gastronomiczne, stacja benzynowa, obiekty usługowe, stacja PKP). W tej znaczna część terenu niewykorzystana. W części o dużym potencjale (obszar PKP z budynkami i infrastrukturą).

Rysunek 17. Podobszar rewitalizacji Rytró – centrum – zabudowania przy drodze krajowej w okoli dworca PKP

Źródło: Pro Regio Consulting

Obszar rewitalizowany obejmuje teren wzdłuż rzeki Poprad, tzw. Płos. Teren ten jest szczególnie istotny dla gminy Rytró. Sąsiedztwo Popradu oraz obszaru leśnego na działce 594/18 pozwala kompleksowo zagospodarować go dla potrzeb rekreacji i wypoczynku.

Miejsce to, kilkadziesiąt lat temu chętnie odwiedzane i wykorzystywane jako plażowisko czy też miejsce spotkań, aktualnie jest zaniedbane i bardziej odstrasza niż przyciąga.

Część podobszaru rewitalizowanego położona wzdłuż drogi powiatowej Rytró – Roztoka Wielka w swojej dolnej części stanowi naturalne centrum miejscowości z nagromadzeniem obiektów i funkcji centrotwórczych (budynek Urzędu Gminy, Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Kościół, ale także obiekty handlowe i usługowe takie jak hala sportowa, pensjonaty, ośrodki wypoczynkowe i sklepy wielobranżowe.

Zabudowania oddalone od osi ulicy o ok. 50 do 150 metrów w każdą stronę, nie tworzą zwartej linii zabudowy. Stan budynków jest zróżnicowany, architektura niejednolita.

Część podobszaru rewitalizowanego położona wzdłuż drogi powiatowej Rytró – Roztoka Wielka w swojej górnej części stanowi tereny niezabudowane i niezagospodarowane. Teren jest zaniedbany i niewykorzystany zgodnie ze swoim przeznaczeniem.

Wyposażenie w podstawową infrastrukturę można określić jako dostateczne. Modernizacji wymagają drogi gminne położone w dolnej części obszaru rewitalizowanego. Na całym obszarze brak sieci wodociągowej. W niektórych obszarach należy rozbudować istniejącą sieć kanalizacyjną. Podobszar rewitalizacji *Rytró – centrum*

Rysunek 18. Podobszar rewitalizacji Rytró – centrum miejscowości

Źródło: www.rytro.pl, Pro Regio Consulting

5.1.2. Podobszar 2: Sucha Struga – centrum

Diagnoza przeprowadzona w rozdziale 4, wsparta wynikami warsztatów oraz analizą ankiet zbieranych w trakcie konsultacji społecznych wskazuje na następujące deficyty i potencjały obszaru i jego otoczenia:

Tabela 12. Kluczowe zjawiska – negatywne i potencjały na obszarze *Sucha Struga*

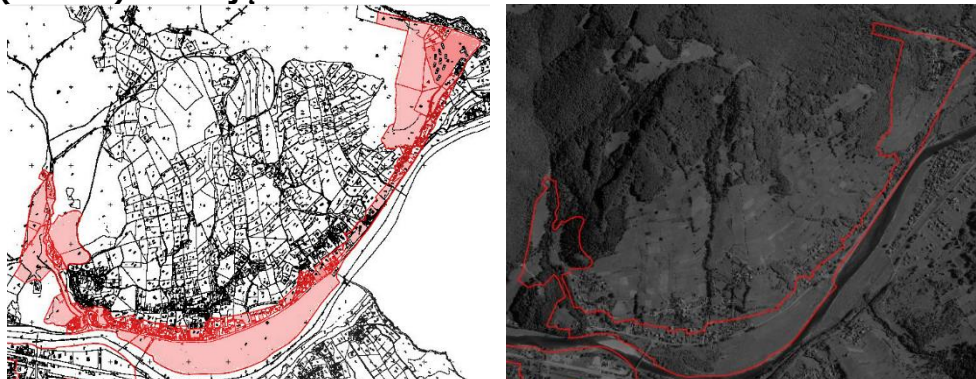
Kluczowe zjawiska	Negatywne	Potencjały
Społeczne	1. Duża liczba mieszkańców korzystająca ze wsparcia pomocy społecznej, w tym m.in. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz pozostawania bez pracy i alkoholizmu.	1. Naturalne miejsce spotkań mieszkańców Rytra (zamek). 2. Gościnność mieszkańców. 3. Prężnie działające dwa stowarzyszenia. 4. Działające przedszkole.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Osoby niepełnosprawne i starsze potrzebujące wsparcia. 3. Występujące zjawiska przemocy domowej. 4. Zauważalny problem ubóstwa. 5. Bardzo wysoki odsetek starszych mieszkańców. 6. Mała aktywność społeczno-ekonomiczna ludzi. 7. Brak miejsca skupiającego mieszkańców miejscowości np. świetlica wiejska. 8. Brak oferty zagospodarowania czasu wolnego dla mieszkańców przede wszystkim młodzieży i osób starszych. 9. Brak oferty i zaplecza kulturalnego.	
Pozostałe (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak infrastruktury kanalizacyjnej. 2. Brak infrastruktury wodociągowej. 3. Problem z zanieczyszczeniem powietrza – niska emisja. 4. Relatywnie duża liczba starszych budynków w złym stanie technicznym. 5. Zły stan techniczny część dróg ogranicza powiązania wewnętrzne i potęguje uciążliwość wynikającą z ruchu samochodowego. 6. Brak wystarczającej infrastruktury mostowej – brak dogodnego połączenia sołectwa z gminą. 7. Górzysty teren uniemożliwia rozwój zabudowy, ogranicza dostępność do wielu obszarów, powoduje trudności w uzbrojeniu terenów i wysokie koszty realizacji sieci infrastruktury technicznej i komunikacji. 8. Nasilający się problem bezpieczeństwa psów.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Walory krajobrazowe (możliwość rozwoju agroturystyki). 2. Rozwinięta oferta agroturystyczna. 3. Dogodne położenie komunikacyjne. 4. Zabytki historyczne – zamek Ryterski.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych oraz wyników konsultacji społecznych (ankiety, warsztaty)

Jednocześnie podobszar **Sucha Struga – Centrum** wskazany jako rewitalizowany charakteryzuje się największymi deficytami na obszarze zdegradowanym: **sołectwo Sucha Struga**, na którym się znajduje, ale także stwarza realną możliwość kreowania pozytywnych zmian, które wpłyną zarówno na poprawę sytuacji na tym terenie, jak również będą pozytywnie oddziaływać na cały obszar zdegradowany.

Rysunek 19. Podobszar rewitalizacji *Sucha Struga – Centrum* z uwzględnieniem działek (1:5 000) oraz zdjęcie satelitarne obszaru

Źródło: Urząd Gminy Rytyro oraz www.google.pl/maps

SUCHA STRUGA – Centrum

Tabela 13. Przesłanki wyboru podobszaru rewitalizacji

Aspekty Społeczne	Aspekty pozostałe (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Występujące zjawiska przemocy domowej. 2. Duża liczba osób starszych na obszarze. 3. Brak miejsc spotkań. 4. Brak infrastruktury kultury. 5. Niewystarczająca oferta zajęć rekreacyjnych. 6. Rosnące ujemne saldo migracji. 7. Malejący przyrost naturalny. 8. Niskie zaangażowanie społeczne mieszkańców. 9. Występujące zagrożenie gł. podpalania traw.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teren zalewowy. 2. Zdegradowana infrastruktura drogowa, brak chodników. 3. Brak czytelnego centrum miejscowości. 4. Brak infrastruktury służącej rekreacji mieszkańców. 5. Niedostateczna estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej. 6. Brak sieci wodociągowej. 7. Zbyt wysoki poziom niskiej emisji. 8. Niewykorzystany potencjał Popradu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników konsultacji społecznych (ankiety, warsztaty, badania fokusowe)

Położenie podobszaru: obszar obejmujący tereny miejscowości Sucha Struga od Zamku do Wyśniego Końca (teren wzdłuż drogi powiatowej Rytró – Sucha Struga – Głębokie – pierwsza linia zabudowy, obszar nad rzeką Poprad).

Powierzchnia podobszaru: 68,17 ha.

Ludność podobszaru: 270 osób.

Opis podobszaru: Podobszar stanowiący centrum miejscowości Sucha Struga charakteryzuje się zwartą linią zabudowy wzdłuż drogi powiatowej oraz terenem niezabudowanym i niezagospodarowanym położonym wzdłuż rzeki Poprad.

Obszar o niskiej spójności estetycznej biorąc pod uwagę teren zalewowy wzdłuż rzeki Poprad. Na obszarze brak podstawowej infrastruktury charakterystycznej dla centrum miejscowości (niekompletna lub zdegradowana infrastruktura drogowa, brak chodników). Brak także infrastruktury służącej rekreacji mieszkańców, miejsca koncentracji usług (miejsce spotkań, itp.), a także ogólnodostępnej infrastruktury umożliwiającej odpoczynek i spotkania (zagospodarowany skwer, plac stanowiący naturalne miejsce spotkań). Brak także infrastruktury służącej rekreacji mieszkańców (boisko sportowe).

Rysunek 20 Podobszar rewitalizacji Sucha Struga – Centrum - widok na Słoneczny Stok, wjazd do obiektu, zabudowania w ścisłym centrum miejscowości

Źródło: Pro Regio Consulting

5.2. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Po wyznaczeniu i przyjęciu uchwałą Rady Gminy granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji **dokonano pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji**. Najważniejszym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było osadzenie procesu budowy programu rewitalizacji w lokalnym środowisku, bo tylko to gwarantuje trafność sformułowania celów rewitalizacji oraz adekwatność przedsięwzięć rewitalizacyjnych. To właśnie **mieszkańcy obszaru rewitalizacji określili hierarchię zdiagnozowanych problemów, wskazując w ten sposób swoje priorytety w zakresie jakości życia**. Co więcej, to właśnie mieszkańcy obszaru rewitalizacji, na kolejnych etapach procesu rewitalizacji, **wskazywali swoje dążenia, pragnienia, aspiracje i potrzeby, które znalazły odzwierciedlenie w wizji i celach programu rewitalizacji**.

Pogłębionej diagnoza obszaru rewitalizacji dokonano na podstawie analizy *desk research* zgromadzonych danych statystycznych i dwóch technik badań jakościowych:

- zogniskowanych wywiadów grupowych
- wywiadów z liderami lokalnymi z obszaru rewitalizacji.

Dane pierwotne, tj. pochodzących z indywidualnych rozmów z mieszkańcami oraz z badań fokusowych, zestawiono z danymi ilościowymi, zgromadzonymi podczas analizy *desk research* dokonanej w trakcie analizy sytuacji społeczno-gospodarczej. Pozwoliło to przeanalizować relację między skalą opisywanych zjawisk na obszarze rewitalizacji, a odczuciami mieszkańców. Analiza została dokonana w dwóch zasadniczych obszarach: **społecznym i gospodarczym**. Wynika to z faktu, że obecne pojmowanie procesów rewitalizacji zasadnicze cele interwencji *Programu* sytuuje głównie w sferach społecznej i gospodarczej, zaś działania techniczne i planistyczne są uzupełniające (narzędziowe) wobec celów społeczno-gospodarczych.

Szczegółowa analiza potwierdziła trafność wytyczenia obszaru rewitalizacji. Respondenci zgodzili się, iż zdiagnozowane obszary kryzysowe i obszary rewitalizacji mają istotne znaczenie dla Rytró, a równocześnie są obszarami, które koncentrują w sobie negatywne zjawiska społeczne i gospodarcze. Obszar rewitalizacji został zdiagnozowany jako objęty w całości koncentracją powiązanych ze sobą problemów bezrobocia, ubóstwa i niskiego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Na tę koncentrację nakłada się szczególna skala problemów związanych ze słabym dostępem do podstawowej infrastruktury komunalnej i słabą dostępnością komunikacyjną. W obszarze rewitalizacji mocno wybrzmiewa problem niskiej aktywności gospodarczej, a także relatywnie słabej kondycji funkcjonujących tu przedsiębiorstw. W wielu miejscach widoczne jest zjawisko prowadzenia drobnej działalności handlowej i usługowej na minimalnym poziomie rentowności, bez inwestowania w rozwój. Dodatkowo wskazywano na problemy związane z niskim poczuciem bezpieczeństwa, zarówno w przestrzeni publicznej, jak i ruchu drogowym. Na obszarze rewitalizacji stwierdzono także problem ekologiczny w postaci bardzo znacznego przekroczenia poziomu emisji CO₂ oraz pyłów pochodzących głównie z niskiej emisji (spalanie w paleniskach domowy) – szczególnie dojmujący w okresach jesienno-zimowych, ale obecny także w pozostałych porach roku. **Kryzys w obszarze rewitalizacji ma więc charakter społeczny oraz gospodarczy, ekologiczny, techniczny i funkcjonalno-przestrzenny.**

Kolejnym etapem pogłębionej analizy było dokonanie hierarchizacji zidentyfikowanych problemów. Na podstawie wyników prowadzonych wywiadów nadano wagi poszczególnym problemom, co pozwoliło określić kluczowe problemy społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji, a w przyszłości pozwoli zwrócić szczególną uwagę na te problemy które w odczuciu lokalnej społeczności wymagają podjęcia najpilniejszych interwencji, ale tym samym dają największą szansę na dokonanie realnej zmiany.

Tabela 14. Kluczowe problemy poszczególnych podobszarów rewitalizacji wraz z ich hierarchizacją

Problem	Wskaźnik	Podoobszar 1. Rytró – Centrum		Podoobszar 2. Sucha Struga – Centrum	
		Wartość wskaźnika	Ranga	Wartość wskaźnika	Ranga
Bezrobocie	Liczba klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia w odniesieniu do osób korzystających ze wsparcia z podoobszaru zdegradowanego	76%	6	81%	7
Ubóstwo	Liczba osób zagrożonych ubóstwem na podoobszarze rewitalizacji w odniesieniu do osób zagrożonych ubóstwem z podoobszaru zdegradowanego	71%	5	76%	5
Rosnąca liczba osób starszych potrzebujących wsparcia	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w wieku 65 lat i więcej w odniesieniu do osób korzystających z pomocy społecznej w wieku 65 lat z podoobszaru zdegradowanego	66%	8	72%	8

Problem	Wskaźnik	Podoobszar 1. Rytró – Centrum		Podoobszar 2. Sucha Struga – Centrum	
		Wartość wskaźnika	Ranga	Wartość wskaźnika	Ranga
Niska aktywność społeczno-kulturalna	Procent osób z podoobszaru rewitalizacji, które deklarują jakąś formę aktywności społecznej lub kulturalnej.	31%	10	34%	6
Malejąca liczba osób w wieku produkcyjnym	Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogóle ludności	61%	7	57%	9
Brak poczucia bezpieczeństwa	Liczba przestępstw na podoobszarze rewitalizacji w odniesieniu do podoobszaru zdegradowanego	16,13	2	6,9	4
Słaba kondycja gospodarcza	Liczba przedsiębiorstw na podoobszarze rewitalizacji w odniesieniu do podoobszaru zdegradowanego	52%	9	47%	3
Słaba dostępność infrastruktury komunalnej - wodociąg	Procent mieszkańców mających dostęp do infrastruktury komunalnej - wodociąg	100%	3	0%	10
Słaba dostępność infrastruktury komunalnej - kanalizacja	Procent mieszkańców mających dostęp do infrastruktury komunalnej - kanalizacja	91%	1	0%	1
Zanieczyszczenie powietrza	Procent gospodarstw domowych wyposażonych w piece starego typu	84%	4	91%	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji (badania fokusowe i indywidualne wywiady pogłębione)

Badania z udziałem osób z obszaru rewitalizacji – lokalnych pracodawców, liderów lokalnych, mieszkańców obszaru rewitalizacji **pozwołyły zatem zidentyfikować wiodące bariery rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji.**

W czerwcu i grudniu 2018 roku, zgodnie z treścią rozdziału 10.8.2. niniejszego dokumentu, dokonano śródkresowego przeglądu treści *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytró* i jego aktualizacji o problemy, które stały się podstawą wprowadzenia zmian do dokumentu wynikających ze zmienionego otoczenia społeczno-gospodarczego na obszarze Rytró, których skutkiem jest ujawnienie nowych lub mało znaczących na wcześniejszym etapie problemów.

Tabela 15. Kluczowe problemy społeczno-gospodarcze obszaru rewitalizacji

Podobszar rewitalizacji	Problem społeczny	Problem gospodarczy
Podobszar 1. Rytró – Centrum	<p>Koncentracja ubóstwa (szczególnie wśród rodzin wielodzietnych) i deficyt usług społecznych, które powinny najintensywniej działać właśnie w obszarach ubóstwa: placówek wsparcia dziennego, świetlic i innych form pracy z dziećmi i młodzieżą, instrumentów wsparcia rodziny, usług na rzecz seniorów. Brakuje też na tym obszarze mieszkań specjalnego przeznaczenia: chronionych, treningowych itp.</p> <p>Niski poziom uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym.</p> <p>Niedostosowanie infrastruktury edukacyjnej do wprowadzonej w</p>	Podobszar rewitalizacji w ujęciu statystycznym jest raczej obszarem aktywności, a nie problemów jednak inny obraz wynika z analizy jakościowej sfery gospodarczej. Zanikają tradycyjne rzemiosła , które są ważne nie tylko w sensie gospodarczym, lecz także jako elementy krajobrazu kulturowego tych terenów.

	roku 2017 reformy systemu oświaty.	
Podobszar 2. Sucha Struga – Centrum	Nagromadzenie problemów społecznych wzajemnie powiązanych (problemy na rynku pracy i zła sytuacja finansowa części rodzin, problemy zdrowotne, nałogi – przede wszystkim alkoholizm, zadłużenie).	Utrwalanie się, a nawet pogłębianie problemów osób trwale wykluczonych z rynku pracy (długotrwale bezrobotni) . Dla tych osób jedną z szans może być rozwój ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji (badania fokusowe i indywidualne wywiady pogłębione)

Ostatnim etapem pogłębionych badań było wskazanie potencjałów, na których można się oprzeć przeciwdziałając zdefiniowanemu kryzysowi. **Unikatowe walory kulturowe i przyrodnicze** (atrakcyjność położenia, walory krajobrazowe, zabytki) mogą zostać wykorzystane w celu aktywizacji gospodarczej obszaru rewitalizacji, szczególnie w branżach turystycznych, gastronomicznych, kreatywnych, tradycyjnych rzemiosł itp. **Potencjał społeczny obszaru**, w szczególności poczucie **dumy z miejsca zamieszkania** może być istotnym czynnikiem przywrócenia energii i aktywności na obszarze objętym kryzysem i przeciwdziałania trwałej emigracji (przede wszystkim) młodych ludzi. Pomimo trudności na rynku pracy obszar rewitalizacji zamieszkiwany jest przez **przedsiębiorczych mieszkańców**, którzy nie obawiają się podejmowania nowych wyzwań, także gospodarczych co będzie wspierało zachodzące procesy społeczno-gospodarcze.

5.3. Wskazanie kluczowych potrzeb rewitalizacyjnych

W trakcie procesu tworzenia *Programu Rewitalizacji* - w toku licznych spotkań, warsztatów, ankiet i badań – definiowano szereg problemów oraz poszukiwano optymalnych dróg ich rozwiązywania. W sposób oczywisty ciągle jeszcze niezaspokojone są podstawowe potrzeby mieszkańców – szczególnie peryferyjnych obszarów gminy Rytró – takie jak **brak dostępu do dobrej jakości wody pitnej, brak możliwości łatwego i bezpiecznego dla środowiska odprowadzania ścieków, zła jakość dróg czy poczucie słabego skomunikowania z centrum miejscowości** czy stolicą subregionu. Wydaje się – na pierwszy rzut oka, iż są to typowe problemy dotyczące tkanki technicznej (infrastrukturalnej) czy przestrzenno-funkcjonalnej oraz środowiskowej. Przy bliższym jednak poznaniu odczuć i opinii mieszkańców obszaru zdegradowanego okazuje się, iż są to bardzo konkretne problemy dotyczące podstawowych elementów jakości życia, a co za tym idzie wkraczające w obszar społeczny. **I zaspokojenie tych – podstawowych – potrzeb jest dla mieszkańców gminy Rytró fundamentalnie ważne.**

Bardzo wiele potrzeb dotyka też kwestii związanych z poprawą zagospodarowania przestrzeni publicznych w centrach miejscowości, tak aby tworzyć **warunki do integrowania się mieszkańców** – z jednej strony poprzez **estetyzację przestrzeni publicznych**, z drugiej – poprzez tworzenie małej infrastruktury, która ułatwi budowanie tych relacji (skwerek, ławki, nowe nasadzenia zieleni, oświetlenie, nierzadko też elementy infrastruktury spotkań, np. niewielki amfiteatr).

Ostatecznie potrzeby rewitalizacyjne zdefiniowano w postaci celów i głównych kierunków interwencji. Za najważniejsze mieszkańcy gminy Rytró uznali kwestie związane z **tworzeniem atrakcyjnych warunków do życia na obszarze gminy** (tj. rozwijania podstawowej infrastruktury, dbałości o jakość środowiska naturalnego, czy **kształtowania przestrzeni publicznej w taki sposób aby przyczyniała się do wzmocnienia więzi społecznych**, ale też przeciwdziałanie wszelkiej marginalizacji), równie ważne są kwestie związane z żywieniem gospodarczym obszaru i **wykorzystaniem jego naturalnych walorów dla funkcji rozwojowych**, a także kwestie dotyczące poprawy dostępu do kultury i wzmocnienie poczucia lokalnej tożsamości w oparciu o dziedzictwo i tradycje tego obszaru.

Projekty, które w największym stopniu rozwiązują problemy obszaru rewitalizacji, ale mają też największe oddziaływanie na cały obszar zdegradowany - w opinii uczestników konsultacji społecznych – to te, które poprawią dostępność usług społecznych i kulturalnych tj. *Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola* oraz *Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na*

potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy. Systematyczne tworzenie estetycznego, nowoczesnego centrum miejscowości, w którym zlokalizowane będą najważniejsze gminne instytucje pozwoli mieszkańcom Rytró jeszcze mocniej identyfikować się ze swoją lokalną wspólnotą. Obecne podejście pozwala też w większym stopniu wykorzystać i zagospodarować obiekty komunalne, które utraciły lub tracą swoje dotychczasowe funkcje. W konsekwencji – w aktualizowanej wersji dokumentu – skupiono się na rozwiązaniu problemów związanych z funkcjonowaniem istniejącej szkoły podstawowej w warunkach wprowadzonej, w całym kraju, w roku 2017 reformy systemu edukacji, która likwiduje gimnazja oraz przywracająca ośmioklasowe szkoły podstawowe i czteroklasowe licea ogólnokształcące. W obecnych warunkach największym problemem jest bowiem brak właściwej infrastruktury oświatowej dostosowanej do potrzeb i standardów nauczania, która zapewni właściwy sposób prowadzenia zarówno działalności edukacyjnej (uczniowie), jak i opiekuńczej (przedszkole) dla dzieci z obszaru całej Gminy. Jednocześnie na skutek reformy uwalniany jest budynek dawnego gimnazjum, który bez nadania mu nowych funkcji może, w krótkim czasie, popaść w ruinę. Rozwiązanie kwestii zapewnienia właściwych warunków nauczania oraz wychowania przedszkolnego (wraz ze zwiększeniem dostępności do tej usługi) staje się dziś najpilniejszą potrzebą, która winna być zrealizowana na obszarze rewitalizacji gminy Rytró.

6. WIZJA OBSZARU PO REWITALIZACJI

Nadrzędnym celem podejmowanych działań – w perspektywie kilku najbliższych lat – jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy Rytyro, powstrzymanie degradacji obszarów znajdujących się w gorszym położeniu oraz przywrócenie miejscom wskazanym przez lokalną społeczność jako obszary wymagające rewitalizacji ich pierwotnych – ważnych z punktu widzenia lokalnego rozwoju – funkcji. Będzie się to odbywać poprzez szereg mniejszych i większych projektów, zarówno infrastrukturalnych, jak i „miękkich”, realizowanych w równej mierze przez samorząd i instytucje publiczne, jak i przez organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców i innych ważnych „aktorów” rozwoju lokalnego. Nadrzędną ideą przyświecającą tym działaniom i organizującym aktywność lokalnej społeczności jest wyprowadzenie wskazanych obszarów ze stanu kryzysowego poprzez usunięcie zjawisk, które spowodowały ich degradację. Cele, kierunki interwencji oraz konkretne zadania rewitalizacyjne mają doprowadzić do przemiany zdegradowanych terenów we wszystkich pięciu aspektach:

- **społecznym** – poprzez zapobieganie patologiom społecznym – przestępczości, marginalizacji, wykluczeniu, ale też przeciwdziałaniu zmianom demograficznym, odbudowywaniu więzi społecznych i rodzinnych, wyrównywaniu szans rozwojowych dzieci i dorosłych z mniejszych i peryferyjnych ośrodków w stosunku do osób z obszarów lepiej zurbanizowanych, a poprzez to lepiej wyposażonych w infrastrukturę o charakterze społecznym. Niezwykłą wagę przykładana się także w tych procesach do rozwijania i wzmacniania trzeciego sektora, a poprzez to budowania społeczeństwa obywatelskiego;
- **gospodarczym** – poprzez stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy, rozpowszechnianie aktywności gospodarczej, lokowanie na obszarach zdegradowanych nowych przedsiębiorstw;
- **przestrzenno-funkcjonalnym** – w tym zachowania dziedzictwa kulturowego przez remonty, modernizację i konserwacje zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej oraz poprawa środowiska naturalnego;
- **technicznym** – poprzez dbałość o podstawową infrastrukturę techniczną (wodociągi, kanalizacja, drogi) – jako elementu zwiększającego atrakcyjność zamieszkania i w pewnym stopniu ograniczającego odpływ ludności, a także jedno z najważniejszych czynników lokalizacji przedsiębiorstw oraz poprawę stanu technicznego zarówno budynków prywatnych, jak i komunalnych;
- **środowiskowym** – przede wszystkim poprzez poprawę stanu środowiska naturalnego, dbałość o tereny zielone na zurbanizowanych obszarach i wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju, która ma zapewnić zaspokojenie potrzeb społeczności, z uwzględnieniem przyszłych pokoleń i priorytetowym znaczeniem zachowania, odtworzenia i rozwijania środowiska przyrodniczego.

Poniżej zaprezentowano wizję rewitalizacji – tj. opis stanu obszaru rewitalizowanego i obszaru zdegradowanego gminy Rytyro w perspektywie roku 2023 i kolejnych lat. Wypracowano ją z jednej strony w oparciu o prace warsztatowe i deklarowane aspiracje lokalnej wspólnoty, nie zapominając także o wizji rozwoju całej gminy definiowanej na poziomie obowiązującej strategii gminy. Podejście takie gwarantuje spójność obu dokumentów strategicznych już na poziomie wizji i gwarantuje, iż deklarowane cele są zbieżne w myśleniu o rozwoju obszaru i w sposób zintegrowany i kompleksowy przyczyniać się będą do poprawy jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji gminy Rytyro. Wizję tę sformułowano w sposób następujący:

OBSZAR REWITALIZACJI GMINY RYTRO
zapewnia wysokiej jakości usługi społeczne, nowoczesną infrastrukturę techniczną,
miejsca pracy oparte o lokalne potencjały, czyste środowisko i atrakcyjną przestrzeń –
gwarantując mieszkańcom wysoki komfort życia.

7. CELE REWITALIZACJI ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI

Wyznaczone cele rewitalizacji oraz kierunki interwencji odpowiadają wcześniej zidentyfikowanym potrzebom i służą eliminacji bądź ograniczeniu negatywnych zjawisk na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Głównym celem działań rewitalizacyjnych przewidzianych w *Gminnym Programie Rewitalizacji* jest **ograniczenie skali występowania negatywnych zjawisk i procesów na obszarze rewitalizacji w gminie Ryto oraz wzmocnienie wewnętrznego potencjału tego obszaru w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju całej gminy**. Powyższy cel główny realizowany będzie przez trzy cele strategiczne obejmujące wszystkie sfery procesu rewitalizacji (tj. społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową). Osiągnięcie celów strategicznych nastąpi poprzez realizację celów szczegółowych i kierunkowe działania rewitalizacyjne, dzięki którym negatywne zjawiska zostaną znacznie ograniczone lub całkowicie wyeliminowane.

7.1. Cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej

Cel strategiczny *Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej* skupia się przede wszystkim na **przeciwdziałaniu zdiagnozowanym problemom w sferze społecznej i na poprawie jakości życia** mieszkańców gminy Ryto. Przedsięwzięcia w ramach tego celu koncentrować się będą przede wszystkim na zapobieganiu wykluczeniu różnych grup społecznych, w tym osób bezrobotnych, seniorów, borykających się z trudnościami w życiu codziennym. Często podkreślanym problemem na obszarze rewitalizacji jest bardzo **niska aktywność społeczna i brak chęci do podejmowania działań w gminie**. Konieczne jest zatem podejmowanie aktywności mających na celu budowanie oraz wzmocnianie tożsamości lokalnej i zacieśnianie więzi sąsiedzkich poprzez organizowanie wspólnych imprez (np. sołeckich, osiedlowych) mających na celu integrację i międzypokoleniową wymianę doświadczeń oraz wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców. Aktywizacja mieszkańców to także wspomaganie organizacji pozarządowych – udoskonalanie systemu komunikowania się z NGO, cedowanie na nie części zadań oraz pełna transparentność w rozdziale środków grantowych na działalność tych instytucji.

Dostęp podstawowej infrastruktury technicznej jest dziś wyznacznikiem standardu życia. W ostatnich latach wiele zrobiono dla poprawy i rozbudowy istniejącej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, jednak wiele jeszcze pozostało do zrobienia. Dla mieszkańców to wciąż kluczowa kwestia i problem społeczny. Jednocześnie przedsięwzięcia związane bezpośrednio z rozwijaniem sieci infrastruktury podstawowej przyczynią się również do **osiągnięcia pozytywnych efektów w sferze środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej** – wzrost jakości przestrzeni publicznych, przywrócenie ładu przestrzennego.

Cel odnosi się także do działań związanych z **poprawą jakości przestrzenno-funkcjonalnej** obszaru zdegradowanego jako elementu mającego znaczący wpływ na standard i jakość życia. Estetyzacja przestrzeni jest impulsem wyzwalamym większą dbałość o otoczenie w samych mieszkańcach. Zwiększa się zatem aktywność społeczna, samopomoc sąsiedzka i integracja.

Tabela 16. Cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej

CEL STRATEGICZNY I. TWORZENIE PRZYJAZNEJ PRZESTRZENI DO ŻYCIA I ZACIEŚNIANIA WIĘZI WEWNĄTRZ WSPÓLNOTY LOKALNEJ	
Cel operacyjny	1.1. Rozwijanie podstawowej infrastruktury podnoszącej jakość życia na obszarze rewitalizacji
	Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów peryferyjnych; o poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego na obszarze rewitalizacji;

	<ul style="list-style-type: none"> o budowa i modernizacja sieci wodociągowej; o rozbudowa sieci kanalizacyjnej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscach gdzie budowa sieci jest ekonomicznie nieuzasadniona; o gazyfikacja obszaru rewitalizacji; o rozbudowa podstawowej infrastruktury ochrony zdrowia i wdrożenie programów profilaktyki; o poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i prywatnych.
Cel operacyjny	1.2. Dbalność o wspólną przestrzeń do życia w czystym środowisku Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o dążenie do zwartości zabudowy; o uwrażliwianie na kwestie porządku i estetyki w przestrzeni publicznej; o podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami przy jednoczesnej poprawie systemu odbioru odpadów; o kształtowanie postaw proekologicznych i wdrażanie programów niskiej emisji; o zwiększenie poczucia bezpieczeństwa (zapobieganie zjawisku wypalania traw, przeciwdziałanie plądze dziczejących psów i dzikich zwierząt podchodzących pod zabudowania).
Cel operacyjny	1.3. Kształtowanie przestrzeni publicznej sprzyjającej wzmocnieniu więzi społecznych Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o poprawa zagospodarowania centrów miejscowości; o zagospodarowanie i udostępnienie obiektów pełniących funkcje świetlic wiejskich /miejsc spotkań; o budowa niewielkiej infrastruktury sprzyjającej nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (grillowiska, miejsca na ogniska, wiaty); o budowa infrastruktury rekreacyjnej dla mieszkańców w różnym wieku (place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu).
Cel operacyjny	1.4. Budowanie pól współpracy dla przeciwdziałania wykluczeniu i marginalizacji społecznej Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o realizowanie programów aktywizacji społecznej dla osób najbardziej potrzebujących; o rozwijanie wolontariatu poprzez angażowanie mieszkańców w działania na rzecz wspólnot lokalnych; o ułatwianie działalności organizacjom obywatelskim, w szczególności w zakresie warunków formalno-prawnych, co pobudzi i wzmocni zorganizowaną aktywność mieszkańców; o integrowanie osób wykluczonych społecznie w wymiarze zawodowym i społecznym (m.in. system wsparcia, poradnictwa, rozwój przedsiębiorczości społecznej, grupy samopomocowe).

7.2. Cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej

Kolejny cel *Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej* odnosi się do działań związanych z **poprawą kondycji gospodarczej obszaru rewitalizacji**. W tworzeniu nowych, atrakcyjnych miejsc pracy i przyciąganiu inwestorów warto oprzeć się na potencjałach Rytró i **wzmocnić funkcję turystyczno-rekreacyjną gminy**. Turystyka może przyczynić się do zmniejszenia się problemów zidentyfikowanych w trakcie prac i rozmów z mieszkańcami tj. braku zatrudnienia, odpływu ludności, niskich dochodów mieszkańców, a także (w konsekwencji) samorządu terytorialnego, niskiego standardu życia, braków w istniejącej infrastrukturze itd. Turystyka, umożliwiając zatrudnienie i przynosząc dodatkowe dochody, nie tylko zatrzymuje na wsi część miejscowej ludności, ale może nawet powodować napływ nowych mieszkańców. Rozwój turystyki pociąga za sobą konieczność

rozszerzenia działalności usługowej, głównie w obiektach stanowiących bazę turystyczną (niewielkie hotele, pensjonaty, kwatery prywatne). Wspomaga to aktywizację zawodową kobiet, które łatwiej znajdują pracę w takich obiektach, bądź mogą łączyć pracę w domu i gospodarstwie z obsługą turystów (jadłodajnie, wynajem kwater). Dzięki temu **nie potrzebują dojeżdżać do pracy poza własną miejscowością**. Odpłatna praca zawodowa daje im możliwość samorealizacji i podnosi dochody gospodarstw domowych.

Ważnym elementem podejmowanych działań powinno też być lepsze wykorzystanie istniejącego zasobu budynków komunalnych dla poprawy funkcjonowania usług publicznych, tak aby w maksymalnym stopniu zagospodarowywać i nadawać nowe funkcje budynkom, które z różnych powodów tracą swoje dotychczasowe funkcje.

Rozwój oferty turystycznej obszarów rewitalizacji oparto o potencjały gminy – rozwijanie znanego w Małopolsce i poza nią ośrodka *Perła Południa*, budowanie produktu turystycznego w oparciu o zasoby przyrodnicze i krajobrazowe (w tym wykorzystanie Popradu), a także rewitalizację niegdyś niezwykle popularnego ośrodka *Słoneczny Stok*.

Rozwijając infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną nie można zapominać o unikatowych walorach przyrodniczych – **chronionych gatunkach roślin i zwierząt czy konieczności zadbania o jakość powietrza**. Tylko wtedy możliwe będzie mówienie o wdrażaniu koncepcji turystyki zrównoważonej, która winna integrować działalność turystyczną z poszanowaniem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i zachowaniem ich w stanie nienaruszonym także dla przyszłych pokoleń.

Oczywiście nie będzie to możliwe bez uprzedniego zbudowania wewnętrznej sieci powiązań i kooperacji samorządu lokalnego z przedsiębiorcami Rytró, a co za tym idzie poprawą wewnętrznej komunikacji, a także coraz częstszego stosowania instrumentów partnerstwa publiczno-prywatnego dla rozwoju gminy.

Tabela 17. Cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej

CEL STRATEGICZNY II. OŻYWIENIE GOSPODARCZE POPRZEZ ROZWIJANIE KOMPLEKSOWEJ OFERTY TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ	
Cel operacyjny	2.1. Wykorzystanie potencjału Beskidu Sądeckiego i Popradu dla kreowania atrakcyjnego produktu turystycznego Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o zagospodarowanie brzegu Popradu; o zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe; o rozwijanie oferty sportów zimowych i letnich dla różnych grup wiekowych (stacja narciarska, trasy biegowe i rowerowe, ścieżki przyrodnicze, parki linowe); o rozbudowa bazy hotelowej i gastronomicznej.
Cel operacyjny	2.2. Ożywienie obszaru rewitalizacji i nadanie mu nowych funkcji Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o rewitalizacja terenów w rejonie stacji kolejowej i nadanie mu funkcji gospodarczo-usługowych; o wykreowanie centrum miejscowości – rewitalizacja terenów wokół urzędu gminy i budowa nowego centrum administracyjno-usługowego; o wykorzystanie istniejącego zasobu budynków komunalnych dla poprawy funkcjonowania usług publicznych; o aktywizacja ekonomiczna obszaru Suchej Strugi dzięki rewitalizacji ośrodka wypoczynkowego Słoneczny Stok i lepszemu wykorzystaniu potencjału średniowiecznego zamku rycerskiego; o wykorzystanie instrumentów partnerstwa publiczno-prywatnego dla realizacji ważnych projektów prorozwojowych.

7.3. Cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej

Ostatni cel *Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej* to obszar działań związany z szeroko rozumianą kulturą, sztuką oraz tradycją. **Brak dostępności do oferty kulturalnej i miejsca spotkań z kulturą** bardzo mocno wybija się wśród głosów mieszkańców, zarówno jeśli chodzi o zagadnienie budowania własnej tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo, jak i wykorzystania szerokich walorów kulturowych do tworzenia nowoczesnego i konkurencyjnego produktu turystycznego.

Wydaje się, że poza warstwą czysto instytucjonalną polegającą na wybudowaniu nowej infrastruktury, czy też szeroko zakrojonego programu działań kulturalnych, warto w najbliższych latach położyć także nacisk na działania związane z zachowaniem **tradycyjnych elementów kultury w życiu codziennym gminy i np. przenoszenia ich do miejscowej architektury**, w tym także obecności elementów tradycyjnych w przestrzeni publicznej gminy. Wsparcie kultury to także większe zainteresowanie działalnością twórców ludowych oraz próba przekazywania tej tradycji kolejnym pokoleniom. Służyć temu będą projekty realizowane w placówce kultury na terenie gminy, a także szeroka promocja i popularyzacja ludowej twórczości. Niezwykle istotnym elementem podkreślającym lokalną tożsamość i będącym przedmiotem dumy, ale także troski mieszkańców, jest dbałość o zamek ryterski.

Ten obszar działań obejmuje również **aspiracje miejscowej ludności** w kwestii zapewnienia wysokiej jakości oferty edukacyjnej i **stworzenia warunków do skutecznego konkurencji młodego pokolenia Rytrzan** z dziećmi i młodzieżą z większych ośrodków miejskich. Aspekt ten stał się szczególnie istotny po wejściu w życie reformy oświatowej likwidującej gimnazja – oznacza to konieczność zapewnienia większej liczby klas w istniejącym budynku szkoły podstawowej, zaś budynek obecnego gimnazjum pozostawia niewykorzystanym. Ogromne znaczenie w zapewnieniu wyrównywania szans edukacyjnych, ale także w przeciwdziałaniu patologiom wśród młodzieży jest zagwarantowanie **atrakcyjnego i bogatego programu zajęć dodatkowych**, zarówno w zakresie zajęć sportowo-rekreacyjnych, jak również programu pozalekcyjnych zajęć pozwalających rozwijać dzieciom i młodzieży swoje pasje oraz zainteresowania.

Tabela 18. Cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej

CEL STRATEGICZNY III. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI OFERTY KULTURALNEJ I ROZWIJANIE DOBREJ JAKOŚCI OFERTY EDUKACYJNEJ

Cel operacyjny	3.1. Pielęgnowanie tradycji i dbałość o dziedzictwo kulturowe Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o poprawa dostępności podstawowej infrastruktury kultury (budowa domu kultury); o upowszechnianie dorobku kultury i zwiększanie obecności kultury w życiu codziennym społeczności lokalnej; o wzmocnienie roli instytucji kultury poprzez udostępnienie nowej przestrzeni do aktywności mieszkańców oraz otwieranie się na inicjatywny oddolne.
Cel operacyjny	3.2. Szkoła miejscem budowania kapitału społecznego Wiodące kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> o dostosowanie infrastruktury oświatowej do skutków reformy edukacji i aktualnej sytuacji demograficznej Rytra; o doposażanie szkół i przedszkola w nowoczesne pomoce dydaktyczne i sprzęt multimedialny; o wspieranie doskonalenia nauczycieli, bibliotekarzy i animatorów kultury, o promocja talentów – realizacja programów stypendialnych.

8. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

8.1. Lista podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W procesie prac nad *Programem* dokonano wyboru kluczowych projektów rewitalizacyjnych, które w najwyższym stopniu będą oferować kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów na obszarach kryzysowych i w znaczący sposób wpłyną na osiągnięcie założonych celów strategicznych i kierunków interwencji.

Identyfikacja projektów została przeprowadzona w ramach społecznego naboru projektów oraz w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji projektowych w trakcie warsztatów rewitalizacyjnych, a także innych spotkań, na których poruszono problem rewitalizacji np. zebrania sołeckie, komisje i posiedzenia radnych gminy.

Wyłonienia i uszeregowania projektów kluczowych do realizacji w ramach GPR dokonano w oparciu o opinie mieszkańców (**mieszkańcy dokonali hierarchizacji najważniejszych projektów** w formie ankiety oraz aktualizacji przeprowadzanej zarówno w czerwcu, jak i w grudniu 2018 roku) oraz ocenę formalną i merytoryczną projektów, bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych, przeprowadzoną przez zespół pracujący nad *Programem*.

Tabela 19. Kryteria oceny projektów rewitalizacyjnych

Spójność terytorialna	Czy działania ujęte w projekcie będą realizowane na obszarze rewitalizacji?
Kompleksowość	Kompleksowość oddziaływania projektu na sfery: społeczną, infrastrukturalną, przestrzenną gospodarczą i środowiskową. Preferowane były projekty dotyczące kilku celów tematycznych.
Zasadność realizacji	Projekt bezpośrednio wpływa na poprawę zdiagnozowanych w analizie społeczno-gospodarczych sytuacji problemowych na rewitalizowanym obszarze.
Komplementarność	Projekt jest komplementarny bądź zintegrowany z innymi projektami realizowanymi lub planowanymi do realizacji.
Spójność strategiczna	Założone w projekcie działania są spójne ze zdiagnozowanymi celami i kierunkami działań ujętymi w opracowaniach strategicznych na poziomie gminy, powiatu lub województwa.
Wpływ na osiągnięcie założonych celów strategicznych	Określone w projekcie wskaźniki wpływają na osiągnięcie celu strategicznego.

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej przedstawiono 12 projektów zgłoszonych przez samorząd i jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców i mieszkańców w otwartej procedurze naboru kart zadań do *Gminnego Programu Rewitalizacji*. Zadania – poprzez stronę internetową gminy – zgłaszane były w ostatniej fazie prac nad *GPR* oraz jego aktualizacji. Jednocześnie w trakcie drugiej aktualizacji dokumentu – w wyniku przeprowadzonych spotkań – zdecydowano się usunąć z listy przedsięwzięć priorytetowych jeden z projektów, który w obecnych warunkach jest zbyt kosztowny dla Gminy Rytyro, a związany jest z budową od podstaw nowego centrum administracyjnego Gminy.

Rysunek 21. Ogłoszenia dot. zbierania kart zadań do *Gminnego Programu Rewitalizacji*

Źródło: Opracowanie własne

Ze zgłoszonych zadań na ostatnich warsztatach wybrano te, które mają największy potencjał dokonywania oczekiwanych zmian na obszarze rewitalizacji i obszarze zdegradowanym, zaś pozostałe – których charakter jest nieco bardziej lokalny znalazły się na liście zadań komplementarnych (*Lista Uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych*). Co ważne – kryterium umieszczenia zadania zarówno na liście podstawowej, jak i komplementarnej – było rozwiązywanie zdefiniowanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a nie kwalifikowalność w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM 2014-2020. Także zadania z listy zadań uzupełniających będą w najbliższym okresie systematycznie realizowane ze środków samorządu, jak i innych podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacyjne na obszarze gminy Rytyro.

8.1.1. Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola

Wnioskodawca: Gmina Rytyro

Wartość projektu: 4 500 000 PLN

Spodziewany czas realizacji: czerwiec 2019 – czerwiec 2022

Źródło finansowania: RPO WM, oś 11, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytyro – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem inwestycji jest przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia (zlokalizowanego w Rytrze 342) wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola. W ramach prac dostosowawczych i modernizacyjnych planuje się m.in.:

- rozbiórkę elementów konstrukcyjnych i kubaturowych budynku nieprzydatnych dla nowych funkcji;
- wykonanie robót konstrukcyjno-budowlanych i kubaturowych (fundamenty, stropy, ściany, dach);
- wykonanie robót instalacyjnych (przyłącza mediów, instalacje wewnętrzne wod-kan, prądu, w tym instalacji niskoprądowych i sygnałów dla Internetu, tv oraz telefonu, wentylacji, klimatyzacji, źródła ciepła do ogrzewania, urządzeń ujmujących energię odnawialną);
- wykonanie prac wykończeniowych w budynku i na zewnątrz (elewacje, tynki, posadzki, podłogi, biała armatura, pokrycia malarskie);
- wykonanie elementów małej architektury w przestrzeni wokół budynku, w tym m.in. podjazdów, ciągów komunikacyjnych, placu zabaw i rekreacji, zieleni wysokiej i niskiej, a także elementów ogrodu sensorycznego.

Dzięki realizacji projektu nie tylko zrewitalizowany zostanie niszczący dziś obiekt, ale nadane zostaną mu nowe funkcje. W budynku znajdą się ostatecznie 4 sale przedszkolne, a także pomieszczenia obsługowe, techniczne i administracyjne. Łączna powierzchnia budynku po modernizacji wyniesie 650 m², w tym związane bezpośrednio z działalnością edukacyjno-wychowawczą 280 m² oraz 370 m² powierzchni obsługowej. Do placówki będzie mogło uczęszczać ok. 100 dzieci w wieku 3 do 6 lat.

Celem realizacji projektu jest zwiększenie liczby miejsc opieki przedszkolnej przy jednoczesnym uwolnieniu powierzchni w budynku szkoły podstawowej (w której obecnie mieści się przedszkole) co pozwoli pozyskać dodatkowe pomieszczenia dla uczniów szkoły, których liczba zwiększyła się po zlikwidowaniu gimnazjów i wejściu w system szkół ośmioklasowych. Dodatkowo zagospodarowana przestrzeń wokół budynku pozwoli na stworzenie atrakcyjnej i bezpiecznej bazy edukacyjno-rekreacyjnej dla dzieci uczęszczających do przedszkola.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x		x		

Produkt projektu: Zrewitalizowany obiekt z przeznaczeniem na funkcje społeczno-edukacyjno-kulturalne – przebudowany dawny ośrodek zdrowia wraz z nadaniem mu nowej funkcji w postaci placówki przedszkolnej o powierzchni całkowitej 650 m².

Rezultat: Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z nowej infrastruktury: 15%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- potrzeba stworzenia nowoczesnej placówki edukacyjno-wychowawczej;
- potrzeba zwiększenia na obszarze Rytra liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego;
- potrzeba pozyskania miejsca w istniejącym budynku szkoły podstawowej w związku z przejściem z systemu szkoły sześciolletniej na ośmioletnią;
- pilna potrzeba rewitalizacji niszczonego budynku w centrum Rytra, powstrzymanie procesu degradacji i nadanie budynkowi nowych, społecznie oczekiwanych funkcji.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.2.), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.2.) oraz cel strategiczny 1 Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.4).

Projekty powiązane:

- Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy (lista podstawowa projekt nr 8.1.2);
- Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze (lista podstawowa projekt nr 8.1.3);
- Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (lista podstawowa projekt nr 8.1.12).

8.1.2. Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy

Wnioskodawca: Gmina Rytró

Wartość projektu: 1 500 000 PLN

Spodziewany czas realizacji: czerwiec 2019 – czerwiec 2022

Źródło finansowania: RPO WM, oś 11, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytró – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem inwestycji jest przebudowa i adaptacja budynku gimnazjum na obiekt wielofunkcyjny, w którym dostępnych będzie szereg funkcji i usług dla mieszkańców obszaru, w tym przede wszystkim siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, a także Urzędu Gminy.

Zakres prac obejmie przebudowę i aranżację wewnątrz zgodnie z nowymi funkcjami dla poszczególnych części budynku. Elementem prac będzie też przebudowa instalacji wod.-kan., elektrycznej i niskoprądowej, w tym sygnałów dla Internetu, tv oraz telefonu, instalacji grzewczej, wentylacji. Budynek zostanie w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych (planuje się m.in. budowę dźwigu osobowego), a także dostosowanie otoczenia obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Planuje się także wykonanie nowej elewacji zewnętrznej obiektu.

Po przebudowie powstanie nowoczesny obiekt o funkcjach społeczno-kulturalno-administracyjnych, w którym swą siedzibę znajdzie m.in.:

- część biblioteczna wraz z czytelnią i magazynem książek o powierzchni 35 m²;
- część kulturalna z niewielką sceną i salą prób o powierzchni 40 m²;

- nowa siedziba Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z trzema pomieszczeniami o łącznej powierzchni 60 m²;
- część administracyjna – związana z obsługą mieszkańców Gminy przez Urząd Gminy (610 m²).

Celem projektu jest zagospodarowanie budynku po wyprowadzeniu się z niego (w związku z reformą edukacji) Gimnazjum Publicznego i przeznaczenie go na funkcje społecznej użyteczne związane z kulturą, pomocą społeczną i administracją.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x		x		x

Produkt projektu: Zrewitalizowany obiekt z przeznaczeniem na funkcje społeczno-edukacyjno-kulturalne – przebudowana dawna siedziba Gimnazjum na obiekt wielofunkcyjny służący zaspakajaniu potrzeb kulturalnych i społecznych mieszkańców Rytró o łącznej powierzchni 745 m².

Rezultat: Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z nowej infrastruktury: 80%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- potrzeba zagospodarowania budynku po zakończeniu działania przez Publiczne Gimnazjum;
- deficyt na terenie Gminy budynków, w których mogą być realizowane funkcje społeczne i kulturalne;
- fatalny stan budynku administracyjnego gminy, który utrudnia nie tylko prace urzędników (a nawet zagraża ich zdrowiu), ale także nie daje możliwości właściwego procedowania spraw mieszkańców Gminy Rytró.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.2.), cel strategiczny 1 Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3 i 1.4) oraz cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.1.).

Projekty powiązane:

- Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola (lista podstawowa projekt nr 8.1.1);
- Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze (lista podstawowa projekt nr 8.1.3);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (lista podstawowa projekt nr 8.1.12);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.9);
- Nowosądecka Akademia Samorządowa (POKL 2007-2013, wartość projektu to: 4 503 420 zł, okres realizacji: 04.2011 - 03.2013);
- e – Powiat Nowosądecki (POKL 2007-2013, wartość projektu to: 3 515 085 zł, okres realizacji: 01.2014 – 06.2015).

8.1.3. Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze

Wnioskodawca: Gmina Rytró

Wartość projektu: 7 900 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2018 – grudzień 2019

Źródło finansowania: RPO WM, oś 11, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytyro – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem inwestycji jest budowa obiektu z zakresu infrastruktury społeczno-kulturalnej, tj. Gminnego Ośrodka Kultury.

W ramach projektu przewiduje się budowę obiektu ośrodka kultury oraz budowę przyłączy: wody, kanalizacji, energii elektrycznej. Inwestycja zlokalizowana będzie na działkach nr 775/3, 775/7, 775/9 i 767/7 stanowiących własność gminy Rytyro. Działki położone są w centralnej części Rytyra przy drodze powiatowej.

W ramach projektu przewiduje się budowę dwukondygnacyjnego budynku, niepodpiwniczonego, krytego dachem dwuspadowym. Na parterze budynku znajdować się będzie biblioteka z magazynem oraz pokojem socjalnym, a także scena z zapleczem, szatnia i kawiarenka. Biblioteka zaprojektowana została jako otwarta przestrzeń o nieograniczonych możliwościach aranżacji. Na pierwszym piętrze znajdować się będą sale tematyczne wraz z zapleczem socjalnym.

Celem projektu jest ożywienie życia kulturalnego mieszkańców gminy Rytyro poprzez budowę Gminnego Ośrodka Kultury. Z kolei rezultatem projektu będzie m.in. podniesienie poziomu cywilizacyjnego gminy Rytyro poprzez wzrost jakości i poziomu życia jej mieszkańców. Realizacja projektu ma na celu zapewnienie mieszkańcom terenów wiejskich dostępu do podstawowej infrastruktury społecznej. Pozwoli to na zniwelowanie dysproporcji pomiędzy rozwojem obszarów wiejskich i miejskich województwa małopolskiego i zagwarantuje spójność wewnętrzną regionu.

Rysunek 22. Wizualizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Rytyrze

Źródło: www.silesiaarchitekci.pl

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
X		X	X	X

Produkt projektu: Wybudowana nowa infrastruktura społeczno-kulturalna – siedziba Gminnego Ośrodka Kultury o powierzchni całkowitej 868,8 m² (powierzchni użytkowej 703,9 m²).

Rezultat: Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z nowej infrastruktury: 75%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- budowa społecznie oczekiwanej infrastruktury kultury, miejsca spotkań i integracji mieszkańców;
- budowa obiektu, który pozwoli wzmocnić tożsamość lokalną i przyczyni się do budowy społecznych więzi;
- budowa obiektu, który wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej pomoże rozpocząć proces wyznaczania prawdziwego centrum miejscowości, które oprócz atrakcyjnie zagospodarowanej przestrzeni publicznej będzie oferowało także szereg usług publicznych.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.4), cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.1, 3.2)

Projekty powiązane:

- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (lista podstawowa projekt nr 8.1.12);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013).
- Wakacje z lekturą (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 30 900 zł, okres realizacji: 2013).

8.1.4. Zagospodarowanie plażowiska „Plos” na cele rekreacyjno-sportowe

Wnioskodawca: Gmina Rytró

Wartość projektu: 500 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2018 – grudzień 2020

Źródło finansowania: budżet gminy, PROW (LGD)

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytró – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem projektu jest zagospodarowanie plażowiska „Plos” nad brzegiem Popradu w centrum Rytra na cele rekreacyjno-sportowe.

Projekt polega na rewitalizacji ważnego zaniedbanego i niewykorzystywanego fragmentu brzegów Popradu i zagospodarowanie go w taki sposób, by służył jako miejsce rekreacji dla mieszkańców gminy oraz wspierał budowę ryterskiego produktu turystycznego.

Prace obejmą przede wszystkim zagospodarowanie brzegów na cele rekreacyjne, budowę ścieżek spacerowych, budowę małej infrastruktury, budowę oświetlenia, a także budowę pomostów dla małego sprzętu wodnego.

Celem projektu jest zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz wzrost walorów wizualnych terenów położonych w ścisłym centrum miejscowości Rytró.

Zagospodarowanie plażowiska pozwoli uruchomić potencjał miejsca, o wyjątkowych walorach przyrodniczo-turystycznych. Inwestycja pozwoli na aktywizację tego obszaru, a mieszkańcom Rytra stworzy warunki do rozwijania działalności gospodarczej z wykorzystaniem i w oparciu o powstałą infrastrukturę i jej otoczenie.

Projekt obejmuje rewitalizację dawnego plażowiska, na którym spotykają się mieszkańcy, które odwiedzają turyści. W wyniku realizacji projektu plażowisko odzyska charakter rekreacyjno-sportowy, a gmina kolejne atrakcyjne miejsce. Realizacja projektu pozwoli na ograniczenie patologii występujących na tym obszarze, a także znaczące podniesienie bezpieczeństwa. Zwiększy się też dostępność infrastruktury na działania aktywizacyjne dla mieszkańców, jak też gospodarcze (m.in. turystyka, handel). Realizacja projektu pozwoli na udostępnienie tego obszaru na cele sportowe rekreacyjne i gospodarcze.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x	x		

Produkt projektu: Powierzchnia zrewitalizowanego obszaru na pow. ok. 5 ha. W ramach projektu na długości ok. 1 km i szerokości ok. 50 m zagospodarowany zostanie brzeg Popradu (plażowisko, pomosty dla małego sprzętu pływającego, ścieżki spacerowe, mała architektura, oświetlenie).

Rezultat: Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z zagospodarowanego obszaru: 40%.

Wzrost ruchu turystycznego w gminie dzięki pojawieniu się nowej infrastruktury: 25%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- uporządkowanie miejsca, które generuje szereg zachowań patologicznych (miejsce spotkań trudnej młodzieży, wybryki chuligańskie, śmietnik, hałas, miejsce niebezpieczne);
- stworzenie atrakcyjnego miejsca spotkań dla mieszkańców;
- ważny impuls dla rozwoju ryterskiej turystyki w oparciu i z wykorzystaniem potencjału rzeki.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu (lista podstawowa projekt nr 8.1.5);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytró (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 3 508 789,03 zł, okres realizacji: 12.2010-05.2015);
- Utworzenie placu zabaw w Rytrze (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 10 000 zł, okres realizacji: 01.2015-03.2015).

8.1.5. Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu

Wnioskodawca: PBM Południe Tour Sp. z o.o. Hotel Perła Południa

Wartość projektu: 7 500 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2017 – grudzień 2020

Źródło finansowania: RPO WM, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytró – Centrum

Opis projektu: Modernizacja, rozbudowa i nadbudowa istniejącego hotelu wraz z modernizacją i rozbudową strefy odnowy biologicznej oraz gastronomicznej jak również zagospodarowaniem terenu wokół hotelu na cele turystyczno-edukacyjne. Kompleksowe dostosowanie obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W projekcie zaplanowano następujące działania podzielone na 2 etapy. Etap pierwszy to przede wszystkim:

- zagospodarowanie terenu położonego wokół hotelu poprzez wytyczenie szlaku edukacyjno-turystycznego obejmującego prace ziemne, nasadzenia roślin, drzew i krzewów;
- budowa małej architektury nawiązującej tematycznie do bajki „Rogaś z Doliny Roztoki”;
- wytyczenie szlaku i montaż urządzeń do aktywnej rekreacji w plenerze;
- budowa oświetlenia szlaków;
- montaż ramp i platform dla osób niepełnosprawnych ruchowo – dostosowanie obiektu dla osób niepełnosprawnych;
- budowa nowych oraz modernizacja istniejących parkingów dla gości, w tym dla osób niepełnosprawnych – samochody osobowe i autokarowe.

W drugim etapie przewiduje się modernizację, rozbudowę i nadbudowę istniejącej bazy hotelowo-gastronomicznej wraz z modernizacją i rozbudową strefy odnowy biologicznej.

Głównym celem projektu jest wzrost liczby turystów odwiedzających gminę Rytró oraz poprawa konkurencyjności firmy PBM Południe Tour Sp. z o.o. na rynku lokalnym poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu „Perła Południa”, budowę infrastruktury turystycznej,

przeznaczanej na obsługę ruchu turystycznego w szczególności dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych i starszych oraz wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych miejscowości Rytyro.

Zaś spodziewane rezultaty to przede wszystkim: wzrost zatrudnienia zarówno w przedsiębiorstwie, jak i w jego otoczeniu, wzrost liczby turystów odwiedzających całą gminę, poprawa konkurencyjności PBM Południe Tour Sp. z o.o.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x	x		

Produkt projektu: Powierzchnia zrewitalizowanego obszaru na pow. ok. 2 ha. Odnowiony obiekt turystyczny: 1. W ramach projektu planuje się modernizację hotelu oraz budowę szlaków turystycznych w oparciu o lokalne walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Rezultat: Wzrost ruchu turystycznego na obszarze rewitalizacji dzięki pojawianiu się nowej infrastruktury: 25%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- uporządkowanie i uatrakcyjnienie miejsca o dużych walorach przyrodniczych, które dziś nie jest atrakcyjne dla osób odwiedzających Rytyro;
- modernizacja obiektu, który wymaga działań rewitalizacyjnych;
- znaczący udział podmiotu w generowaniu lokalnego rynku pracy.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe (lista podstawowa projekt nr 8.1.4);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytyro (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytyro (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 3 508 789,03 zł, okres realizacji: 12.2010-05.2015);
- Utworzenie placu zabaw w Rytrze (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 10 000 zł, okres realizacji: 01.2015-03.2015).

8.1.6. Modernizacja Ośrodka Wypoczynkowego „Słoneczny Stok” w gminie Rytyro

Wnioskodawca: „Administrator – Warszawa” Sp. z o.o.

Wartość projektu: 15 000 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: kwiecień 2017 – grudzień 2020

Źródło finansowania: środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Sucha Struga – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem projektu jest modernizacja, rozbudowa oraz częściowa zmiana funkcji Ośrodka Wypoczynkowego „Słoneczny Stok”.

W ramach projektu planuje się podjąć następujące działania:

- budowa podjazdu dla wózków inwalidzkich;
- budowa wciągarki dla wózków inwalidzkich, na I piętro do stołówki, kawiarenki, sali wykładowej itp.;
- poszerzenie drzwi wejściowych, wewnętrznych do pomieszczeń;
- dostosowanie łazienek do osób niepełnosprawnych, starszych i dzieci.

Ponadto w poszczególnych obiektach planuje się m.in.:

- wykonanie podjazdów dla wózków inwalidzkich w 10 pawilonach wypoczynkowych;
- poszerzenie drzwi wejściowych i do pokoi;
- przebudowa 9 pawilonów na pokoje z łazienkami;
- wymiana okien i drzwi balkonowych umożliwiających korzystanie przez osoby niepełnosprawne;
- zamontowanie wciągarki dla wózków inwalidzkich lub wykonanie ruchomego chodnika dla osób starszych i niepełnosprawnych do pawilonów wypoczynkowych;
- poprawienie jakości chodników na terenie Ośrodka;
- zmiana ogrodzenia na gwarantujące bezpieczeństwo dla kuracjuszy;
- założenie monitoringu na terenie Ośrodka;
- zmodernizowanie sali gimnastycznej i dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych do celów rekreacyjno-sportowych;
- wykonanie zaplecza rehabilitacyjnego z wykorzystaniem urządzeń wodnych (wodne masaże ciała, kończyn, jacuzzi, bicz wodny, stoły do masażu (wymaga to wykonania projektu architektonicznego i dobudowanie do istniejącego budynku pawilonu o pow. ok. 300 m. kw.);
- doprowadzenie leczniczej wody pitnej (św. Kingi) i wybudowanie małej pijalni na terenie Ośrodka;
- stworzenie pola kempingowego i namiotowego; stworzenie stanowisk postojowych dla samochodów kempingowych i miejsc biwakowych dla namiotów (podłączenia do wody, kanalizacji i prądu);
- wybudowanie zaplecza socjalnego pola kempingowego (toalety, prysznice, zlewozmywaki, kącik pralniczy, kuchenka). Projekt i wykonanie lekkiego pawilonu o pow. ok. 300 m. kw.;
- wydzielenie bezpiecznego ogródka zabaw dla dzieci (piaskownice, huśtawki, zjeżdżalnie itp.);
- wyposażenie pokoi gościnnych w telewizory i internet;
- stworzenie wypożyczalni sprzętu sportowego (rowery górskie, narty, sanki itp.).

Ponadto w poszczególnych obiektach planuje się m.in.:

- budowę podjazdu dla wózków inwalidzkich;
- budowę wciągarki dla wózków inwalidzkich, na I piętro do stołówki, kawiarenki, sali wykładowej itp.
- poszerzenie drzwi wejściowych, wewnętrznych do pomieszczeń;
- dostosowanie łazienek do osób niepełnosprawnych, starszych i dzieci.

Celem projektu jest stworzenie miejsca wypoczynku dla szerokiej rzeszy obywateli w tym osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci w bezpiecznych warunkach.

Zrealizowanie założeń projektu pozwoli na przyciągnięcie w rejon Beskidu Sądeckiego rzeszy turystów z kraju i zagranicy. Potencjalni turyści korzystać będą z oferty turystyczno-wypoczynkowej w całym rejonie działalności Ośrodka.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x	x		

Produkt projektu: Odnowiony obiekt turystyczny: 1 – modernizacja, rozbudowa i dostosowanie do nowych funkcji ośrodka „Słoneczny Stok”.

Rezultat: Wzrost ruchu turystycznego w gminie dzięki pojawianiu się nowej/zmodernizowanej infrastruktury: 15%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- rewitalizacja zdegradowanej substancji prężnie niegdyś działającego ośrodka wypoczynkowego;
- rozwój ośrodka, który był (i potencjalnie może być) najważniejszym pracodawcą na terenie Suchej Strugi;

- znaczący udział podmiotu w generowaniu lokalnego rynku pracy.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe (lista podstawowa projekt nr 8.1.4);
- Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu (lista podstawowa projekt nr 8.1.5);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytyro (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytyro (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 3 508 789,03 zł, okres realizacji: 12.2010-05.2015);
- Utworzenie placu zabaw w Rytrze (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 10 000 zł, okres realizacji: 01.2015-03.2015).

8.1.7. Rewitalizacja obiektu hotelarskiego Ryterski Raj usytuowanego w Rytrze 302 celem nadania nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz wzrostu zatrudnienia w regionie

Wnioskodawca: RYTER-SKI S.C. B. Czerwiński B. Handzel

Wartość projektu: 9 800 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2019 – grudzień 2021

Źródło finansowania: RPO WM, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytyro – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem projektu jest rozbudowa i przebudowa obiektu hotelowego (dawna nazwa Jantar) Ryterski Raj wchodzącego w skład Ośrodka Rekreacyjnego Ryterski Raj. Budynek w kształcie statku wzniesionego w latach 50. ubiegłego wieku, położonego w miejscowości Rytyro, na działkach nr 420/9, 420/10 i 420/11, który pełnił i pełni funkcję użytkową związaną z zakwaterowaniem turystycznym. W chwili obecnej stan techniczny obiektu jest niezadowolający, piwnice wymagają wzmocnienia - w innym przypadku grozi to zawaleniem się całej konstrukcji obiektu - stopień zużycia obiektu jest znaczny i wymaga przeprowadzenia prac budowlanych.

Planowane przedsięwzięcie inwestycyjne zakłada przebudowę i rozbudowę budynku oraz jego modernizację – jak poniżej:

- w ramach projektu dostosowania hotelu do standardu ****, zostaną powiększone pokoje. Po rewitalizacji hotel będzie dysponował 39 pokojami 2-osobowymi i 6 apartamentami;
- zostanie odbudowany basen wraz z zapleczem spa & wellness. Basen z zapleczem wkomponowany zostanie „pod ziemią” w skarpę pomiędzy stokiem narciarskim a hotelem, będzie posiadał przeszkloną ścianę z widokiem na stok narciarski. Dodatkowo przestrzeń basenu zostanie doświetlona poprzez świetliki w stropodachu zielonym, co pozwoli obserwować basen z balkonów hotelowych pokoi;
- wykonanie sali konferencyjnej do 200 osób z możliwością podziału dzięki systemowi ścian przesuwanych na niezależne sale o różnej wielkości;
- remont elewacji oraz przebudowa głównego wejścia do budynku;
- w budynku zostanie wykonana klimatyzacja, system zarządzania budynkiem, kolektory słoneczne (OZE), wyremontowana zostanie kuchnia hotelowa oraz poprzez

termomodernizację podniesiony zostanie standard energetyczny obiektu (nastąpi znaczne ograniczenie zużycia energii). Obiekt stanie się bardziej ekologiczny;

- w ramach dostosowania do obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych w tym wymagań p.poż, wykonana zostanie przebudowa klatek schodowych, zainstalowane zostaną: system oddymiania w klatkach schodowych oraz system sygnalizacji pożarowej, budynek dla zapewnienia bezpieczeństwa p.poż zostanie podzielony na strefy pożarowe oraz zostanie wykonana winda obsługująca wszystkie kondygnacje.

Grupę docelową będą stanowić: osoby korzystające z usług hotelu wraz noclegiem – turyści (usługi: nocleg, gastronomia, spa, konferencje) oraz mieszkańcy – osoby korzystające z usług bez noclegu (usługi: gastronomiczne, organizacja imprez okolicznościowych).

Zakres świadczonych usług dla gości hotelowych (oferta po rewitalizacji):

1. wysoki standard pokoi;
2. spa & wellnes (dla gości hotelowych i zewnętrznych);
3. oferta dla zorganizowanych grup sportowych i gości indywidualnych;
4. konferencje biznesowe i okołobiznesowe, eventy, konferencje naukowe, konferencje;
5. organizacja przyjęć: wesela, chrzciny, komunie, imprezy okolicznościowe.

Dodatkowo hotel będzie dysponował restauracją w formie gospody obsługującej gości hotelowych i z zewnątrz. Całość świadczonych usług będzie dostosowana do osób niepełnosprawnych oraz starszych a także rodzin z dziećmi.

Rewitalizacja Hotelu oraz obszaru wokół przyczyni się do estetyzacji przestrzeni publicznej oraz do wzrostu integracji społecznej mieszkańców poprzez stworzenie obiektów małej infrastruktury, które ułatwią budowanie relacji społecznych - na terenie inwestycji powstanie ogólnodostępny plac zabaw dla dzieci oraz plenerowa siłownia. W ramach projektu powstanie też basen, który będzie udostępniany w tygodniu (od poniedziałku do piątku, w wydzielonych do tego celu godzinach) na zajęcia dla dzieci ze szkół podstawowych z terenu gminy. Sale szkoleniowe zostaną udostępnione pod realizację projektów „miękkich”, które wspierać będą mieszkańców poszukujących zatrudnienia – tym samym projekt przyczyni się do podniesienia aktywizacji społecznej i zawodowej lokalnej społeczności (w hotelu zatrudnienie znajdą osoby zaktywizowane w ramach projektów EFS).

Dodatkowo rewitalizacja tego obiektu pozytywnie wpłynie na ożywienie gospodarcze tego obszaru (dzięki zwiększeniu liczby turystów i odwiedzających) i wykorzystanie jego naturalnych walorów dla funkcji rozwojowych w zakresie turystyki wypoczynkowej i prozdrowotnej.

W efekcie inwestycji z oferty skorzystają osoby niepełnosprawne, starsze oraz rodziny z dziećmi – nastąpi międzypokoleniowa integracja. Rozbudowa i przebudowa obiektu spowoduje wzrost zatrudnienia.

Rewitalizacja przedmiotowego obszaru doprowadzi do pozytywnych zmian w aspekcie:

a) społecznym – pojawi się ogólnodostępny plac zabaw i plenerowa siłownia, basen dostępny dla dzieci z terenu gminy, nastąpi poprawa stanu technicznego istniejącego obiektu, co sprzyjać będzie integracji wielopokoleniowej w ramach przemysłu czasu wolnego, wsparcie osób zaaktywizowanych zawodowo przez inne placówki w ramach projektów miękkich;

b) gospodarczym – stworzone zostaną nowe miejsca pracy, rozbudowa oferty wpłynie na wzrost liczby turystów i odwiedzających, a to docelowo przełoży się na rozwój wszystkich działalności temu towarzyszących;

c) przestrzenno-funkcjonalnym – nastąpi estetyzacja otoczenia - zatrzymanie procesu degradacji budynku, modernizacja przestrzeni publicznej i wzrost dostępności obiektu dla osób niepełnosprawnych;

d) środowiskowym – termomodernizacja obiektu podniesie jego standard energetyczny, doprowadzi do zmniejszenia ilości zużywanej energii cieplnej z wykorzystywanych źródeł. Zastosowane zostaną również OZE w postaci kolektorów słonecznych.

W związku z powyższym przedmiotowy projekt przełoży się na poprawę sfery społecznej i gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej Gminy Rytyro, jak również pozytywnie wpłynie na środowisko naturalne, a przede wszystkim na jakości życia lokalnej społeczności, ograniczy migrację zarobkową wśród ludzi młodych (zatrudnienie osób zaktywizowanych zawodowo w ramach projektów EFS) oraz zwiększy atrakcyjność zamieszkania na terenie gminy.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x	x	x	

Produkt projektu: Odnowiony obiekt turystyczny: 1 – rozbudowa/przebudowa i modernizacja z dostosowaniem do nowych funkcji

Rezultat: Wzrost ruchu turystycznego w gminie dzięki pojawianiu się rozbudowanej i przebudowanej oraz zmodernizowanej infrastruktury: 10%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- rewitalizacja zdegradowanej substancji obiektu;
- rozwój Ośrodka Rekreacyjnego Ryterski Raj, w skład którego wchodzi hotel Ryterski Raj w Rytrze (dawna nazwa Jantar);
- znaczący udział podmiotu w generowaniu ofert pracy na lokalnym rynku.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe (lista podstawowa projekt nr 8.1.4);
- Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu (lista podstawowa projekt nr 8.1.5);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytró (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 3 508 789,03 zł, okres realizacji: 12.2010-05.2015);
- Utworzenie placu zabaw w Rytrze (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 10 000 zł, okres realizacji: 01.2015-03.2015).

8.1.8. Adaptacja budynku gospodarczego na cele turystyki wiejskiej

Wnioskodawca: Sław-Pol Sławomir Olszowski / Anna Olszowska

Wartość projektu: 400 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2019 – grudzień 2021

Źródło finansowania: RPO WM, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytró – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem projektu jest modernizacja i rozbudowa budynku na cele turystyki wiejskiej.

W ramach projektu planuje się podjąć następujące działania:

- budowa podjazdu dla wózków inwalidzkich;
- przebudowa obiektu na pokoje z łazienkami;
- wymiana okien;
- budowa sieci technicznych,
- inne prace warunkujące zmianę sposobu użytkowania obiektu.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x	x		

Produkt projektu: Odnowiony obiekt turystyczny: 1 – rozbudowa/przebudowa i modernizacja z dostosowaniem do nowych funkcji.

Rezultat: Wzrost ruchu turystycznego w gminie dzięki pojawianiu się przebudowanej oraz zmodernizowanej infrastruktury: 5%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- rewitalizacja zdegradowanej substancji obiektu;
- znaczący udział podmiotu w generowaniu ofert pracy na lokalnym rynku.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe (lista podstawowa projekt nr 8.1.4);
- Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu (lista podstawowa projekt nr 8.1.5);
- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytyro (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytyro (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 3 508 789,03 zł, okres realizacji: 12.2010-05.2015);
- Utworzenie placu zabaw w Rytrze (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 10 000 zł, okres realizacji: 01.2015-03.2015).

8.1.9. Budowa budynku usługowo-produkcyjnego

Wnioskodawca: Sław-Pol Sławomir Olszowski

Wartość projektu: 600 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: styczeń 2019 – grudzień 2021

Źródło finansowania: RPO WM, środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytyro – Centrum

Opis projektu: Przedmiotem projektu jest budowa budynku usługowo-produkcyjnego – mieszalni produktów sypkich.

W ramach projektu planuje się podjąć następujące działania:

- budowa mieszalni;
- budowa sieci technicznych;
- inne prace warunkujące prowadzenie działalności.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x			

Produkt projektu: Wybudowany/zmodernizowany obiekt związany z prowadzeniem działalności gospodarczej: 1.

Rezultat: Wzrost nowych miejsc pracy na obszarze rewitalizacji.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- udział podmiotu w generowaniu ofert pracy na lokalnym rynku.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2).

Projekty powiązane:

- Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró (lista podstawowa projekt nr 8.1.10).

8.1.10. Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu gminy Rytró

Wnioskodawca: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rytrze

Wartość projektu: 300 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: grudzień 2016 – grudzień 2019

Źródło finansowania: RPO WM (EFS), środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytró – Centrum (uczestnicy z całego obszar zdegradowanego)

Opis projektu: W ramach projektu realizowany będzie cykl działań dla osób wykluczonych, mających na celu aktywizację osób długotrwale bezrobotnych, dotkniętych marginalizacją – klientów Ośrodka Pomocy Społecznej.

W ramach działań realizowane będą szkolenia kompetencyjne, dotyczące nabycia poszukiwanych na rynku pracy umiejętności, spotkania grupowe i indywidualne motywujące do działania i przywracające objęte pomocą osoby dla społeczeństwa. Planuje się także indywidualne doradztwo zawodowe i psychologiczne.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x	x			

Produkt projektu: Zrealizowany cykl 4 szkoleń dla 40 osób z grup defaworyzowanych.

Rezultat: Objęcie 15% klientów instytucji pomocy społecznej działaniami aktywnej integracji.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- działania skierowane na aktywizację społeczno-zawodową mieszkańców;
- działania przygotowane dla grupy potrzebującej kompleksowego wsparcia.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.3), cel strategiczny 2. Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (cel operacyjny 2.1, 2.2), cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.1, 3.2).

Projekty powiązane:

- Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy (lista podstawowa projekt nr 8.1.2);
- Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze (lista podstawowa projekt nr 8.1.3);
- Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu (lista podstawowa projekt nr 8.1.5);
- Masz możliwości, masz szanse (PO KL 2007-2013, wartość projektu: 472 566,40 zł, okres realizacji: 08.2008 - 09.2012);
- „KONSERWATOR – program aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia” (PO KL 2007-2013, wartość projektu: 150 000 zł, okres realizacji: 2014).

8.1.11. Podniesienie kompetencji uczniów Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Rytrze

Wnioskodawca: Gminna Rytrze

Wartość projektu: 400 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: grudzień 2016 – grudzień 2019

Źródło finansowania: RPO WM (EFS), środki własne

Lokalizacja: Obszar rewitalizacji (uczestnicy z całego obszar zdegradowanego)

Opis projektu: W ramach projektu realizowany będzie cykl zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży szkolnej. Zajęcia będą dotyczyły przede wszystkim kompetencji kluczowych w obszarach przedmiotów ścisłych: matematyka, fizyka, chemia i języków obcych.

Planuje się także aktywizację dzieci i młodzieży poprzez organizację innych wydarzeń mających na celu nabycie umiejętności organizacyjnych.

W ramach działań realizowane będą zajęcia pozalekcyjne i inne wydarzenia aktywizujące młodzież.

Celem projektu jest zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez organizację zajęć pozalekcyjnych.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna	sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcjonalna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x				

Produkt projektu: Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych – 150.

Rezultat: Procent dzieci i młodzieży szkolnej uczęszczającej na zajęcia pozalekcyjne – 50%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- działania skierowane na aktywizację dzieci i młodzieży;
- objęcie działaniami dużej grupy dzieci,
- konieczność podnoszenie jakości edukacji to jeden ze zdiagnozowanych problemów na obszarze rewitalizacji.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.4), cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.1, 3.2).

Projekty powiązane:

- Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze (lista podstawowa projekt nr 8.1.3);
- Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (lista podstawowa projekt nr 8.1.10);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Aktywnie w przyszłość (PO KL 2007-2013, wartość projektu: 10 926 859,68 (Rytrze - 397 235,32 zł), okres realizacji: 01.2011- 12.2012);
- Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I – III szkoły podstawowej w Rytrze (PO KL 2007-2013, wartość projektu: 51 714,18 zł okres realizacji: 09.2012- 06.2013);
- Wakacje z lekturą (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 30 900 zł, okres realizacji: 2013).

8.1.12. Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Wnioskodawca: Gminna Rytrze

Wartość projektu: 300 000,00 PLN

Spodziewany czas realizacji: grudzień 2016 – grudzień 2019

Źródło finansowania: RPO WM (EFS), środki własne

Lokalizacja: Podobszar rewitalizacji Rytro – Centrum (uczestnicy z całego obszar zdegradowanego)

Opis projektu: Celem projektu jest propagowanie kultury wśród mieszkańców, otwarcie się społeczności na inicjatywy społeczne, angażowanie do wspólnych działań, zacieranie różnic poglądowych starsi–młodzież, nauka wzajemnego zrozumienia i poszanowania, integracja międzypokoleniowa, promocja organizacji i lokalnych talentów, zachowanie i podtrzymanie tożsamości kulturalnej z zaangażowaniem społeczności lokalnej. Projekt odpowiada na wskazane potrzeby lokalnych społeczności.

Cel główny: promocja działań w zakresie kultury i jej twórców oraz zachowanie i podtrzymywanie tożsamości kulturowej regionu w dziedzinie kultury z zaangażowaniem społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe:

- podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej;
- zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- zwiększenie aktywności społeczności oraz rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego zarówno dzieci jak i dorosłych;
- ograniczenie patologii społecznych na obszarze zdegradowanych;
- zapewnienie możliwości korzystania z oferty GOK wszystkim mieszkańcom, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

W ramach projektu zorganizowane zostanie szereg cykli spotkań i warsztatów przeznaczonych dla różnych grup mieszkańców.

ŚPIEWAĆ KAŻDY MOŻE – POWSTANIE ŚPIEWNIKA RYTERSKIEGO I CYKL WARSZTATÓW MUZYCZNYCH

Projekt zakłada przeprowadzenie cyklu warsztatów muzycznych, w trakcie których zostaną zebrane oraz upowszechnione pieśni, piosenki i przyśpiewki biesiadno-turystyczne znane, jak również zapomniane z terenu Rytra. Finałem tych działań będzie wydanie śpiewnika, który będzie znakomitą i unikalną pozycją pozwalającą na zapoznanie się z folklorem i tradycją muzyczną gminy. Publikacja uchroni zgromadzony zbiór utworów przed zapomnieniem oraz stanie się źródłem kultywowania poczucia piękna i wspólnoty regionalnej dla przyszłych pokoleń. Szczególną grupą uczestników projektu będą przedstawiciele najstarszego pokolenia mieszkańców, którzy stanowią główny filar tego przedsięwzięcia i włączają się w gromadzenie tekstów i tworzenie śpiewnika.

W POSZUKIWANIU KORZENI – ORGANIZACJA WARSZTATÓW, KONKURSU I WYSTAWY

Zorganizowanie warsztatów nawiązujących do dawnych tradycyjnych zajęć i rzemiosł oraz przeprowadzenie gminnego konkursu recytatorskiego promującego lokalnych poetów. Projekt zakłada cykl różnorodnych warsztatów, którego celem jest poszukiwanie rodowodów kulturowych, dbałość o zachowanie rodzimej tradycji budowanej przez kolejne pokolenia, budzenie szacunku dla dziedzictwa kultury lokalnej, pielęgnowanie go i wzmacnianie tożsamości kulturowej. Przeprowadzone warsztaty, konkurs i wystawa przyczynią się w znacznym stopniu do zaspokojenia potrzeb kulturalnych społeczności lokalnej, poprawią ich jakość życia. Dzięki przeprowadzonym działaniom mieszkańcy zdobędą nowe umiejętności z zakresu haftu, ceramiki, wikliniarstwa, dowiedzą się jak dawniej dekorowano domy na święta, jak robi się masło i piecze ciastka, stworzą własną mapę atrakcji gminnych

TEATR TRZECH GENERACJI – STWORZENIE MIĘDZYPOKOLENIOWEGO SPEKTAKLU TEATRALNEGO

W ramach projektu zorganizowane zostaną warsztaty teatralne prowadzone przez doświadczonego instruktora teatralnego – aktora. Na zajęcia składają się: integracyjne gry i zabawy teatralne, ćwiczenia z ruchu i emisji głosu, tworzenie krótkich etiud, indywidualna praca nad rolą, ćwiczenie scen zbiorowych. Proponowane aktywności umożliwiają doskonalenie uzdolnień artystycznych osobom starszym oraz młodszemu pokoleniu, którzy odkrywają w sobie nowe możliwości i próbują swoich sił na deskach sceny teatralnej. Finałem działań będzie premiera spektaklu.

Spełnienie aspektów rewitalizacji przez projekt:

sfera społeczna		sfera gospodarcza	sfera przestrzenno-funkcyjna	sfera środowiskowa	sfera techniczna
x					

Produkt projektu: Cykl warsztatów tematycznych (dot. kultury, tradycji regionalnej) – 8, wystawa lokalnych twórców – 2.

Rezultat: Wzrost liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji biorących udział w przedsięwzięciach kulturalnych o 30%.

Wzrost liczby osób niepełnosprawnych korzystających z oferty kulturalno-społecznej gminy o 10%.

Uzasadnienie ujęcia projektu na liście podstawowej:

- kreowanie nowych możliwości spędzania wolnego czasu oraz poszerzenie oferty kulturalnej gminy;
- stworzenie miejsca spotkań dla mieszkańców odpowiadającego na zdiagnozowane potrzeby;
- komplementarność i różnorodność oferty.

Realizowane cele Gminnego Programu Rewitalizacji: cel strategiczny 1. Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i zacieśniania więzi wewnątrz wspólnoty lokalnej (cel operacyjny 1.4), cel strategiczny 3. Poprawa dostępności oferty kulturalnej i rozwijanie dobrej jakości oferty edukacyjnej (cel operacyjny 3.1, 3.2).

Projekty powiązane:

- Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola (lista podstawowa projekt nr 8.1.1);
- Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy (lista podstawowa projekt nr 8.1.2);
- Budowa Gminnego Ośrodka Kultury w Rytrze (lista podstawowa projekt nr 8.1.3);
- Budowa hali sportowej przy gimnazjum w Rytrze jako obiektu wielofunkcyjnego służącego mieszkańcom gminy i wzbogaceniu oferty turystycznej miejscowości (MRPO 2007-2013, wartość projektu: 7 7630 076,09 zł, okres realizacji: 06.2010-01.2013);
- Aktywnie w przyszłość (PO KL 2007-2013, wartość projektu: 10 926 859,68 (Rytró - 397 235,32 zł), okres realizacji: 01.2011- 12.2012);
- Wakacje z lekturą (Oś IV Leader PROW 2007-2013, wartość projektu: 30 900 zł, okres realizacji: 2013).

Tabela 20. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć *Gminnego Programu Rewitalizacji*

	Miernik wskaźnika	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	RAZEM
Główne produkty (w odniesieniu do listy zadań podstawowych)										
Wybudowana nowa infrastruktura społeczno-kulturalna	szt.	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Zrewitalizowane obiekty z przeznaczeniem na funkcje społeczno-edukacyjno-kulturalne	szt.	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Powierzchnia zrewitalizowanego obszaru	ha	0	0	0	0	7	0	0	0	7
Odnowiony obiekt turystyczny	szt.	0	0	0	0	2	2	0	0	4
Wybudowany/zmodernizowany obiekt związany z prowadzeniem działalności gospodarczej	szt.	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych	osoba	0	50	50	50	0	0	0	0	150
Cykl warsztatów tematycznych dla mieszkańców	szt.	0	2	3	3	0	0	0	0	8
Wystawy lokalnych twórców	szt.	0	0	1	1	0	0	0	0	2
Główne rezultaty (w całym okresie realizacji <i>Gminnego Programu Rewitalizacji</i> w odniesieniu do listy zadań podstawowych)										
Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z nowej infrastruktury	procent	80 procent								
Procent mieszkańców obszaru rewitalizacji korzystających z zagospodarowanego obszaru	procent	40 procent								
Wzrost ruchu turystycznego w gminie dzięki pojawianiu się nowej/zmodernizowanej infrastruktury	procent	25 procent								
Wzrost liczby osób niepełnosprawnych korzystających z oferty kulturalno-społecznej	procent	10 procent								
Wzrost liczby mieszkańców biorących udział w przedsięwzięciach kulturalnych	procent	30 procent								
Procent dzieci i młodzieży szkolnej uczęszczającej na zajęcia pozalekcyjne	procent	50 procent								
Procent klientów instytucji pomocy społecznej objętych działaniami aktywnej integracji	procent	15 procent								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 21. Wskaźniki oddziaływania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rytyro na lata 2016-2023

Główne oddziaływania (w całym okresie realizacji Programu)			
		Wartość bazowa – 2014 rok	Wartość docelowa – 2023 rok
Saldo migracji (na 1000 osób)	%	-0,6	co najmniej 0
Gęstość zaludnienia (na 1 km ²)	osoba	92	utrzymana na co najmniej takim samym, a nie mniejszym poziomie
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych na 1 mieszkańca	zł	313,24	wzrost o co najmniej 10%
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	osoba	347	spadek o co najmniej 10%
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego	osoba	290	spadek o co najmniej 20%
Liczba korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa	%	9	spadek o co najmniej 15%
Liczba korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa poniżej kryterium dochodowego	%	7,5%	spadek o co najmniej 20%
Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	%	9,8	spadek o co najmniej 30%
Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	szt.	99	wzrost o co najmniej 10%
Liczba organizacja pozarządowych zarejestrowanych na obszarze gminy na 1 000 mieszkańców	szt.	3,11	wzrost o co najmniej 50%
Długość sieci wodociągowej/kanalizacyjnej (na 100 km)	km	23,9/77,3	Osiągnięcie pełnego pokrycia w odniesieniu do sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacyjnej w miejscach gdzie budowa sieci jest ekonomicznie uzasadniona (w pozostałych miejscach przydomowe oczyszczalnie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

8.2. Charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Projekty uzupełniające w większości przewidziane są do realizacji na obszarze rewitalizacji i zdegradowanym. Projekty te są komplementarne względem podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak również wpisują się w cele *Gminnego Programu Rewitalizacji*. Uwzględnienie przedsięwzięć uzupełniających służyć ma zapewnieniu komplementarności *Programu*.

Tabela 22. Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji	Koszt	Źródło finansowania	Podmiot odpowiedzialny	Obszar tematyczny ⁹	Realizowane cele
1.	Budowa Willi Poprad	2016	3 000 000,00	Środki prywatne	Inwestor prywatny	GOS, PF	2.1
2.	Szkolenia z zakresu ppp	2016-2018	10 000,00	Budżet gminy	Gmina Rytró	GOS, SPOŁ	2.2
3.	Organizacja Biegu Wierchami	2016-2017	30 000,00	Interreg V-A PL-SK	Stowarzyszenie Visegrad Maraton Rytró	GOS, SPOŁ	2.1
4.	Monitoring wizyjny drogi krajowej	2016-2018	30 000,00	Budżet gminy	Gmina Rytró	SPOŁ, GOS, TECH	1.1, 2.2
5.	„Popradska vodna cesta” utworzenie warunków do sezonowego spływu rzeką Poprad	2016-2018	200 000,00	Interreg V-A PL-SK	Miasto Stara Lubovna (SK), Gmina Rytró	GOS, SPOŁ	2.1
6.	Organizacja zajęć rozwijających umiejętności sportowe dzieci i młodzieży	2016-2019	50 000,00	EFS	ngo	SPOŁ	1.4
7.	Modernizacja dróg gminnych	2016-2023	2 000 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	Gmina Rytró	PF, GOS, SPOŁ, TECH	1.1
8.	Otwarty konkurs ofert z dziedziny sportu	2016-2023	500 000,00	Budżet gminy	Gmina Rytró	SPOŁ	1.4, 2.1
9.	Stypendia dla dzieci szczególnie uzdolnionych	2016-2023	80 000,00	Budżet gminy	Gmina Rytró	SPOŁ	3.1, 1.4
10.	Organizacja Biegu Bejorów	2016-2023	140 000,00	Budżet gminy	Uczniowski Klub Sportowy Ryter	SPOŁ	1.4, 2.1
11.	Budowa placu zabaw w miejscowości Roztoka Ryterska	2017	50 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	Spółka dla Zagospodarowania Wspólnoty Gruntowej we Wsi Roztoka Ryterska	PF, SPOŁ	1.3
12.	Utworzenie wielopokoleniowego miejsca rekreacji w Rytrze	2017	50 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	ngo	PF, SPOŁ	1.3
13.	Monografia Rytra	2017	40 000,00	Interreg V-A PL-SK,	ngo	GOS, SPOŁ	2.1

⁹ Obszar tematyczny obejmuje aspekty mające kluczowe znaczenie dla procesów rewitalizacyjnych, tzn. sfera społeczna – SPOŁ, sfera gospodarcza – GOS, sfera przestrzenno-funkcjonalna – PF, sfera środowiskowa – SROD, sfera techniczna – TECH

Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji	Koszt	Źródło finansowania	Podmiot odpowiedzialny	Obszar tematyczny ⁹	Realizowane cele
				budżet gminy			
14.	Rytró w obiektywie – wydanie albumu fotograficznego	2017	30 000,00	Interreg V-A PL-SK, budżet gminy	ngo	GOS, SPOŁ	2.1
15.	Zakup strojów dla zespołu regionalnego Rytrózki	2017	30 000,00	PROW	ngo	SPOŁ	3.1
16.	Doposażenie w instrumenty i stroje kapeli regionalnej	2017-2018	50 000,00	PROW	ngo	SPOŁ	3.1
17.	Modernizacja elektrowni wiatrowej w Rytrze	2017-2018	500 000,00	Środki prywatne	Parafia Rzymsko Katolicka w Rytrze	ŚROD, GOS	1.2
18.	Modernizacja elektrowni wodnej w Rytrze	2017-2018	300 000,00	Środki prywatne	Parafia Rzymsko Katolicka w Rytrze	ŚROD, GOS	1.2
19.	Ryterska Akademia Muzykowania	2017-2018	80 000,00	PROW, EFS	ngo	SPOŁ	3.1
20.	Utworzenie gospodarstwa agroturystycznego w miejscowości Obłazy Ryterskie	2017-2018	50 000,00	Środki prywatne, PROW	Inwestor prywatny	GOS, SPOŁ	2.1
21.	Prace konserwatorskie na terenie ruin zamku w Rytrze	2017-2019	1 000 000,00	PROW, budżet gminy	Gmina Rytró	PF, GOS	3.1, 2.1
22.	Budowa placu zabaw przy Szkole Podstawowej w Rytrze	2017-2019	50 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	ngo	PF, SPOŁ	1.3, 3.2
23.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	2017-2019	200 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	Gmina Rytró	PF, GOS, SPOŁ, TECH	1.1
24.	Budowa sieci wodociągowej w gminie Rytró	2017-2019	9 000 000,00	Budżet gminy, PROW, inne	Gmina Rytró	PF, GOS, SPOŁ, TECH	1.1
25.	Program szkoleń dla pracowników z branży turystycznej dot. lokalnych atrakcji	2017-2019	100 000,00	Środki prywatne, PROW	Przedsiębiorcy, NGO	GOS, SPOŁ	2.1, 3.1, 3.2
26.	„Dobry trop – do Rytra wstąp” – promocja gminy Rytró	2017-2023	80 000,00	Interreg V-A PL-SK, budżet gminy	Gmina Rytró	GOS, SPOŁ	2.1
27.	Uzdrowiska pogranicza polsko-słowackiego jako rozpoznawalny w skali Europy obszary realizacji turystyki zdrowotnej – Etap I. Budowa pętli rowerowej łączącej miejscowości uzdrowiskowe Doliny Popradu	2017-2019	10 000 000,00	Interreg V-A PL-SK, budżet gminy	Związek Międzygminny „Perły Doliny Popradu”	GOS, SPOŁ	2.1
28.	Budowa chodnika wzdłuż drogi powiatowej w miejscowości Sucha Struga	2017-2020	400 000,00	Budżet gminy, budżet powiatu	Gmina Rytró, Powiat Nowosądecki	PF, GOS, SPOŁ, TECH	1.1
29.	Przebudowa istniejącego budynku gospodarczego na potrzeby działalności rekreacyjno-wypoczynkowo-gastronomicznej w Rytrze	2017-2020	400 000,00	Środki prywatne, RPO WM	Przedsiębiorca	GOSP, SPOŁ, PF	2.1, 2.2

Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji	Koszt	Źródło finansowania	Podmiot odpowiedzialny	Obszar tematyczny ⁹	Realizowane cele
30.	Remont i adaptacja istniejącego budynku gospodarczego na potrzeby mieszalni produktów sypkich	2017-2020	400 000,00	Środki prywatne, RPO WM	Przedsiębiorca	GOSP, SPOŁ, PF	2.1
31.	Budowa amfiteatru w Suchej Strudze	2018	300 000,00	PROW, budżet gminy	Spółka Wspólnota Wsi Sucha Struga	PF, GOS, SPOŁ	2.2, 3.1, 1.3
32.	Wykonanie spójnego systemu elementów małej architektury	2018	100 000,00	PROW, budżet gminy	Gmina Rytyro	PF, SPOŁ	1.2, 1.3
33.	Małpi Gaj – utworzenie miejsca rekreacji w Rytrze-Mikuty	2018	150 000,00	PROW, budżet gminy	Gmina Rytyro	PF, SPOŁ	2.1, 1.3
34.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2018-2023	400 000,00	PROW, budżet gminy	Gmina Rytyro	ŚROD, GOS	1.2
35.	Wymiana systemu grzewczego w Szkole Podstawowej w Rytrze	2018-2020	250 000,00	RPO WM, budżet gminy	Gmina Rytyro	ŚROD, SPOŁ	1.2
36.	Wymiana źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych na terenie gmin Doliny Popradu	2018-2020	1 000 000,00	RPO WM, budżet gminy	Gmina Rytyro / Związek Międzygminny „Perły Doliny Popradu”	ŚROD, SPOŁ	1.2
37.	Budowa zespołu sportowego w Rytrze	2020-2023	1 500 000,00	PROW, Ministerstwo Sportu, budżet gminy	Gmina Rytyro	SPOŁ	3.2
38.	Modernizacja boiska sportowego przy Szkole Podstawowej	2020-2023	200 000,00	PROW, Ministerstwo Sportu, budżet gminy	Gmina Rytyro	SPOŁ	3.2

Źródło: Opracowanie własne

8.3. Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Dla realizacji kierunków działań służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych wcześniej negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętemu celom rewitalizacji, o których mowa w rozdziale 7, niniejszy Program charakteryzuje poniższe typy pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Celem realizacji przedsięwzięć wyszczególnionych w ramach poniższych typów jest niwelowanie i rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych realizowanych przez różnych interesariuszy. Skala oraz zakres działań mogą być bardzo różne w zależności od specyfiki danego przedsięwzięcia. Zakłada się, że znacząca liczba przedsięwzięć będzie dotyczyć lokalnych inicjatyw oddziałujących na sytuacje kryzysowe m.in. niską aktywność społeczną, ubóstwo, niski poziom edukacji, niski stan techniczny obiektów etc.

Należy mieć na uwadze, że na chwilę obecną trudno jest zidentyfikować jednoznacznie wszystkie potrzeby mieszkańców. Mogą się one bowiem zmieniać, na przestrzeni funkcjonowania Programu. Aby Gminny Program Rewitalizacji był elastyczny i mógł reagować na zmieniające się potrzeby mieszkańców, poniżej zaprezentowano zakres tematyczny projektów, które będą mogły być podejmowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji:

- wyrównywanie szans społecznych i zawodowych osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym działania z zakresu aktywnej integracji społecznej);
- działania włączające osoby narażone na utrwalone wykluczenie społeczne, w szczególności programy resocjalizacyjne i terapeutyczno-resocjalizacyjne, działania profilaktyczne, diagnostyczne, leczniczo-rehabilitacyjne i terapeutyczno-edukacyjne;
- integracja i aktywizacja mieszkańców oraz zwiększenie ich udziału w życiu publicznym;
- aktywizacja i integracja społeczna seniorów;
- rozwijanie usług opiekuńczych oraz interwencja kryzysowa;
- poprawa jakości i dostępności do infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia;
- rozwijanie kształcenia ogólnego z zakresu wychowania przedszkolnego, w szkołach prowadzących kształcenie ogólne, z zakresu wspierania uczniów uzdolnionych;
- rozwijanie kształcenia zawodowego uczniów i osób dorosłych;
- rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzmocnienie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców;
- rozwijania infrastruktury edukacyjnej;
- mikro-inicjatywy samopomocowe, współdziałanie sąsiedzkie, projekty wymiany usług i współużytkowania dóbr, budowanie trwałej sieci wzajemnego wsparcia;
- przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców;
- promowanie przedsiębiorczości, podejmowanie działań na rzecz rozwoju gospodarczego, w tym podejmowanie działań sprzyjających tworzeniu nowych firm i rozwoju kompetencji przedsiębiorczości mieszkańców;
- wsparcie przedsiębiorczości społecznej;
- poprawa stanu zagospodarowania oraz jakości przestrzeni publicznych i półpublicznych;
- rozwój nowych przestrzeni publicznych służących zaspokajaniu różnych potrzeb społecznych;
- kształtowanie z udziałem mieszkańców przestrzeni publicznych, takich jak: place, skwery, trakty piesze, parki, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań;
- poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
- zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego;
- ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego i ich udostępnianie na cele społeczne i gospodarcze;
- ochrona środowiska przyrodniczego;
- poprawa stanu technicznego obiektów użyteczności publicznej oraz zasobów mieszkaniowych;
- poprawa wyposażenia obszaru w niezbędną infrastrukturę sieciową, w tym: ciepłowniczą, gazową i teletechniczną;
- rozwijanie infrastruktury transportu publicznego, w tym tras rowerowych.

8.4. Plan finansowy

W ramach *Gminnego Programu Rewitalizacji* zaplanowano **12 zadań o charakterze strategicznym**, które zostały zgłoszone w procesie otwartego naboru – zadania te – **na łączną kwotę 48 700 000 PLN** zostały zaprezentowane w poniższej tabeli. Odnosząc się do wartości projektów **31,6%** z nich to projekty, których beneficjentem jest samorząd gminy Rytró, zaś **68,4%** stanowią projekty, które zamierzają realizować inni beneficjenci (przy czym we wszystkich przypadkach są to przedsiębiorcy, którzy zgłosili swój akces do programu poprzez specjalną aplikację na stronie Urzędu Gminy).

Tabela 23. Harmonogram rzeczowo – finansowy przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytró na lata 2016-2023

Lp.	Nazwa zadania	Wartość projektu	Termin realizacji	Źródło finansowania
1.	Przebudowa budynku dawnego ośrodka zdrowia wraz z dostosowaniem go do funkcji przedszkola	4 500 000,00	2019-2022	Budżet gminy RPO WM 11.2
2.	Powstanie wielofunkcyjnego obiektu usług dla ludności poprzez adaptację budynku gimnazjum na potrzeby Gminnej Biblioteki Publicznej, Sceny Wydarzeń Kulturalnych i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Urzędu Gminy	1 500 000,00	2019-2022	Budżet gminy RPO WM 11.2
3.	Budowa ośrodka kultury w Gminie Rytró	7 900 000,00	2018-2019	Budżet gminy RPO WM 11.2
4.	Zagospodarowanie plażowiska „Płos” na cele rekreacyjno-sportowe	500 000,00	2018-2020	Budżet gminy, PROW (LGD)
5.	Wzrost atrakcyjności turystycznej Rytra poprzez modernizację i rozbudowę Hotelu Perła Południa wraz zagospodarowaniem terenów wokół obiektu	7 500 000,00	2017-2020	Środki własne przedsiębiorcy
6.	Modernizacja Ośrodka Wypoczynkowego „Słoneczny Stok” w gminie Rytró	15 000 000,00	2017-2020	Środki własne przedsiębiorcy
7.	Rewitalizacja obiektu hotelarskiego Ryterski Raj usytuowanego w Rytrze 302 celem nadania nowych funkcji społeczno - gospodarczych oraz wzrostu zatrudnienia w regionie	9 800 000,00	2019-2021	Środki własne przedsiębiorcy
8.	Adaptacja budynku gospodarczego na cele turystyki wiejskiej	400 000,00	2019-2021	Środki własne przedsiębiorcy
9.	Budowa budynku usługowo-produkcyjnego	600 000,00	2019-2021	Środki własne przedsiębiorcy
10.	Aktywna integracja osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu Gminy Rytró	300 000,00	2016-2019	Budżet gminy, RPO WM (EFS)
11.	Podniesienie kompetencji uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum w Rytrze	400 000,00	2016-2019	Budżet gminy, RPO WM (EFS)
12.	Dom Kultury – miejsce spotkań, inspiracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	300 000,00	2016-2019	Budżet gminy, RPO WM (EFS)
Razem		48 700 000, 00		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie kart zadań

Ponadto w dokumencie przedstawiono także szereg innych zadań, które w perspektywie wdrażania *Programu* będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych źródeł finansowania, w tym środków własnych, które także wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców gminy Ryto, a zatem mają istotny udział w osiągnięciu celów zdefiniowanych na poziomie niniejszego dokumentu. Ich wartość, a także liczba zaangażowanych podmiotów jest znacząco większa niż zdefiniowana w ramach zadań podstawowych (szczegóły w rozdziale 8.2).

Ogólna szacunkowa wartość zgłoszonych projektów ujętych na liście *Uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych* wynosi **32 750 000 zł**. Poniżej zaprezentowano jej podsumowanie w układzie celów *Programu* zdefiniowanych w rozdziale 7.

Tabela 24. Podsumowanie uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych w odniesieniu do celów *Gminnego Programu Rewitalizacji*

Lp.	Cele strategiczne	Spodziewane koszty w okresie 2016-2023
1.	Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i bliskich relacji wewnątrz wspólnoty lokalnej	15 020 000,00
2.	Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	14 790 000,00
3.	Poprawa dostępności dobrej jakości oferty edukacyjnej i kulturalnej	2 940 000,00
Razem		32 750 000,00

Źródło: Opracowanie własne

9. KOMPLEKSOWOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

9.1. Mechanizmy zapewnienia komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi

Gminny Program Rewitalizacji **ujmuje działania w sposób kompleksowy** (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Układ wzajemnie uzupełniających się celów, które obejmują wszystkie ważne elementy z punktu widzenia ożywienia obszarów objętych problemami, a także wielość zadań zarówno z listy podstawowej, jak i dodatkowej oraz różnorodność podmiotów zaangażowanych we wdrażanie *Programu* gwarantują **komplementarność działań** podejmowanych na obszarze gminy Ryto.

Program złożony jest z różnorodnych projektów, zarówno infrastrukturalnych jak i miękkich, co jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia **kompleksowej interwencji na obszarze zdegradowanym**. Koncentracja interwencji i potrzeba hierarchizacji potrzeb powodują, że projekty rewitalizacyjne dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju całej gminy, a obejmują obszary dotknięte szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Interwencja *Programu* obejmuje wiele różnych obiektów i przestrzeni – których dysponenci deklarują realizację przedsięwzięć, które z jednej strony poprawiają sytuację na obszarze rewitalizacji, z drugiej – poprzez efekt synergii wpływają na ożywienie i rozwój całej gminy, przyczyniając się w ten sposób do budowy pozycji konkurencyjnej gminy Ryto.

Działania ujęte w *Gminnym Programie Rewitalizacji* **obejmują zasięgiem całość obszaru zdegradowanego i dotkniętego szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych**. Wszystkie ujęte projekty realizowane będą na obszarach zdegradowanych.

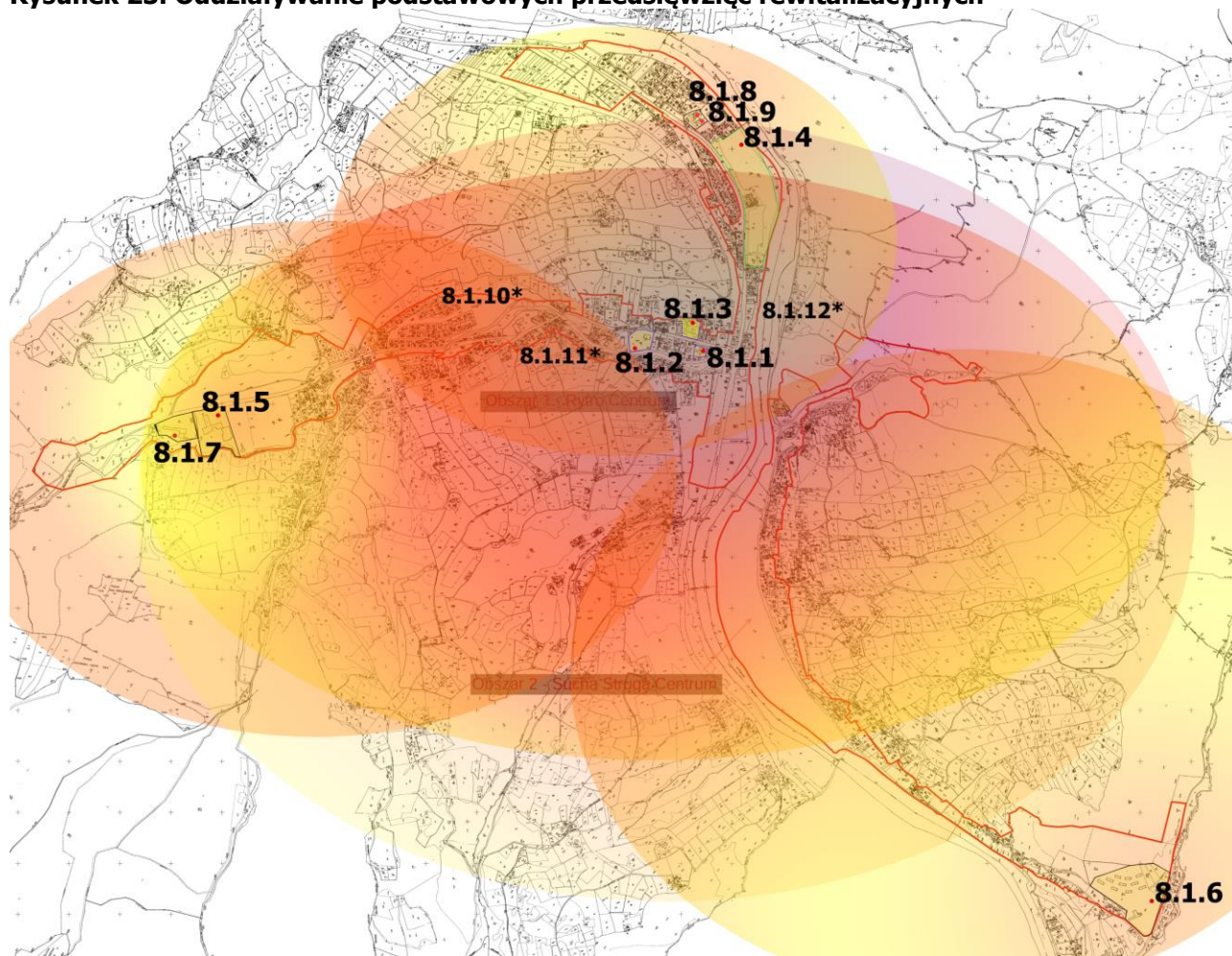
Komplementarność jest jednym z nadrzędnych aspektów *Gminnego Programu Rewitalizacji*. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkuje lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację. Warto zwrócić uwagę, jak wiele zadań i projektów zdefiniowanych na poziomie listy zadań dodatkowych wpisuje się w więcej niż jeden cel *Gminnego Programu Rewitalizacji*, co jest potwierdzeniem ich przekrojowości i szerokiego oddziaływania na szereg zjawisk związanych z rozwojem gminy Ryto.

9.1.1. Komplementarność przestrzenna

Wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są odpowiedzią na główne problemy dla tego terenu. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na wszystkich obszarach zdegradowanych, ponieważ wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru, całej gminy, jak i regionu. Ich realizacja będzie zapobiegać przenoszeniu się różnych problemów na dalsze obszary gminy.

Kluczem do definiowania działań i projektów było to, aby się **wzajemnie dopełniały i aby ich rozkład przestrzenny nie pomijał żadnego obszaru** rewitalizacji co mogłoby powodować pogłębianie się sytuacji kryzysowej w określonej jednostce urbanistycznej. W opisie projektów w rozdziale 8 *Przedsięwzięcia rewitalizacyjne* wskazano powiązania kluczowych projektów (por. Projekty powiązane).

Rysunek 23. Oddziaływanie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

9.1.2. Komplementarność problemowa

Celem wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest przede wszystkim poprawa jakości życia. Ponadto bardzo wiele zdefiniowanych projektów ma charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych) – co ukazano w liście zadań podstawowych w punkcie „obszar tematyczny” oraz w tabeli zadań dodatkowych w kolumnach „obszar tematyczny” i „realizowane cele”.

9.1.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

System zarządzania programem rewitalizacji został wpisany w struktury Urzędu Gminy Rytyro, a także bardzo mocno angażuje czynnik społeczny (Komitet Rewitalizacji), co pozwoli na efektywne współdziałanie na rzecz rewitalizacji różnych środowisk oraz ich wzajemne uzupełnianie się. W systemie zarządzania *Gminnym Programem Rewitalizacji* zdefiniowano czytelne procedury oraz przypisano zakres odpowiedzialności do poszczególnych organów.

9.1.4. Komplementarność międzyokresowa

Dokonując wyboru projektów ważnym kryterium była ciągłość programowa. Zdefiniowane projekty są naturalną kontynuacją i rozwinięciem działań oraz przedsięwzięć realizowanych przez samorząd gminy Rytyro, partnerów społecznych i instytucjonalnych na przestrzeni ostatnich lat, w

tym z wykorzystaniem środków zewnętrznych. **W opisie projektów w rozdziale 8 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne wskazano powiązania kluczowych projektów (por. Projekty powiązane).** Projekty rewitalizacyjne wpisują się w długoterminowe plany strategiczne gminy, których celem jest podniesienie jakości życia mieszkańców.

9.1.5. Komplementarność źródeł finansowania

Projekty zawarte w *Gminnym Programie Rewitalizacji* mają zapewnione finansowanie z różnych instrumentów wsparcia (m.in. EFRR, EFS, FS) bez ryzyka podwójnego dofinansowania. Jednocześnie uwzględniają zaangażowanie środków prywatnych i publicznych. Dzięki umiejętnemu wykorzystaniu środków będzie można uzyskać korzystne i optymalne efekty na obszarze rewitalizacji. W finansowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych uwzględniono także projekty realizowane w formie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Doświadczenia krajów szeroko korzystających z formuły PPP pokazują, że przynosi to efekt nie tylko w postaci pozyskania kapitału prywatnego na finansowanie zadań publicznych (pozwala na realizację tych zadań w sytuacjach deficytu finansów publicznych), ale na znaczące oszczędności nakładów finansowych w całym procesie.

9.2. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym

Gminny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach gminy, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji. W tabeli zaprezentowane powiązanie celów strategicznych *Gminnego Programu Rewitalizacji* z celami i priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego, jakie wyznaczono w różnorodnych dokumentach strategicznych oraz planistycznych przyjętych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

Tabela 25. Powiązanie celów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytró na lata 2016-2023 do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego gminy, regionu i kraju

Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i bliskich relacji wewnątrz wspólnoty lokalnej	Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	Poprawa dostępności dobrej jakości oferty edukacyjnej i kulturalnej
POZIOM KRAJOWY		
Strategia Rozwoju Kraju 2020		
I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem (zapewnienie ładu przestrzennego)	I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem (zwiększenie efektywności instytucji publicznych, zapewnienie ładu przestrzennego)	
I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (rozwój kapitału społecznego, zwiększenie bezpieczeństwa obywatela)		I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela (rozwój kapitału społecznego)
II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (zwiększanie aktywności zawodowej)		II.4. Rozwój kapitału ludzkiego (poprawa jakości kapitału ludzkiego)
II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (poprawa efektywności energetycznej, poprawa stanu środowiska)		
III.1. Integracja społeczna (zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluceniem społecznym)		
III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych (podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych)		
III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych (tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych, dla realizacji działań rozwojowych w regionach, tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich, zwiększenie spójności terytorialnej)		
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020		
Zmniejszenie emisyjności gospodarki		
Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu		
	Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia		
Programu Rozwoju Turystyki do 2020 roku		
		Promocja priorytetowych obszarów produktów turystycznych kraju i regionów oraz specjalizacji gospodarczych opartych na turystyce
	Zagospodarowanie i modernizacja przestrzeni dla rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i przepisów ochrony środowiska	
POZIOM REGIONALNY		
Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020		
	Gospodarka wiedzy i aktywności	
	Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego	
Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej		
Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony		
Rozwój miast i terenów wiejskich		

Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i bliskich relacji wewnątrz wspólnoty lokalnej	Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	Poprawa dostępności dobrej jakości oferty edukacyjnej i kulturalnej
Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne		
Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020		
Regionalna polityka energetyczna		
Ochrona środowiska		
	Dziedzictwo regionalne	
Infrastruktura transportowa		
Region spójny społecznie		
		Wiedza i kompetencje
Rewitalizacja przestrzeni regionalnej		
Infrastruktura społeczna		Infrastruktura społeczna
Strategia Rozwoju Polski Południowej		
Polska południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjał makroregionu (3.1. Tworzenie pakietowych produktów turystycznych, 3.2. Przyciąganie i organizacja wydarzeń o znaczeniu krajowym i międzynarodowym)		
Inteligentne specjalizacje Województwa Małopolskiego uszczegółowienie obszarów wskazanych w Regionalnej Strategii Województwa Małopolskiego 2014-2020		
	Przemysły kreatywne i czasu wolnego (7.4. Przemysły czasu wolnego)	
Subregionalny Program Rozwoju na lata 2014-2020		
Wysoka konkurencyjność subregionów dzięki wykorzystaniu endogenicznych potencjałów oraz usprawnieniu sieci komunikacyjnej (1.1.1. Tworzenie i rozbudowa stref aktywności gospodarczej)	Wysoka konkurencyjność subregionów dzięki wykorzystaniu endogenicznych potencjałów oraz usprawnieniu sieci komunikacyjnej (1.1.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w subregionach, 1.1.3. Zagospodarowanie otoczenia zbiorników wodnych na cele turystyczne i rekreacyjne 1.1.4. Rozwój lokalnych tras turystycznych)	
Wysoka jakość życia na terenie subregionów województwa małopolskiego (2.1. Lepsza jakość powietrza w subregionach, 2.2. Dobry stan środowiska naturalnego 2.3 Dostępne oraz wysokiej jakości usługi społeczne i ochrona zdrowia mieszkańców subregionów)		Wysoka jakość życia na terenie subregionów województwa małopolskiego (2.4. Wysoka jakość kapitału intelektualnego mieszkańców subregionów)
Program Strategiczny Obszary Wiejskie		
Wdrażanie instrumentów regulacyjnych i planistycznych służących zintegrowanemu rozwojowi obszarów wiejskich		
	Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich	
Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego		
Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych (1.1. Przeszłość przyszłości – Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach, 1.3. Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni)		
	Kreowanie innowacyjnej i atrakcyjnej oferty czasu wolnego dla wzmocnienia przewagi konkurencyjnej regionu (3.1. Podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa regionu, 3.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej)	

Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i bliskich relacji wewnątrz wspólnoty lokalnej	Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	Poprawa dostępności dobrej jakości oferty edukacyjnej i kulturalnej
Program Strategiczny Ochrona Środowiska		
Poprawa jakości powietrza, ochrona przed hałasem oraz zapewnienie informacji o źródłach pól elektromagnetycznych (1.1. Sukcesywna redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza pochodzących z systemów indywidualnego ogrzewania mieszkań)		
Rozwijanie systemu gospodarki odpadami (3.1. Zapobieganie powstawaniu odpadów i przygotowanie ich do ponownego użycia)		
Regionalna polityka energetyczna (5.1.1. Realizacja inwestycji w zakresie energetyki rozproszonej (hydroenergetyka, biogazownie, energia wiatru, farmy słoneczne itp.))		
Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego (6.1. Ochrona różnorodności biologicznej oraz zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i stabilności ekosystemów poprzez zrównoważone użytkowanie jej elementów, 6.2. Przywracanie do stanu właściwego zasobów i składników przyrody)	Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego (6.3. Propagowanie idei ochrony przyrody poprzez wzmocnienie potencjału turystycznego na obszarach chronionych)	
POZIOM LOKALNY		
Strategia Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego na lata 2011-2020		
Rozwój gospodarczy powiatu przez udoskonalony układ komunikacyjny i sprawną infrastrukturę techniczną o standardzie europejskim oraz stały rozwój przedsiębiorczości gospodarczej i obszarów wiejskich gwarancją wzrostu ekonomicznego regionu (1.5 Rozwój infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjnej, teleinformatycznej, drogowej), I.6 Poprawa stanu środowiska naturalnego)	Rozwój gospodarczy powiatu przez udoskonalony układ komunikacyjny i sprawną infrastrukturę techniczną o standardzie europejskim oraz stały rozwój przedsiębiorczości gospodarczej i obszarów wiejskich gwarancją wzrostu ekonomicznego regionu (I.1 Rozwój przedsiębiorczości i inwestycji, I.8. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi, turystyki, agroturystyki oraz rekreacji i sportu)	
Rozwój sfery społecznej powiatu poprzez wysoki poziom ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej, zachowanie bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu oraz likwidację zjawiska bezrobocia (II.3 Sprawnie funkcjonujący system opieki zdrowotnej i społecznej, II.5 Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych)	Rozwój sfery społecznej powiatu poprzez wysoki poziom ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej, zachowanie bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu oraz likwidację zjawiska bezrobocia (II.4 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury sportowej, II.6 Przeciwdziałania bezrobociu)	Rozwój sfery społecznej powiatu poprzez wysoki poziom ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej, zachowanie bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu oraz likwidację zjawiska bezrobocia (II.1 Powiat Nowosądecki jako ośrodek edukacji, propagujący wysoki poziom kształcenia młodzieży oraz mieszkańców powiatu, II.2 Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego)
Strategia Rozwoju Gminy Rytko na lata 2013-2020		
	Turystyka i przemysły czasu wolnego (rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjno-sportowej, rozwój przedsiębiorczości lokalnej opartej na przemysłach czasu wolnego)	Turystyka i przemysły czasu wolnego (ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy)
Ochrona środowiska i komfort życia mieszkańców (wzrost bezpieczeństwa ekologicznego, rozwój technicznej infrastruktury sieciowej, wzrost dostępności komunikacyjnej gminy)		
Kapitał ludzki i usługi społeczne (sprawny system zarządzania publicznego, efektywny system świadczenia usług społecznych, rozwój kapitału społecznego i wzrost partycypacji obywatelskiej)		Kapitał ludzki i usługi społeczne (efektywny system świadczenia usług społecznych)
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rytko		

Tworzenie przyjaznej przestrzeni do życia i bliskich relacji wewnątrz wspólnoty lokalnej	Ożywienie gospodarcze poprzez rozwijanie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej	Poprawa dostępności dobrej jakości oferty edukacyjnej i kulturalnej
Poprawa efektywności energetycznej w budynkach		
Racjonalna gospodarka odpadami i gospodarka wodnościekowa		
Efektywny rozwój transportu i komunikacji		
Gospodarka przestrzenna		
Informacja i edukacja z zakresu gospodarki niskoemisyjnej		
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytno		
Zmniejszanie bezrobocia poprzez: pierwszoplanową aktywizację gospodarczą obszarów charakteryzujących już obecnie: wysokim wskaźnikiem uzbrojenia, zainwestowaniem związanym z tradycyjnie rozwijanymi funkcjami rekreacji, turystyki, koncentracją usług (w ich szerokim pojęciu), eksponowanie walorów przyrodniczych i kulturowych regionu		
Specjalizacja funkcji w poszczególnych wydzielonych rejonach w nawiązaniu do naturalnych predyspozycji środowiska i aktualnego potencjału		
Koncentrację angażowanych środków na kompleksowe wyposażenie (w zakresie infrastruktury technicznej, łączności, komunikacji oraz inwestycji związanych z ochroną środowiska) obszarów przyspieszonego rozwoju		
Ochrona zasobów przyrody		
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rytno na lata 2014-2020		
Przeciwdziałanie bezrobociu, ubóstwu i bezdomności oraz zapobieganie ich skutkom (Wsparcie bezrobotnych i szukających pracy. Zapewnienie ubogim bezpieczeństwa socjalnego. Pomoc zagrożonym bezdomnością i bezdomnym)	Przeciwdziałanie bezrobociu, ubóstwu i bezdomności oraz zapobieganie ich skutkom (Wsparcie bezrobotnych i szukających pracy.)	
Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży (Wzmocnienie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania. Pomoc rodzinom będącym w kryzysie, rozwijanie systemu wsparcia)		Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży (Wsparcie dzieci i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju)
Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym (Usprawnienie osób starszych i zapewnienie im właściwej opieki. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych)		
Zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do służby zdrowia oraz wspieranie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie (Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie)		
Podniesienie poziomu bezpieczeństwa w gminie		
Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego (Wyzwalanie aktywności obywatelskiej. Wspólne diagnozowanie problemów społecznych i potrzeb mieszkańców)		

Źródło: Opracowanie własne

10. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI

Gminny Program Rewitalizacji ma charakter operacyjny i jako taki winien identyfikować organizacyjne struktury wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Wśród struktur organizacyjnych wymienić należy dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące poszczególne zadania/projekty;
- podmioty zarządzające, czyli jednostka koordynująca wdrożenie *Programu*, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Niepodważalna rola organów Gminy w zarządzaniu *Programem* polega na jego ukierunkowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju. Odnosi się to szczególnie do kontekstu celów przygotowania *Programu* (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju gminy, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Do wyłącznych kompetencji Rady Gminy Rytró zastrzeżone zostaje:

- uchwalenie *Gminnego Programu Rewitalizacji*;
- nadzór nad realizacją *Programu* przez wójta;
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji *Programu*, przedstawionych przez wójta gminy.

Do kompetencji wójta gminy należeć będzie:

- realizacja zapisów *Programu* m.in. poprzez wyznaczenie Operatora *Programu Rewitalizacji* i nadzór nad jego działalnością oraz zapewnienie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w *Programie*, zgodnie z założonym udziałem gminy;
- podejmowanie decyzji o potrzebie weryfikacji *Programu*, m.in. na podstawie wniosków zarówno samego Operatora, jak i wniosków innych jednostek gminnych, a także partnerów społeczno-gospodarczych.

Do działań charakterze wykonawczym zostanie wyłoniony Operator Programu Rewitalizacji.

Zadania Operatora obejmowałyby następujące elementy zarządzania *Programem*:

- aktualizację i kontynuację procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Ramowego Programu o działania realizowane w ramach mikroprogramów społecznych lub uwzględniające inne kategorie projektów;
- planowanie dalszych procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego *Programu* (tj. rok 2023);
- realizację *Programu*, w rozumieniu koordynowania i animowania działań administracji i beneficjentów, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych i zewnętrznych (np. RPO WM), a także spójności *Programu*;
- organizację procesu upowszechnienia *Programu* i komunikacji społecznej (organizacje pożytku publicznego, przedsiębiorcy, spółdzielnie mieszkaniowe, deweloperzy, struktury partnerstwa publiczno-prywatnego);
- monitorowanie realizacji *Programu*;
- opracowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów *Programu*.

10.1. Harmonogram realizacji procesu rewitalizacji

Okres realizacji procesu rewitalizacji objętego niniejszym GPR wynosi 8 lat (lata 2016 – 2023). Prze-widuje się podział tego okresu na trzy podokresy dwuletnie pełnej funkcjonalności GPR poprzedzone okresem uruchamiania Programu.

Tabela 26. Ramowy program realizacji procesu rewitalizacji w latach 2016-2023

Etap realizacji GPR	Rok	Działania
Przygotowanie GPR	2016	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza i wyznaczenie obszaru rewitalizacji. 2. Opracowanie i przyjęcie GPR. 3. Powołanie struktury zarządzania GPR – w tym określenie zasad wyboru członków Komitetu Rewitalizacji.
Okres uruchamiania GPR	2017	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja harmonogramu działań na rok 2017. 2. Uruchamianie zgodnie z planem kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i testowanie systemu zarządzania i monitorowania. 3. Zainicjowanie prac Komitetu Rewitalizacji. 4. Uruchomienie systemu monitorowania i oceny realizacji. 5. Opracowanie harmonogramu 2018 – 2019.
I etap GPR	2018-2019	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewaluacja realizacji GPR w roku 2017, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na lata 2018 - 2019 ze szczególnym uwzględnieniem bieżącego dbania o synergię pomiędzy przedsięwzięciami (korygowanie harmonogramów w taki sposób, aby przedsięwzięcia potencjalnie synergiczne były uruchamiane w sposób skoordynowany). 3. Opracowanie harmonogramu na lata 2020 – 2021 (w 2019 roku).
II etap GPR	2020-2021	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewaluacja realizacji GPR 2018-2019, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na lata 2020 – 2021. 3. Opracowanie harmonogramu na lata 2022 – 2022 (w 2021 roku).
III etap GPR	2022-2023	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewaluacja realizacji GPR 2020-2021, wnioski i poprawki. 2. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przewidzianych na lata 2022 – 2023. 3. 2023 – opracowanie GPR na kolejny okres (min. 6 -letni).

Źródło: Opracowanie własne

10.2. Struktura zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

Analizując specyfikę gminy oraz zakres zadań (w których przeważają zadania leżące w kompetencji samorządu – zarówno organizacyjnej, jak i finansowej), wydaje się, iż najkorzystniejszym i najprostszym rozwiązaniem jest usytuowanie Operatora w strukturze Urzędu Gminy Rytyro, w ramach komórki odpowiedzialnej za planowanie strategiczne i rozwój gospodarczy. W ramach tego wydziału należy powołać zespół zadaniowy ds. rewitalizacji (w skład którego wejdą osoby z różnych komórek organizacyjnych, obejmujące swoimi kompetencjami całą tematykę *Programu Rewitalizacji*), na którego czele stanie Pełnomocnik ds. Rewitalizacji. Nie ma obecnie podstaw do precyzyjnego **oszacowania kosztów zarządzania Programem. Według wstępnego oszacowania powinny one mieścić się w granicach 1 – 2% całkowitych kosztów programu, od 85 tys. do 115 tys. rocznie.**

Struktura zarządzania *Programem* składa się z następujących komórek:

- **Rada Gminy** – odpowiada za uchwalanie *Programu* i jego głównych kierunków oraz opiniowanie zmian i aktualizację *Programu*;
- **Wójt** – odpowiada za bieżący nadzór nad realizacją *Programu*, w tym dbałość o zagwarantowanie (w budżecie i WPF) środków na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania korekt w *Programie*;
- **Operator Programu** – Zespół ds. rozwoju w skład którego wchodzi osoby zatrudnione na stanowiskach ds. funduszy europejskich i zamówień publicznych oraz zamówień publicznych i inwestycji, do koordynacji spraw rewitalizacyjnych zostanie powołany Pełnomocnik ds. Rewitalizacji – odpowiada za bieżącą koordynację działań podejmowanych w ramach *Programu*, aktualizację i kontynuację procesu planowania, pozyskiwanie nowych partnerów Programu, upowszechnianie zarówno samego

Programu, jak i możliwości korzystania z niego, bieżący monitoring działań oraz sprawozdawczość;

- **Komitet Rewitalizacji** – w skład której wejdą m.in. przedstawiciele operatora, jednostek gminnych, przedsiębiorcy, partnerzy społeczni i mieszkańcy. Zadaniem Komitetu będzie opiniowanie zgłaszanych projektów oraz wskazywanie nowych obszarów tematycznych i zadań ważnych z punktu widzenia interesariuszy. Rola Komitetu Rewitalizacji jest niezwykle istotna z punktu widzenia promocji *Programu*, z uwagi zarówno na szeroki krąg, jak i społeczny zasięg oddziaływania Komitetu.

10.3. System obiegu informacji w instytucji odpowiedzialnej za zarządzanie programem

System obiegu informacji oraz środków finansowych w ramach *Programu Rewitalizacji*, będzie realizowany przez Operatora Programu zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w odniesieniu do powyższych kwestii, które wynikają z Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011 nr 14, poz. 67). W oparciu o powyższe rozporządzenie w Urzędzie Gminy wprowadzono stosowne procedury, które rozstrzygają zakres odpowiedzialności i kompetencji poszczególnych jednostek Urzędu Gminy, regulują zasady przepływu informacji w Urzędzie, a także środków finansowych pozostających w dyspozycji gminy. Uszczegółowienie powyższych zapisów w odniesieniu do *Gminnego Programu Rewitalizacji* znajdzie swoje odzwierciedlenie w Zarządzeniu wójta powołującym Pełnomocnika ds. Rewitalizacji z umiejscowieniem go w strukturze Urzędu Gminy Rytyro.

Obieg informacji poza strukturą Urzędu Gminy Rytyro zapewnią stałe spotkania Komitetu Rewitalizacji, na których będą przekazywane informacje nt. bieżącego postępu prac nad *Programem*, a także pozyskiwane informacje o postępie prac u pozostałych partnerów *Programu*, w tym informacje o środkach zaangażowanych poza gminą.

Ponadto informacja o postępie prac i uruchamianych projektach będzie dostępna na wydzielonej części portalu internetowego Urzędu Gminy Rytyro poświęconej wdrażaniu *Programu Rewitalizacji*. Tam też będą publikowane bieżące sprawozdania z postępu prac nad *Programem*.

10.4. Promocja i informacja

W fazie realizacyjnej *Programu*, zarówno jego Operator, jak i konkretni beneficjenci podejmowanych działań, dołożą wszelkich starań, aby we właściwy sposób rozpowszechnić informacje o jego celach, zamierzeniach, jak i konkretnych efektach, które przyniesie jego realizacja. Działania te będą także cały czas otwarte na dalszy proces konsultacji i możliwą aktualizację *Programu* w sytuacji zmiany jakichkolwiek czynników, które determinowały obecny jego kształt.

Za podejmowanie konkretnych działań promocyjnych odpowiadać będzie Operator Programu, który określi:

- cele działań informacyjnych i promocyjnych;
- potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych;
- strategie informowania i promocji.

Podstawowymi celami działań informacyjnych i promocyjnych, realizowane w ramach *Programu Rewitalizacji* winno podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach *Programu*.

Ze względu na zintegrowany charakter *Programu*, zasięg terytorialny i rangę realizacji jego celów, do grup docelowych działań PR zaliczyć należy:

- społeczeństwo, z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych oraz kierowanych do mieszkańców obszarów gminy nieobjętych *Programem*;
- beneficjentów i potencjalnych beneficjentów *Programu*;

- partnerów społeczno-gospodarczych;
- organizacje pozarządowe,
- samorządy gospodarcze, instytucje otoczenia biznesu;
- właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa małopolskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Proces informowania o *Programie Rewitalizacji* powinien mieć charakter dwukierunkowy, to znaczy pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii. Plan promocji powinien zatem realizować zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami. I tak, wśród instrumentów realizacji działań PR w tych sferach wymienić należy:

- wykorzystanie oficjalnych stron internetowych gminy i jednostek podległych (w tym BIP) do publikacji informacji o rewitalizacji;
- prowadzenie serwisu internetowego *Programu Rewitalizacji*, w którego skład wejść powinny:
  - opis problematyki związanej z rewitalizacją obszarów wiejskich,
  - publikacja *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rytko na lata 2016-2023*,
  - informacje o bieżącym stanie wdrażania, finansowania, ewaluacji *Programu*,
  - inne informacje i materiały o charakterze informacyjnym (komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach),
  - forum mieszkańców,
  - baza przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
  - informacje o możliwości pozyskania środków na projekty, związane z przyjętymi celami rewitalizacji,
  - baza umożliwiająca znalezienie partnera do projektu (zgłoszonego lub planowanego do zgłoszenia do *Programu Rewitalizacji*),
  - statystyki i raporty związane z realizacją *Programu*,
  - galeria fotografii (np. przed realizacją – po realizacji);
- broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych projektów, wydawane przez Operatora oraz podmioty zaangażowane w realizację *Programu Rewitalizacji*;
- konferencje prasowe (organizowane przez Operatora i/lub beneficjentów *Programu Rewitalizacji*) dotyczące np. uchwalenia *Programu*, kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji, uzyskania środków na finansowanie *Programu* lub poszczególnych projektów, zakończenia każdego projektu realizowanego w ramach *Programu*.

10.5. System monitoringu i oceny skuteczności działań

Aby móc zmierzyć efekt przyszłych działań rewitalizacyjnych realizowanych w gminie i trafnie reagować na niepożądane tendencje, niezbędne jest wdrożenie profesjonalnego systemu monitoringu i ewaluacji opierającego się na konkretnych wskaźnikach.

Zgodnie z definicją monitorowanie jest procesem systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie *Programu Rewitalizacji*.

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu *Programu Rewitalizacji* zaliczyć należy w szczególności:

- Radę Gminy Rytko;
- Wójta Gminy Rytko;
- Operatora *Programu Rewitalizacji*;
- Komitet Rewitalizacji;

- Odpowiednie stanowiska w strukturze Urzędu Gminy Rytró odpowiedzialne za nadzór i kontrolę nad istotnymi dla procesu rewitalizacji sferami;
- Beneficjentów Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników *Programu Rewitalizacji*, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów.

Na poziomie monitorowania *Programu Rewitalizacji* głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników, stać się powinien Operator Programu, a w odniesieniu do osiągnięcia celów szczegółowych i ogólnych rewitalizacji Rada Gminy Rytró, Wójt Gminy Rytró i Komitet Rewitalizacji.

Rola Operatora *Programu* obejmować powinna jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane powinny być przez Operatora wójtowi Gminy w cyklach kwartalnych i w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego *Programu Rewitalizacji* przedkładanego corocznie Radzie Gminy Rytró i Komitetowi Rewitalizacji.

Jednostki organizacyjne Urzędu Gminy Rytró będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów, zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy Beneficjent *Programu*. Z drugiej strony mogą włączać się w proces monitorowania, w związku z udostępnianiem przez nie danych o stanie spraw, prowadzonych przez Gminę i jej jednostki, a dotyczących inwestycji, zgłoszonych jako projekty do *Programu Rewitalizacji*.

10.6. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego *Programu*. Zgodnie z zasadami w zależności od charakteru dostarczanych danych, monitoring dzielimy na rzeczowy i finansowy. Zakłada się przyjęcie tej systematyki dla *Gminnego Programu*.

10.6.1. Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów. Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki **produktu**, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych;
- wskaźniki **rezultatu**, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia *Programu*, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych;
- wskaźniki **oddziaływania**, obrazujące konsekwencje *Programu*, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów (mogą przybrać formę oddziaływań bezpośrednich, jak i oddziaływań pośrednich).

Wskaźniki, z wyjątkiem oddziaływań, formułowane są już w trakcie opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów. Studia wykonalności projektów stanowią zatem podstawę do monitorowania efektów rzeczowych przez odpowiednie podmioty.

Zgodnie obowiązującymi zasadami wdrażania programów finansowanych ze środków UE poziom wymaganej kwantyfikacji celów zależy od rodzaju interwencji. W przypadku tych celów, które nie mogą być skwantyfikowane *ex-ante*, wskaźniki będą musiały być dopracowane już we wczesnej fazie wdrażania.

10.6.2. Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji *Programu* i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego

środków. Powinien odbywać się w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele szczegółowe, *Program Rewitalizacji*), które przedstawiane są:

- Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach RPO WM lub innych funduszy UE;
- Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez Beneficjentów *Programu*, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w *Programie Rewitalizacji* i wykorzystują inne publiczne źródła finansowania, w tym środki gminy;
- Wójtowi Gminy Rytko – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do *Programu* – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji;
- Radzie Gminy Rytko – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania *Programu*.
- Komitetowi Rewitalizacji – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania *Programu*.

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/ERDF;
- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet gminy, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne);
- środków z pożyczek na prefinansowanie;
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego;
- środków prywatnych;
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub *Programu*, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na rok następny.

10.6.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i regularny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania *Programu*. Elementami systemu sprawozdawczości w przypadku *Programu Rewitalizacji* są:

- instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania tj. Rada Gminy Rytko, Wójt Gminy Rytko, Komitet Rewitalizacji, Operator Programu, Beneficjenci;
- przedmiot sprawozdania, tj. informacje o postępie realizacji projektu, celów szczegółowych oraz całego *Programu*;
- narzędzia sprawozdawczości, tj. sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne/o refundację;
- okresy sprawozdawcze.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać następujące dane:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub *Programu*:
  - na poziomie *Programu*: informacje dotyczące zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w *Programie* wskaźników monitorujących,

- na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków;
- prognozę przebiegu realizacji *Programu* lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- informacje na temat przestrzegania polityk Wspólnoty przy realizacji projektu lub *Programu*;
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie okresowe może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie wskaźniki produktu.

Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

10.7. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i oddziaływania. Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, wobec którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie *Programu*.

Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 27. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	Wskaźniki oddziaływania	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	Okresowo (co najmniej raz na pół roku)	Corocznie lub po zakończeniu projektu	–	Beneficjent	Operator <i>Programu</i> (wszystkie projekty); podmioty wynikające z systemu wdrożenia RPO WM (projekty dofinansowane z EFRR/EFS)
Cele strategiczne	Okresowo (co najmniej raz na pół roku)	Corocznie lub zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie działania	W połowie okresu realizacji i po zakończeniu wdrażania <i>Programu</i>	Operator	Wójt Gminy Rytyro; Komitet Rewitalizacji
Cel główny	Okresowo (co najmniej raz na pół roku)	Corocznie	W połowie okresu realizacji i po zakończeniu wdrażania	Operator	Wójt Gminy Rytyro; Rada Gminy Rytyro; Komitet Rewitalizacji
Program Rewitalizacji	Okresowo (co najmniej raz na rok)	Corocznie	W połowie okresu realizacji i po zakończeniu	Operator	Rada Gminy Rytyro

10.8. Ocena Gminnego Programu Rewitalizacji

Ocena (ewaluacja) *Programu Rewitalizacji* pozwala oszacować oddziaływanie samego *Programu*, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów. Wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość, trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania *Programu*. Ocena taka bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

Proponuje się, by system i rodzaje oceny *Programu* odpowiadały metodologii ogólnie stosowanej metodologii oceny i systemu sprawozdawczości programów finansowanych ze środków UE.

10.8.1. Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) *Programu* i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny *ex-post*). Ogólnie – ocena *ex-ante* zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę problemów na obszarze rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności *Programu Rewitalizacji* z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja *Programu* winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

Pierwszą pełną ocenę *ex-ante Programu* przeprowadzić winien Operator Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do Programu. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen *ex-ante* wiązać się będzie z aktualizacją *Programu*, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Operatora Programu.

10.8.2. Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*) Planu lub *Programu*, przeprowadzana nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji, obejmuje analizę:

- efektywności wykorzystania środków;
- skuteczności w zakresie osiągania założonych celów;
- oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie;
- funkcjonowania systemu realizacji.

10.8.3. Ocena na zakończenie Programu (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia *Programu*, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju gminy, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania *Programu*.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Operator Programu z udziałem Komitetu Rewitalizacji, Wójta Gminy oraz Rady Gminy, jako organu przyjmującego wyniki oceny.

Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż 3 lata po zakończeniu okresu programowania.

Raport z realizacji programu powinien zostać upubliczniony i opublikowany na stronie internetowej gminy (Biuletyn Informacji Publicznej).

10.8.4. Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia wyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Gminy, a także Wójt Gminy oraz Operator mogą inicjować bieżącą ocenę *Programu Rewitalizacji*, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

10.8.5. Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny *Programu Rewitalizacji*, przyjęć należy ogólnie stosowane kryteria, do których należą:

- **trafność** – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele *Programu* odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie Obszaru Rewitalizacji, miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*;
- **efektywność** – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” *Programu*, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów;
- **skuteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte;
- **użyteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie *Programu* odpowiada potrzebom grup docelowych;
- **trwałość** – kryterium pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem *Programu*, będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości *Programu* w kategoriach jego użyteczności w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu po zakończeniu *Programu*, można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

10.9. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach

10.9.1. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach, o których mowa w art. 15 ust 1 pkt 10)

Gminny Program Rewitalizacji nie przewiduje zmian w uchwałach o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150 oraz z 2015 r. poz. 1322).

10.9.2. Określenie niezbędnych zmian w uchwale, o której mowa w art. 7, ust. 3

Komitet Rewitalizacji, to ciało doradczo-opiniotwórcze, przewidziane w Ustawie o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku, jako podmiot wspierający Wójta Gminy Rytró w podejmowaniu decyzji i wydawaniu opinii o działaniach rewitalizacyjnych. Komitet Rewitalizacji został uwzględniony w strukturze zarządzania i monitoringu *Gminnego Programu Rewitalizacji*, a zostanie powołany zarządzeniem wójta do 3 miesięcy od przyjęcia *Programu*.

10.9.3. Specjalna Strefa Rewitalizacji

W *Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Rytró* nie przewiduje się ustanowienia Specjalnego Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku.

10.9.4. Zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytró nie przewiduje wprowadzenia zmian w obecnym dokumencie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytró przyjętego Uchwałą Nr XVII/85/99 Rady Gminy w Rytrze z dnia 27 grudnia 1999 roku z późniejszymi zmianami.

10.9.5. Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytró nie przewiduje wprowadzenia zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

10.9.6. Niezbędne zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej

Po uchwaleniu *Gminnego Programu Rewitalizacji* Rada Gminy Rytró wprowadza przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w tym programie, służące realizacji zadań własnych gminy, do załącznika do uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy (zgodnie z art. 21 Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku).

11. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna została wpisana w proces rewitalizacji gminy Rytró jako **fundament działań na różnych jego etapach, tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie (w tym finansowanie)**, monitorowanie i ewaluacja. Takie podejście ma na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym *Programem*. Ponadto realizuje zasadę partnerstwa wynikającą z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013, polegającą na **łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów)** w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć. Opiera się ona na założeniu, że **opinia środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu**, który ma stanowić narzędzie do projektowania konkretnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Proces diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Rytró oraz społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, której ideą jest **włączanie mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji**, a także przedsięwzięć i aktywności, które powinny przyczynić się do poprawy sytuacji na wyznaczonych podczas konsultacji obszarach. Twórcy dokumentu tzn. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, od samego początku kładli nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

Warunkiem dobrej dyskusji jest świadomość społeczeństwa o rewitalizacji, o jej znaczeniu i efektach. Dlatego wiele uwagi poświęcono na dotarcie do społecznej świadomości mieszkańców gminy i dostarczenie im informacji o zaletach rewitalizacji i procesach towarzyszących wyprowadzaniu poszczególnych miejsc z sytuacji kryzysowej. Pomocne okazały się tutaj narzędzia informatyczne – głównie strona internetowa gminy, ale korzystano także z niestandardowych sposobów komunikacji ze społecznością lokalną, np. angażując księży, którzy przekazywali informacje w czasie ogłoszeń parafialnych i wskazywali miejsca, w których można poszerzyć wiedzę bądź wziąć udział w warsztatach.

11.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania *Gminnego Programu Rewitalizacji*

11.1.1. Diagnozowanie obszaru zdegradowanego

Pierwszym krokiem w diagnozowaniu sytuacji na obszarze gminy Rytró było przeprowadzenie **dwóch ankiet**:

- **skierowanej do wszystkich mieszkańców** – pytano w niej m.in. o ocenę jakości życia w gminie, dostępność usług publicznych (i rzeczywiste miejsca korzystania z nich przez mieszkańców), najważniejsze problemy społeczne, gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe. Co istotne – pytania były tak sformułowane, aby dawały obraz sytuacji nie na obszarze całej gminy, ale **danej jednostki urbanistycznej**, w której mieszka wypełniający. Pytano także o priorytetowe działania lokalne, które należy podjąć, aby poprawić jakość i komfort życia najmniejszych społeczności. Konsultacje trwały od 1 stycznia 2016 roku do 15 stycznia 2016, a liczba zebranych ankiet wyniosła 158.
- **skierowanej do lokalnych liderów** (radnych, sołtysów, większych przedsiębiorców, instytucji kultury, opieki społecznej, przedstawicieli NGO, lokalnych liderów). Ocenie

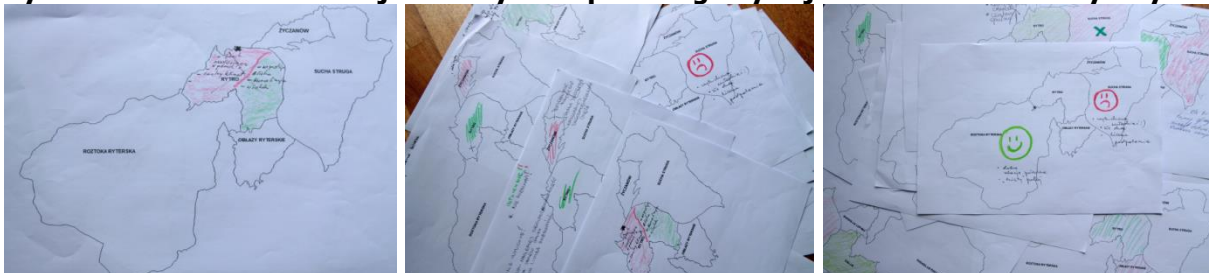
jakościowej poddano w niej szereg zagadnień zgrupowanych w takich obszarach tematycznych jak:

- o sfera przestrzenna, środowisko,
- o infrastruktura techniczna,
- o gospodarka,
- o zdrowie,
- o edukacja,
- o bezpieczeństwo,
- o sfera społeczna,
- o kultura,
- o turystyka, rekreacja, promocja.

Także w tym wypadku pytano o kluczowe problemy oraz priorytetowe działania. Inną była też metoda dystrybucji ankiety – docierała ona bezpośrednio na adres poczty elektronicznej wytypowanych osób, niemniej i w tym przypadku zwrot był bardzo duży i wyniósł 66% wysłanych ankiet (co w liczbach bezwzględnych dało wynik 16 wypełnionych ankiet).

Drugi krok stanowiły **warsztaty rewitalizacyjne**. Był to moment szerokiego zaprezentowania idei rewitalizacji, osadzenia w kontekście strategicznym procesów rozwojowych gminy, a także pokazania dobrych i złych praktyk działań rewitalizacyjnych. W części warsztatowej skupiono się na pogłębionym diagnozowaniu przyczyn powstawania problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej oraz próbie osadzania poszczególnych zjawisk w konkretnych, wskazanych jednostkach urbanistycznych gminy Rytró. Warsztaty rewitalizacyjne odbyły 18 stycznia 2016 roku i zgromadziły ok. 20 osób.

Rysunek 24. Ćwiczenie dot. jakości życia w poszczególnych jednostkach urbanistycznych

Źródło: Materiały wypracowane przez uczestników na warsztacie rewitalizacyjnym

Opracowane wyniki obu ankiet (zaprezentowane w raporcie z tego etapu konsultacji), wyniki prac warsztatowych i nałożone na to eksperckie analizy ilościowe w układzie jednostek urbanistycznych, pozwoliły wskazać te tereny, w których suma negatywnych zjawisk społecznych oraz towarzyszących im zjawisk gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych wskazuje, iż **obszar można uznać za zdegradowany**.

11.1.2. Wyznaczanie obszaru rewitalizacji

Wyniki pierwszego etapu konsultacji społecznych – w tym graficzna mapa problemów oraz wiedza o istocie i miejscu koncentracji problemów – pozwoliły przystąpić do określenia obszarów o największym zagęszczeniu zjawisk negatywnych. Do ostatecznego wskazania obszaru rewitalizacji wykorzystano metodę badań fokusowych (zogniskowanych wywiadów grupowych), z uwzględnieniem wyników z zebranych i opracowanych materiałów.

W badaniu wzięli udział przedstawiciele Urzędu Gminy Rytró, instytucji odpowiedzialnej za pomoc społeczną, instytucji związanych z kulturą, przedstawiciele NGO oraz przedstawiciele lokalnej społeczności z obszarów uznanych za zdegradowane.

Do przeprowadzenia zogniskowanych wywiadów grupowych skonstruowany został scenariusz wywiadu, mający postać określonych pytań badawczych oraz wypunktowanych kwestii, które omawiano z uczestnikami badania. Scenariusz pełnił w badaniu rolę „bazy” i zestawu wskazówek, natomiast moderatorzy na bieżąco reagowali na przebieg dyskusji i dostosowywali pytania do zachowania uczestników i biegu wydarzeń.

Scenariusz opracowany na potrzeby badań, składał się z 9 tematycznie podzielonych części. Pierwsze 3 pełniły rolę wstępu i wprowadzenia do istotnej dla badacza części wywiadu (w której moderatorzy mogli wysłuchać opinii zebranych na interesujące ich tematy). Uczestnikom został w nich przybliżony projekt i cele badania. Omówiona została również istota techniki zogniskowanych wywiadów grupowych oraz rola moderatorów w trakcie przeprowadzania badania. Uczestnicy i moderatorzy mogli też się zapoznać, co pozytywnie wpływało na przebieg dyskusji, dzięki przełamaniu barier i obaw osób biorących udział w wywiadzie.

Po części wprowadzającej, badanie podzielono na 4 obszary, w których pytania koncentrowały się wokół zagadnień będących właściwym obiektem zainteresowania badaczy. Pierwszy obszar zawierał pytania stanowiące wstęp do dyskusji na temat sfery społecznej gminy Rytyro. Kolejne dotyczyły sfery gospodarczej gminy, przestrzennej oraz środowiskowej. Istotą prowadzonego badania było osadzenie omawianych problemów w bardzo **konkretnym miejscu, w którym ich koncentracja jest największa**. Ostatni element scenariusza wywiadu miał na celu zachęcenie do dyskusji nad komunikacją pomiędzy instytucjami funkcjonującymi na terenie gminy Rytyro oraz relacjami pomiędzy centrum gminy, a jej peryferiami. Uczestnicy mieli możliwość porównania ze sobą różnych obszarów gminy Rytyro.

Scenariusz zakończony był podsumowaniem przeprowadzonego badania. Zawierał on ogólne pytania dotyczące tworzenia programów rewitalizacji oraz wykorzystania techniki zogniskowanych wywiadów grupowych do zbierania niezbędnych informacji. Miał także na celu zbudowanie pozytywnej relacji między moderatorami i uczestnikami dyskusji, przydatnej w przypadku przeprowadzania innych badań w przyszłości.

W wyniku przeprowadzonych badań fokusowych uzyskano obraz szczególnej koncentracji obszarowej zdiagnozowanych problemów. Jednocześnie wskazano te miejsca i projekty, których potencjał pozytywnego oddziaływania na dany obszar, ale też na społeczność całej jednostki urbanistycznej, a nierzadko całej gminy, jest największy. Nałożenie perspektywy koncentracji problemów i potencjału dla ich rozwiązania pozwoliło **wyznaczyć obszar rewitalizacji**.

11.1.2.1. Konsultacje społeczne wyznaczonego obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

Zgodnie z zapisami ustawowymi, wyznaczone obszary zdegradowane i rewitalizowane poddano konsultacjom społecznym. Ogłoszenie o konsultacjach zamieszczono w zakładce rewitalizacyjnej oraz w BIPie, a po 7 dniach od zamieszczenia informacji rozpoczęto proces konsultacji. Miał on formę zarówno bierną (zgłaszanie uwag ustnie i pisemnie), jak i czynną (spotkanie konsultacyjne). Przeprowadzone konsultacje nie zmieniły wyznaczonych obszarów.

Raport z przeprowadzonych konsultacji opublikowano w zakładce rewitalizacyjnej oraz w BIPie.

Rysunek 25. Ogłoszenia dot. konsultacji umieszczone na stronach BIP Urzędu Gminy Rytyro i stronie internetowej Rytyro

Źródło: www.rytyro.pl

Konsultacjom obszarów towarzyszyły także konsultacje trybu wyłaniania Komitetu Rewitalizacyjnego. Co prawda ustawa mówi, iż komitet powinien zostać wyłoniony najpóźniej w ciągu 3 miesięcy od zakończenia prac nad dokumentem, niemniej jednak samorząd gminy Rytyro zdecydował, iż chce już na tym etapie rozpocząć formowanie się Komitetu Rewitalizacji.

11.1.3. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Najważniejszym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było osadzenie procesu budowy programu rewitalizacji w lokalnym środowisku, bo tylko to gwarantuje trafność sformułowania celów rewitalizacji oraz adekwatność przedsięwzięć rewitalizacyjnych. To właśnie **mieszkańcy obszaru rewitalizacji określili hierarchię zdiagnozowanych problemów, wskazując w ten sposób swoje priorytety w zakresie jakości życia**. Pogłębionej diagnoza obszaru rewitalizacji dokonano na podstawie analizy *desk research* zgromadzonych danych statystycznych i dwóch technik badań jakościowych:

- zogniskowanych wywiadów grupowych
- wywiadów z liderami lokalnymi z obszaru rewitalizacji.

11.1.4. Tworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji

Także w tym przypadku zdecydowano się na szeroki proces uspołecznienia oraz włączenia i zaangażowania mieszkańców gminy Rytró w tworzenie *Programu*.

Pierwszym etapem były szerokie konsultacje internetowe listy działań i projektów rewitalizacyjnych. Moderatorom procesu chodziło o to, by w maksymalnie dużym stopniu zaangażować lokalną społeczność w proces współdecydowania o kierunkach podejmowanych działań. Z tego względu zdecydowano się na zamieszczenie na specjalnym formularzu wstępnej listy zadań rewitalizacyjnych z prośbą o:

- wskazanie 3 zadań priorytetowych dla rozwiązania zdiagnozowanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych;
- wskazania zadań dodatkowych, ważnych z punktu widzenia respondenta, a nieuwjętych na wstępnej liście.

Działanie to miało na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w proces współdecydowania o wyborze najważniejszych zadań i projektów, które będą w jak największym stopniu odpowiadać na społeczne zapotrzebowanie i wpływać na poprawę sytuacji na obszarach uznanych za wymagające rewitalizacji.

W ten sposób opracowano listę działań i projektów rewitalizacyjnych, które udało się – w drodze konsultacji – ułożyć w sposób obrazujący **priorytety i oczekiwania lokalnej społeczności** gminy Rytró.

Ostatnim elementem partycypacji były warsztaty rewitalizacyjne – 10 maja 2016 roku, na które zaproszono lokalnych liderów. W ich trakcie – analizując uzyskane wyniki dotyczące hierarchicznego układu zadań – zastanawiano się nad priorytetami w zakresie działań rewitalizacyjnych, które zostały zasygnalizowane przez lokalną społeczność.

Rysunek 26. Praca nad celami i kierunkami interwencji w trakcie warsztatu rewitalizacyjnego w remizie OSP w Rytrze

Źródło: Pro Regio Consulting

W ten sposób **zdefiniowano wizje rewitalizacji, cele strategiczne i wiodące kierunki interwencji**, które wynikają ze wszystkich wcześniejszych etapów konsultacji społecznych i są ujęte w formie ostatecznej listy projektów rewitalizacyjnych.

Dodatkowo przedmiotem warsztatów było znalezienie lokalnych liderów, którzy mogliby propagować ideę rewitalizacyjną wśród mieszkańców i umieliby wciągnąć lokalną społeczność do aktywnych działań na rzecz swoich „małych ojczyzn”. W trakcie warsztatów udało się także

opracować założenia wiodących projektów rewitalizacyjnych i przekazać je pracownikom Urzędu Gminy Rytko do dalszego (formalnego) opracowania, tak aby mogły być wdrożone w życie w najbliższym czasie (z uwzględnieniem posiadanych środków finansowych).

11.1.4.1. Konsultacje społeczne Gminnego Programu Rewitalizacji

Zgodnie z zapisami ustawowymi opracowany Program został poddany konsultacjom społecznym. Ogłoszenie o konsultacjach zamieszczono w zakładce rewitalizacyjnej oraz w BIPie, a po 7 dniach od zamieszczenia informacji rozpoczął się proces konsultacji.

Jednocześnie dokument przesłano do zaopiniowania instytucjom wskazanym w art. 17, ustęp 2, tiret 4 a i b. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Zmiany wynikające z procesu konsultacji w trybie art. 17, ustęp 2, tiret 4 Ustawy uwzględniono w ostatecznej wersji dokumentu. Informacje o treści zgłoszonych uwag i rozstrzygnięciach co do ich wprowadzania bądź nie zamieszczono w *Raporcie z konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytko na lata 2016-2023* zamieszczonym w BIPie Gminy Rytko.

11.1.5. Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji

Zgodnie z założeniami dokonano śródkresowego przeglądu dokumentu i jego aktualizacji w części strategicznej. W czerwcu 2018 roku dokonano – na wniosek lokalnych przedsiębiorców – aktualizacji listy zadań priorytetowych, zaś w grudniu 2018 dokonano przeglądu całej części strategicznej i w konsultacji z lokalnym samorządem ujęto w dokumencie zapisy związane z pilną potrzebą poprawy warunków lokalowych instytucji oświatowych oraz związanych z pomocą społeczną, w oparciu o posiadane zasoby budynków komunalnych. W konsekwencji spotkania i rozmów ujęto w rozdziale 8 dokumentu dwa kolejne zadania o charakterze strategicznym.

11.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

11.2.1. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Szerokie upowszechnienie informacji o rewitalizacji i partycypacyjny model opracowywania *Gminnego Programu Rewitalizacji* będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, a wokół grupy uczestniczącej w pracach nad dokumentem będą pojawiały się kolejne podmioty lokalne angażujące się w działania rewitalizacyjne.

11.2.2. Komitet Rewitalizacji

Włączenie lokalnych społeczności w działania rewitalizacyjne to warunek konieczny do osiągnięcia głównego celu rewitalizacji, czyli poprawy jakości życia. Mieszkańcy muszą mieć poczucie, że **zmiany w ich otoczeniu kształtowane są z myślą o nich i przy ich udziale**. Zostanie im to zapewnione m.in. poprzez możliwość uczestnictwa w pracach *Komitetu Rewitalizacji*. **Stanowi on forum współpracy i dialogu interesariuszy** z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniotwórczo-doradczą wójta. Uprawniony jest do wyrażania opinii oraz podejmowania inicjatyw rozwiązań odnoszących się do rewitalizacji gminy Rytko. W skład Komitetu rewitalizacji wchodzi:

- przedstawiciele Urzędu Gminy Rytko i jednostek organizacyjnych;
- przedstawiciele Rady Gminy Rytko;

- przedstawiciele każdego obszaru zdegradowanego delegowanych przez organy stanowiące jednostek pomocniczych wchodzących w skład danego obszaru zdegradowanego;
- przedstawiciele sektora społecznego (organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, działających na terenie gminy Rytyro);
- przedstawiciele podmiotów prywatnych (prowadzących działalność gospodarczą na obszarze zdegradowanym);
- przedstawiciele mieszkańców.

Prace nad powołaniem Komitetu Rewitalizacji rozpoczęto już w momencie dokonywania delimitacji, wychodząc z założenia, że ciało powinno zostać powołane możliwe szybko, aby mogło być zaangażowane w proces tworzenia *Gminnego Programu Rewitalizacji*. Uchwała Rady Gminy Rytyro w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji została przyjęta 31 marca 2016 roku (Uchwała Nr XVII/111/2016 Rady Gminy Rytyro z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie: określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji). Zgodnie z przyjętym regulaminem odbędzie się otwarty nabór na członków Komitetu, w efekcie którego wójt powoła skład Komitetu Rewitalizacji. Komitet Rewitalizacji będzie podstawowym narzędziem dalszego rozwijania i aktualizowania dokumentu, ale także upowszechniania informacji o samym *Programie*, jak i jego efektach wśród lokalnej społeczności oraz pozyskiwanie informacji o nowych pojawiających się potrzebach, które powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w aktualizacji *Programu*.

11.2.3. Partnerstwo – zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych na zdegradowanych obszarach gminy Rytyro nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym.

W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także podstawą wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Współpraca międzysektorowa w realizacji zapisów *Gminnego Programu Rewitalizacji* odbywać się będzie w trzech zintegrowanych wymiarach:

- **merytorycznym** – poprzez wspólne podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów;
- **organizacyjnym** – polegającym na angażowaniu specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- **finansowym** – opierającym się na współudziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć i wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego.

Partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego opiera się na podstawowych zasadach stanowiących fundament wspólnych działań: respektowanie własnych potrzeb, możliwości i dążenie do osiągnięcia kompromisu, przejrzystość podejmowanych działań, otwarty dialog z mieszkańcami.

Rola partnerskiej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów objętych kryzysem jest szczególnie istotna zarówno z punktu widzenia społecznej użyteczności *Programu*, jak i wymogów stawianych przez Unię Europejską. W tym celu już na etapie konstruowania *Programu* ogromną rolę – zarówno opiniotwórczą, jak i ważnego kreatora zdarzeń w *Programie*, a także niezwykle istotny element uspołecznienia i promocji samego *Programu*, przypisano Komitetowi Rewitalizacji składającemu się z przedstawicieli gminy, jednostek gminnych, lokalnych przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, partnerów społecznych i mieszkańców obszarów zdegradowanych.

Kluczowe było wyłonienie członków **Komitetu Rewitalizacji już w trakcie prac nad opracowywaniem *Gminnego Programu Rewitalizacji***, aby włączyć ciało doradcze w proces przygotowawczy. Wydaje się, iż tak silne umocowanie w procesie realizacji *Programu* czynnika społecznego i niezależnego gwarantuje wypracowanie spójnego i wspólnego sposobu działania ponad jednostkowymi celami partnerów procesu (władz lokalnych, beneficjentów *Programu*, podmiotów włączanych) i da rzeczywisty impuls do rozwoju terenów rewitalizowanych i w konsekwencji całe gminy.

Ponadto dla pełniejszego zrealizowania zasad partnerstwa planuje się także wykorzystać następujące instrumenty:

- Stworzone zostanie w ramach działalności Operatora Programu tzw. **One Stop Centre (Centrum Jednej Wizyty)**, pozwalającego w jednym miejscu i krótkim czasie na uzyskanie pełnej informacji o:
  - możliwościach zainwestowania,
  - możliwościach pozyskania partnera,
  - przetargach i konkursach ofert organizowanych w ramach realizacji *Programu*.
- Uwzględniona zostanie w bieżącej pracy Urzędu Gminy Rytko potrzeba **koordynacji działań programowych i planistycznych**, dostosowanych do zapisów *Programu Rewitalizacji*, co bezpośrednio łączy się z możliwością wykorzystywania Programu do poszerzania bazy inwestycji publicznych oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji gminnych inwestycji;
- Wykorzystanie stron internetowych gminy m.in. do:
  - public relations *Gminnego Programu Rewitalizacji* z informowaniem o warunkach włączenia się do *Programu* z nowymi działaniami i projektami (aktualizacja *Programu*),
  - prowadzenia bazy „Znajdź partnera do projektu”,
  - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji.
- Inicjowanie i organizowanie **dyskusji publicznej**, związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację z udziałem: przedstawicieli władz, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora, Komitetu Rewitalizacji i innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych, itp.).

11.2.4. Instrumenty wsparcia beneficjentów działań rewitalizacyjnych

Poza działaniami informacyjnymi (wymienione w rozdziale *Promocja i informacja*) warto wykorzystywać narzędzia, których celem jest wsparcie beneficjentów *Gminnego Programu Rewitalizacji*:

- Szkolenia i seminaria dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie *Programu Rewitalizacji* oraz beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, na temat m.in.: możliwości udziału w *Programie* (aktualizacji), zarządzania projektami, monitorowania realizacji projektów, zasad finansowania projektów;
- Nadzór i wsparcie (organizacyjne, doradcze, techniczne) Beneficjentów Zewnętrznych *Programu Rewitalizacji* przy wypełnianiu obowiązków promocyjnych, związanych z unijnym źródłem finansowania, takich jak przygotowywanie, zgodnie z obowiązującymi zasadami.

11.2.5. Instrumenty włączające społeczność lokalną w działania rewitalizacyjne

Wśród działań skierowanych do społeczności lokalnej można wykorzystać następujące instrumenty:

- festyny, święta ulicy/sołectwa;
- warsztaty dot. przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz wspólnego podejmowania nowych aktywności realizowane z uwzględnieniem technik partycypacyjnych (np. world cafe, narada obywatelska, spacerzy badawcze, kawiarnia obywatelska);
- lekcje w szkołach poświęcone rozwojowi społeczno-gospodarczemu i rewitalizacji;
- konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych;
- konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów);
- uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

11.3. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów *Gminnego Programu Rewitalizacji*

Niezbędnym elementem zarządzania procesem rewitalizacji jest uwzględnianie w nim udziału społecznego nie tylko na etapie planowania i wdrażania, ale także w momencie oceny efektów wdrożenia *Gminnego Programu Rewitalizacji*. Konieczne są podsumowanie efektów procesu rewitalizacji, prognoza ich trwałości oraz efektów synergicznych i mnożnikowych. Ten etap, z tego względu, że ostatni, jest często pomijany, jednak nie można do tego dopuszczać. Celem oceny końcowej nie jest bowiem tylko zweryfikowanie, czy cele rewitalizacji zostały w pełni osiągnięte, czy też nie. Celem jest również ocena trwałości osiągniętego stanu, w tym przede wszystkim trwałości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji. Celem jest także podjęcie decyzji o ewentualnym przedłużeniu działań rewitalizacyjnych oraz ich zaprojektowanie. Przeprowadzenie tego etapu nie jest możliwe bez udziału mieszkańców.

Ocena Programu powinna obejmować diagnozę czynników społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i techniczno-środowiskowych obszaru rewitalizacji opartą na wskaźnikach oraz opinie mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie oceny rewitalizacji uwzględnia **aktywny udział mieszkańców poprzez uczestnictwo w pracach Komitetu Rewitalizacji oraz w szerokich konsultacjach społecznych**.

Formy i narzędzia aktywnego włączenia mieszkańców w ocenę efektów *Gminnego Programu Rewitalizacji* wykorzystywane na końcowym etapie:

- badania sondażowe na temat oceny procesów rewitalizacji,
- ankiety z wykorzystaniem mediów społecznościowych: sondy na stronie www, wydarzenia na facebooku,
- badania fokusowe dot. jakości życia na obszarze rewitalizacji,
- debata z władzami publicznymi na temat rewitalizacji,
- analiza postrzegania przez mieszkańców zmian na obszarze rewitalizacji,
- debaty publiczne,
- warsztaty sektorowe,
- festyny, święta miejscowości połączone z prezentacją efektów rewitalizacji,
- konkursy,
- spacerzy rewitalizacyjne,
- warsztaty z mieszkańcami (world cafe, kawiarenka obywatelska).

Opisywane instrumenty powinny każdorazowo być dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania. Dla partycypacji społecznej w rewitalizacji ważne są przy tym umiejętności osób animujących proces oraz ich otwartość na współpracę z mieszkańcami i ich organizacjami. Bez owej otwartości i pełnej gotowości do współpracy instrumenty partycypacji nie będą spełniały swej roli.

ZAŁĄCZNIK

Mapa gminy Rytyro obrazująca podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji (opracowana z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej o skali 1:5 000).